1904

VIII/1 – Reyl, František – *Klíč ku bohatství*, s. 1-32 (MVČ, SVK)

VIII/2 – Kousal, Josef – *O ústavním životě v Rakousku*, s. 1-24 (MVČ, SVK)

VIII/3 – Fišer, Štěpán – *Pius VII. a Napoleon* (překlad od rytíře z Himmelů), s. 1-22 (BK,

MVČ, SVK)

VIII/4 – Reyl, František – *Sebevraždy studentů*, s. 1-39 (MVČ, SVK)

VIII/5-7 – Sahula, Jiří– *Česká konfesse*, s. 1-96 (BK, MVČ, SVK)

VIII/8,9 – Dlouhý, Jaroslav (Bělina, Jan) – *Účelnost v přírodě*, s. 1-48 (BK, MVČ)

VIII/10 – Fabián, Josef Prokop (Zaletěl, Prokop) – *Pohřbívati či spalovati mrtvoly?*, s. 1-26

(MVČ, SVK)

VIII/11 – 8 – *Moderní náboženství Masarykovo*, s. 1-31 (MVČ, SVK)

VIII/12 – Reyl, František – *Jubileum Mariánské a Lurdy*, s. 1-36 (MVČ)

Kříže a kalichy.

Napsal † **Edvard Brynych** r. 1886-7.

8°, stran 439. Cena brožov. 2 K.

Lze dostati i vázané v obyčejné vazbě pro knihovny.

Objednávky vyřídí obratem

Biskupská knihtiskárna

v Hradci Králové.

Jana Leopolda Haye, biskupa královéhradeckého, Zpráva o visitaci far kraje Čáslavského, již roku 1783 k rozkazu císaře Josefa II. vykonal.

Podává Dr. Vácslav Řezníček. — Cena 80 haléřů. — Objednávky vyřizuje Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Přítomné dílo vrhá pronikavé paprsky na náboženské poměry naše v době josefinské, v době tísnivého caesaropapismu, jíž povšimnuto důkladněji před drem. Řezníčkem v přítomném historickém ruchu pouze od dra. Kryštůfka. I nehistorika a laika bude velice zajímati nazírání biskupa-politika, poslušného sluhy caesaropapistického apparátu, na náboženskou situaci a charakter jednotlivých kněží. Číselná statistika, provedená v jednotlivých farnostech, jest pro nynější duchovní správce Čáslavského vikariatu zvlášť významna. Dr. Řezníček pečlivým, precisním překladem německého referátu Hayova vykonal naší historii službu velice platnou.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

✳ věnovaný časovým otázkám. ✳

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník VIII. **Číslo 3.**

Pius VII. a Napoleon.

Napsal

ryt. z Himmelů.

Přeložil

Štěpán Fišer.

V Hradci Králové.

1904.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list.* Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)* 7. Ovoce husitismu. 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků. 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku.)* 5. Husitství a protestantství. 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma. 10. Oslava Husova.* 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2 Žaloba vyděděnce XIX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5 Husitství a svoboda. 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti! 11. Žena křesťanská a pohanská 12. Moderní choroba a její protilék.

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník VIII. **Číslo 3.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K. Jednotlivá čísla stojí 8 h. Inserty účtují se levně.

Pius VII. a Napoleon.

Napsal Himmel, plukovník v. v. Přeložil Štěp. Fischer.

Sjednáním francouzského konkordátu nebyl Bonaparte uspokojen. Nepodařilo se chefovi státu pohnouti svatou Stolici, aby se zřekla nezadatelných práv církve, a neméně trapně nesl toho Napoleon, že Consalvi, ministr Jeho Svatosti, všelikými vyhrůžkami, všemožným uměním diplomatickým, ano i podvržením falešných dokumentů nedal se ani zastrašiti ani obelstíti. Státnické umění a násilí, zamilované choutky Bonapartovy, setkaly se s odpůrcem mistrným a toto hořké poznání dalo vzniku celé řadě illoyalních pokusů, dáti konkordátu smyslu neb alespoň výkladu odpovídajícího záměrům Napoleonovým.

Ještě v okamžiku, kdy kardinál Consalvi už ve voze seděl, aby s listinou konkordátní do Říma spěchal, povolal jej Napoleon k sobě a překvapil ho požadavkem, aby ihned a dříve sepsán byl text bully, která podle obyčeje měla býti průvodkyní konkordátu.

Přes všecky námitky Consalvovy byl v sezení po osm hodin trvavším ne sice konečný text, přece ale návrh bully vypracován, jehož schválení ovšem Jeho Svatosti zůstalo vyhraženo. A tu opět pokusil se Bernier o to, aby z textu konceptu některých závažných bodů vymítil, jiných pak aby podlouďně vsunul; avšak všeliké takové pokusy odraženy obezřetností a nezvratným klidem Consalviho. Ku konci projevil Bernier, že nezvratnou je vůlí prvního konsula, aby konkordát ihned po jeho ratifikaci byl prohlášen, anoť prý blaho jak náboženství, tak i státu žádných průtahů nesnesou.

Ještě na cestě do Říma, se vší možností urychlené, dostihla Consalviho depeše, opět a co nejdůtklivěji bezodkladnou ratifikaci konkordátu odporučující, anať publikace téhož „bez náramné škody" na dále odkládána býti nemůže.

Po dvouměsíční nepřítomnosti dojel Consalvi utrmácen a churav do Říma.

Ač tísně světové nátlak činily, Pius VII. uvažuje o hlubokém významu instrumentu konkordátního, shromáždil kolem sebe svaté kollegium (sbor kardinálů) k důkladné poradě.

U porovnání velikých obětí, jichž konkordát svaté církvi ukládal, jest pochopitelno, že všichni kardinálové toho toužili, aby míra břemen těch menší byla zůstala, a že někteří z nich změnu ustanovení nejtěžších navrhovali; leč majorita daleko větší, k níž se i svatý Otec přidal, nemohla odepříti přiznání, že Consalvi za poměrů vládnoucích přece jen co možno bylo dosáhl.

A tak ratifikována a vyhotovena byla bulla, o níž se Consalvi a Bernier byli dohodli.

Bylo právem očekávati, že kurýr do Paříže

vyslaný se zpět vrátí se zprávou o prohlášení konkordátu.

Místo toho došla svatou Stolicí nota, kterouž Bonaparte pozměnění bully průvodní a vyloučení některých bodů požadoval, na nichž Consalvi v Paříži byl trval. Obávaje se, že by další průtahy ve správě církevních záležitostí Francie sv. Stolici byly přičítány, odhodlala se tato k poslední oběti a svolila ku přeměně bully.

Avšak ani potom nedošlo k publikaci; naopak Napoleon učinil celou řadu nových požadavků, jež vydáním zvláštních brev vyřízeny býti měly.

I těmto diktatům svatá Stolice se podvolila — prohlášení konkordátu však na dále se nestalo.

Konečně — deset měsíců(!) po podepsání listiny — došlo k prohlášení, avšak ve formě, kteráž — k neporovnání illoyalní — vypočítána byla, aby celý svět a Francie zvláště v omyl uvedena byla.

Vyšla kniha objemná pod názvem „Konkordát", kteráž v úvodu nesčetné, zkrácené artikule konkordátu přinesla, k nimž pod stejným dátum neforemnou komplikací tak zvaných „organických zákonů" bylo připojeno a to způsobem takovým, který na čtenáře tím dojmem musil působiti, že i tyto skrz na skrz církvi nepřátelské zákony jsou spolu zahrnuty v approbraci svaté Stolice.

V den Nanebevstoupení Páně roku 1802 protestoval sv. Otci slavnostní, všemu světu tiskem oznámenou allokucí, že by jakou vědomost měl a schválení byl dal „organickým zákonům" s konkordátem zároveň prohlášeným.

Pontifikát Pia VII. zahrnuje nepřetržitou řadu problémů, jichž rozluštění plnou měrou zabíralo rozum i srdce svatého Otce i jeho rádcův.

K nejbolestnějším povinnostem papeže především slušno připočísti nutnost, aby ony biskupy Francie, kteří pro svou víru a oddanost k domu královskému ve vyhnanství žili, přiměl k tomu, by se zřekli svých sídel biskupských.

Nesmírné byly oběti, jichž papež a církev přinesli, aby uzavření konkordátu docílili. Právem mohlo se očekávati, že konečně harmonické poměry mezi státem a církví jsou umožněny, a nyní skutečnost objevila, že ústup svaté Stolice až k mezím nejzazším vždy novým požadavkům dal vzniknouti, s jakými Bonaparte často ve formě přímo brutální k svatému Otci přicházel. Příkladu takového následovaly i jiné státy a mezi nimi k největšímu bolu papežovu právě státy *katolické*, kdežto v Rusku, Anglii, Prusku a v Levantě postavení církve katolické celkem bylo uspokojivé.

Výminečné poměry Francie mohly omluviti mimořádných povolení svaté Stolice *při uzavření francouzského konkordátu*; avšak již v červenci 1802 vystoupil Bonaparte s požadavkem, aby přímo s ním jednáno bylo o návrhu konkordátu mezi republikou *italskou* a svatou Stolicí.

V notě datované dnem 28. července 1802 vyličuje francouzský vyslanec Cacault vládě své průběh audience, při níž svatý Otec nový požadavek Napoleonův způsobem stejně rozhodným i dojemným odmítl.

Cacault nebyl člověkem měkké povahy; bylť on pravým synem revoluce a násilná povaha Bonapartova s povahou jeho byla stejnorodá, čehož dokladem byla jeho politická činnost při počátku smlouvání se o konkordát.

Avšak v závěrečných větách zprávy jeho ob-

jevují se záchvěvy jakéhosi dojmutí a trudná tušení, která ho k následovnímu varování přivádějí:

„Nyní vám, občane ministře, některé úvahy předkládám. Duch, jaký nyní všechny řídící muže ovládá, stojí v hrozném odporu k pocitům papeže, jakým nynější jest, jehož duch dobrý a čistý, který však zúplna ideami náboženskými proniknut, jest theologem dokonalým. Dobrý papež tento, kteréhož byste se mnou stejně miloval, kdybyste jej poznal, jest povahy nad míru jemné; každý odpor, každé nebezpečenství tvrdě se ho dotýká. Duch evropských kabinetů však s Jeho Svatostí šetrně nezachází. Zmiňuje se o chatrném zdraví papežově a o jeho jemném citu pokládám si za povinnost, prvního konsula, který zajisté nechce, aby ctihodný kněz žalem zemřel, na to upozorniti, že se odporučuje, jej k tomu, co na něm žádáme, takým způsobem přiměti, aby přílišnou tvrdostí nebyl uražen. Onť již tak dalekosáhlých ústupků učinil, že příliš násilným útočením by netoliko papež, nýbrž i staří kardinálové k zoufalosti mohli býti dohnáni, kteříž praví: „já již za krátko před Boha se dostavím, jemuž jedině účty klásti musím, a proto moc Francie mne nezmate!“

Tato vážná slova platila ministrovi *Talleyrandovi* a též to k nejbolestnějším a nejtrpčejším zkušenostem papežovým nutno připočísti, že v těch heroických bojích, jakých svaté Stolici bylo za práva svaté církve podstoupiti, na nejvíce bývalí kněží v protivném táboru stáli jako zástupcové nepřátelské moci státní.

Ministr Talleyrand byl druhdy biskupem v Antunu, ministr Fouché byl oratorianem, Bernier byl světským knězem, Alquier a Daunon byli

taktéž oratoriané a mohlo by ještě mnohých k těmto jmenům přidáno býti.

Mezitím v dobách hrubého násilí nová, neobyčejná dozrála událost. Napoleon Bonaparte sebe císařem prohlásil! Tato světová událost měla způsobem neslýchaným oslavena býti, Napoleonovým úmyslem bylo, pozvati Pia VII., aby pomazáním Napoleona korunovační slavnosti v Paříži největšího dodal lesku.

Byl to akt bezpříkladný, jakým na sv. Otce bylo mířeno.

V těžkém uvažování rozcházely se názory svatého kollegia a otřásaly usnešením Jeho Svatosti. Kardinál Consalvi byl pro to, aby žádosti císařově bylo vyhověno, mysle, že neslušnost požadavku toho není v nepoměru ke zlu v novém útvaru světovém, a zajisté že k náhledu tomu jej přivedlo též očekávání, že papež vyhověním prosbě císařově zůstane ušetřen budoucích násilností a že tím konečně ono dohodnutí se upraví, jakého dosavadní ústupky sv. Otce stále nemohly docíliti.

Pia VII. cesta a pobyt v Paříži utvářily se v triumf papežství a velebného jeho representanta, jehož zbožný, přímo nebeským zvaný zjev všem srdcím se zamlouval.

Ale i Napoleon měl všechny příčiny, aby se těšil z papežovy návštěvy.

V záři papežova lesku nabyla lesku též nová koruna císařova a podobalo se, že manifestace šťastného dohodnutí mezi papežem a císařem, církví a státem do daleké budoucnosti upevní vyhlídky nové dynastie císařské. V tomto směru návštěva papežova netoliko ve Francii, nýbrž i v celé Evropě prostředečně co nejvíce působila na utvoření veřejného mínění.

Opojeni těmito znamenitými výsledky zamýšleli Bernier, Cambaiérér a Fontanes zaříditi společnou cestu papeže a císaře krajinami Vendée a Provance, kteráž idea Napoleonovi v prvním okamžiku nebyla protivnou, leč záhy prokmitla myslí jeho žárlivost a po krátkém uvážení pronesl: „Nikoliv! Lid běžel by *jednu* míli, aby mne spatřil, naproti tomu ale *třicet* mil, aby papežské obdržel požehnání. To není mou vůlí.“

Hodnost císařská velmi přiostřila autokratické choutky Napoleonovy a v ničem nezmírnila bezohledné způsoby, jimiž vše pod vůli svou skloniti se snažil. Zárodků k novým roztržkám se sv. Stolicí bylo dosti a to tím více, an Napoleon nedovedl se myšlence vymknouti, že papežství — vzdor vší smířlivosti — jemu odpůrcem jest, jejž povaliti i nejbohatší hmotné prostředky válečné nestačí. Tím stával se nervosním a na ostrově sv. Heleny vyklouzlo mu přiznání: „Nemožno se v lože králů položiti, abychom nepropadli bláznovství; já stal se proto šílencem!“

Záhy však ho neuspokojila závratná výše, jaké dostoupil; císařský plášť Francie zdál se mu těsným a proto toužil po světovládě, jíž všichni potentáté a rovněž i papež měli se kořiti.

Žárlivě pošilhával po papežském trůnu, který celému katolickému světu vládl, a listem ze dne 13. února 1806 projevuje Piu VII. svou diktatorskou vůli o budoucím postavení sv. Stolice.

Když byl krátce před tím Ankonu obsadil, píše Napoleon: „Celá Italie mému zákonu bude podrobena. V ničem nedotknu se neodvislosti sv. Stolice, avšak tytéž ohledy, jaké já ve věcech *duchovních* mám, bude Vaše Svatost ve věcech světských ke mně míti. Vaše Svatost jest souve-

rénem Říma, já však jsem téhož císařem. Jest nepřístojno, aby agent Sardinie, aby Angličan, Rus neb Švéd ve Vašich státech se zdržoval aneb aby loď těchto států ve Vašich přístavech zakotvila." Diktatu tomu přidáno některých výtek o nedostatečné správě sv. Stolice atd.

K tomuto vyzvání odpověděl Pius VII. dne 21. března 1806:

Sire! Odložme závoj! Pravíte, že nehodláte neodvislosti církve se dotýkati; pravíte, že My jsme souverénem Říma, a tímže dechem zase tvrdíte, že má celá Italie Vaší vládě podrobena býti. Dáváte nám věděti, že na *zevnějším* útvaru ničehož měniti nehodláte, když My konati budeme, co Vám se zachce; avšak kdyby *Řím* jako částka *Italie* Vašemu zákonu měl podroben býti a kdyby jste jen zevnější tvářnost chtěli, pak by světská držebnost církve snížena byla na stanovisko odvislosti a poroby, souverenita a neodvislost sv. Stolice byla by zničena.

Vaše Veličenstvo hájí princip, že jste císařem Římským. Na to odpovídáme přímostí apoštolskou, že souverenní papež, kterýž hodnosti té po dlouhou řadu století se těší jako žádný dům vladařský, ve svých státech *vyšší* moc vedle sebe neuznává a nikdy neuznal, že tudíž také žádný císař nějakou moc nad Římem nemá. Veličenstvo jste zvolen, pomazán, korunován a uznán za císaře Francouzů, nikoliv ale za císaře Římského. Není žádného císaře Římského! A nemůže o takovém mluveno býti, ač jestliže souverén a papež nebude o neobmezenou svou vládu oloupen, jakou samojediný v Římě vykonává".

Fulminantním tímto protestem nanejvýš roztrpčen Napoleon maje důvodné tušení, že spis ten

lapidárního slohu vyšel z péra Consalviho, přeměnil svou taktiku bojovnou v ten způsob, že sv. Stolici za nepatrnou vážil, především ale že se přičinil o sesazení Consalviho s místa státního sekretáře a prvního ministra Jeho Svatosti.

Ve snaze té byly mu podporou osobní neshody, jaké od delší doby trvaly mezi kardinálem Feschem, strýcem Napoleonovým, a kardinálem Consalvim.

Kardinál Fesch byl zástupcem Francie u sv. Stolice a proto Napoleon akci svou zahájil tím, že tohoto kardinála povolal do Paříže a na místo jeho poslal barona Alquiera, bývalého oratoriana a později advokáta, který v konventu a při odsouzení Ludvíka XVI. hanebnou úlohu byl hrál.

Pověření tohoto sběhlého kněze a královraha zastoupením Francie bylo urážkou sv. Stolice, urážkou tím větší, že Alquier při nastoupení svého úřadu za odstranění Consalviho ze státního sekretariátu požádal.

Consalvi nechtě, aby ani zdánlivě osobnost jeho byla nějakou překážkou dohodnutí mezi Francií a sv. Stolicí, vzdal se dne 17. června 1807 svého úřadu; náhradníkem jeho, však jen s titulem podsekretáře státního, stal se kardinál Casoni.

Snadno lze se domysliti, jak bolné pocity rozrývaly srdce Pia VII.; kalich života ctihodného kněze - krále utrpením přeplněn. Po celé noci klečel na hrobě sv. Petra — však i nejhorlivější modlitby nemohly ubrániti neštěstí, jaké den co den ranami stále novými papežství záhubou hrozilo.

Dědictví sv. Petra kus po kuse uloupeno, stálými průchody vojsk kraje vyssávány, železný kruh děsným tlakem Řím svírající stával se stále

užším a útrapy tak děsné zvýšila posměšná slova Napoleonova: „Žezlo stalo se příliš těžkým věkem seslablé ruce Pia VII., tiara již hlavě jeho dosti těžké břímě skytá.“

Zatím Alquier zimničně činným byl vyhledávaje záminky k obsazení Říma. Použil rozjitření papežských důstojníků, jimž bylo nečinně přihlížeti, jak panství papežské se rozpadává, a pověst rozšířil, že na pochodu se nalezající, pro Neapol určená divise francouzského vojska trvale Řím obsadí. Nedosti na tom; byla vydána falešná nařízení vlády papežské, jimiž posádce uloženo, aby co nejrozhodněji se opřela vtrhnutí Francouzů. Tak vše bylo připraveno, aby první srážka papežského vojska s francouským stala se záminkou k dobytí a obsazení Říma.

Na štěstí pletichy ty na několik dní před příchodem Francouzů byly sv. Stolici prozrazeny; komplot Alquierův se nezdařil, naopak vyvolal scénu přímo úchvatnou a velmi dramatickou.

Dne 30. června shromáždil sv. Otec kolem sebe svaté kollegium a vysokou prelaturu, oděn v roucha papežská dostoupil trůnu, kázal, aby francouzký poslanec k slavné audienci byl uveden.

Oči povždy tak milé tentokráte z bledé tváře papežovy přísně vyzíraly na zástupce Napoleonova, jemuž v největších rozpacích toto oslovení bylo slyšeti:

„Pane ministře! Vy jste jedním z těch, kteří hlasovali pro popravení krále Francie. Zločin tak hnusný měl by dny zbývajícího vašeho života naplniti hrůzou a vás k tomu přiměti, abyste chování své pozměnil. Vy však pravý opak jste učinil. Vy jste se odvážil, sv. Stolici, naši osobu a naše věrné poddané vydati na ránu, kdyby nás

Boží smilování nebylo zastalo. Vše jest nám známo, ale my vám odpouštíme! Řekněte vašemu souverénovi, že důvěřujíce jeho slavným slibům jsme trpké cestě se podrobili, za tím *jediným* účelem, abychom *jedinou* církev utvořili. On ze všeho *nic* nedodržel; avšak tím nikoliv *nám* slovo nezrušil, nýbrž *Bohu!* Řekněte vašemu souverénovi, že vystoupení na tento trůn pro nás nemá většího významu, než vstoupí-li noha naše na obyčejné prkno. Jestliže kdy toho by se odvážiti chtěl, nás dáti zavézti, nechť jen tak učiní. Tím byl by pouze prostičký mnich sv. Benedikta Řehoř Barnabas Chiaramonti zavezen; skutečný papež jest zvolen a on sám jej prohlásí!

Rozuměl jste? A nyní — jděte!“

Pius VII. povstal, sestoupil s trůnu a opustil v majestátním průvodu sál.

Po třech dnech vtrhlo vojsko francouzské do Říma a ihned zmocnilo se andělského hradu a všech veřejných budov i před Quirinálem, residence papežova dělu vysazena.

Všichni kardinálové a preláti, o kterých předpokládáno, že zvláštní vliv na Pia VII. mají, posláni do vyhnanství, Consalvi přísně střežen a kardinál Casoni, zástupce státního sekretáře, který jménem obklíčeného papeže protestoval, zbaven úřadu svého, v němž rychle po sobě kardinálové Doria, Gabrielli a Pacca nastoupili.

Dne 17. května 1809 vydal Napoleon v Schönbrunu dekret obsahu, že světské panství papežovo se ruší a Řím za císařské svobodné město se prohlašuje.

Den před veřejným prohlášením tohoto dekretu, totiž 10. června 1809, protestuje Pius VII. ve formě „notifikace“ proti usurpaci svých

států a proti všem aktům s tím spojeným a způsobem ještě slavnějším bulla „Quum memoranda“, aniž by jméno Napoleona uváděla — vyřkla anathema nad lupiči svaté Stolice a nad přívrženci jejich.

Dne 19. června 1809 píše Napoleon, nemaje povědomost o existenci exkomunikační bully Muratovi:

„Dal jsem vám věděti, že v římské záležitosti čile a bez ohledu na jakýkoliv odpor má býti pokračováno. Nebude-li dekretu mého uposlechnuto, nesmí pod nižádnou záminkou odpor strpen býti. Jestliže by papež zapomínaje svého povolání v odboj chtěl kázati, aneb oběžné listy tiskem vydávati, pak *musí zatknut býti.*“

Napoleon měl horlivé služebníky; v noci z 5. na 6. července 1809 zmocnil se generál Radet osoby papežovy i jeho ministra.

Pius VII. a kardinál Pacca zavlečeni do Florence, odtud do Genuy, odtud do Alexandrie a konečně do Grenoble.

Toto bolestné divadlo, osud a pohled na papeže tak těžce trpícího uchvátily srdce všech a Napoleona docházely zprávy o povážlivém roztrpčení v lidu pro ukrutenství na papeži páchané.

Dne 18. července píše Napoleon policejnímu ministrovi:

„Zatknutí papeže bylo velikou hloupostí. Pacca měl býti zatčen, papež však měl zůstati nerušen. Když ale se již stalo — tak se stalo. Nevím, kde v tomto okamžiku papež se nalézá, neodpovídalo by ale mým úmyslům, aby do Francie přešel. Pakli ještě v Rivieře u Genuy se nalézá, pak nejlépe by bylo, aby v Savonii byl ubytován. Nemám nic proti tomu, aby, jakmile pomatenost jeho pomine,

zpět do Říma byl poslán. Pakli by již na půdě Francie se nalézal, poukažte jej zpět do Savony. Ku korespondenci jeho dohlížejte. Kardinála Pacca držte ve Fenestrelle ve vězení a dejtež mu věděti, že, kdyby následkem jeho popuzování jediný francouz zavražděn byl, on první svou hlavou za to zaplatí.“

Avšak obraťmež myšlenky úctou něžnou k velkému mučedníku Piu VII.!

Jak žalářník jeho generál Radet dosvědčuje, zachoval papež ve dnech největšího utrpení mysl úplně klidnou a veškerou líbeznost své vnešené osobnosti. „Statečnost a modlitba!“, volá k lidu v slzách za jeho požehnání prosícímu. V Savoně střežen stařec papež v nejpřísnějším osamocení; všeliké obcování s episkopatem mu znemožněno, ano i potřebnosti ku psaní mu odepřeny, a na denní výživu jeho vyměřeno toliko 2 franky 75 centimů!!!

Přes vše to ale ni jediné požalování nevydralo se z jeho rtů, ty stále a stále jen modlitby šepotaly. Jestliže se — což často se stalo — císařští vyjednávatelé přibližovali, odbyl jich nezdolnou pevností. Ochoten vše odpustiti a vše zapomenouti, nechce ani za vlas ustoupiti, kde jde o práva svaté Stolice.

Napoleonovi nedostačilo, že papeže držel v zajetí; měl ovšem papeže — alespoň dle těla — ve své moci, jemu šlo však více o to, aby i budoucího papeže sobě pojistil. Zprávy o zdravotním stavu Pia VII. nevyznívaly valně; možnost blízkého konklave se všemi nepředvídanými případy v té době upomínala císaře, aby některá vhodná opatření činil, by sejíti se konklave v Paříži po-

jistil a aby v čas sobě ovládající vliv pojistil na kardinály a tím i na volbu budoucího papeže.

Též Consalvi dostavil se do hlavního města Francie. Napoleon již dávno postřehl význam tohoto svého nebezpečného odpůrce, avšak on stále doufal, že snad přece toto kníže církevní pro sebe získá.

Při představení se několika nově přibyvších kardinálů, mezi nimiž Consalvi se nalézal, domníval se Napoleon, že by příhodný byl okamžik tohoto laskavým přijmutím a jakýmsi (vskutku poněkud nemotorným) zalichocením vyznamenati. Rozhovořil se u přítomnosti naslouchajícího dvořanínstva obvyklou bezohledností o záležitostech církevních a obrátiv se k Consalvimu prohodil: „Bylo křivdou, že jsem vás z ministerstva odstranil. Kdybyste úřad ten byl podržel, nebylo by to k nynějšímu stavu došlo“.

Ihned byl Consalvi, jejž výrok tento spíše urážel, než aby se mu zamlouval, s odpovědí pohotově: „Sire! kdybych byl v úřadě tom zůstal, byl bych tam svou povinnost konal“. Překvapen odpovědí tou zapředl Napoleon, přecházeje v polokruhu kardinálů v popředí stojících, další řeč a způsobem co nejprudčím přitom chování se svaté Stolice odsuzoval a ještě dvakráte opakoval: „Kdyby Consalvi byl zůstal státním sekretářem, nebylo by to tak daleko došlo“. Přitom vždy Consalvi předstoupil a — nehledě k dvorní etiketě — vždy ostřejší pointou odvětil: „Sire! už jsem ujistil Vaše Veličenstvo, že kdybych v postavení onom byl zůstal, vždy bych zajisté byl povinnost svou konal“.

Consalviho nebylo lze ani poklonami získati. Audience kardinálů skončena vybídnutím

Napoleonovým, aby se in pleno aneb ve skupinách poradili a aby prostřednictvím kardinála Fescha návrhy učinili, jak by v záležitostech církevních se mělo pokračovati.

Budiž zde zmínka vsunuta, že pokus Napoleonův, aby sobě povolné kollegium kardinálů odchoval, tím újmy utrpěl, že kardinál Consalvi a s ním několik jiných vynikajících církevních knížat odepřeli assistenci při svatbě Napoleonovi, což bylo Napoleonovi záminkou, že účastníky oné demonstrace do provincie vypověděl a jim nosení všelikého duchovního odznaku zakázal.

Uzavření sňatku manželského Napoleona s dcerou jasného rodu Habsburského domu bylo vrcholem jeho ctižádosti. Celý svět ležel u Napoleonových nohou, jedno ještě jen scházelo: odpor papežův buď ohnouti neb zlomiti.

Po čas, co Pius VII. v Savoně u vězení stenal, odpočívala vláda církve. To přivedlo poměry, jichž nemohlo na dále býti trpěno, ač jestliže neměl tím běh státních záležitostí spolutrpěti, zvláště pak ale z té příčiny, že jakási nespokojenost vždy širší a širší zasahovala kruhy. Váznutí vlády církevní, rozličné podvratné vlivy v kleru, omámení, jakému slabší duchové pod přílišnou omnipotencí propadali, dále i bázeň před bezohledností císařovou — to vše udržovalo Napoleona v naději, že svolání koncilu církve ve Francii ukončení nesnesitelného stavu přivede.

Kardinál Fesch stal se předsedou gallikánského koncilu, kterýž poselstvím císařovým, vyšlým z péra exoratoriana Dannona, ministry kultu Francie a Italie přeloženým, zahájen byl.

Bylo odůvodněné mínění, že koncil konaje

své porady přímo před očima císaře, těmi se bude bráti cestami, jak si toho Napoleon byl přál.

Leč některé události té doby, podobné tomu, jakoby z inspirace zázračné vzrostly, přerušily očekávaný chod koncilu a když při poradě o odpovědi na adresu Dessoles, biskup diecése Chambery, v největším rozčilení k shromážděným otcům koncilu zvolal: „My nemůžeme jako členové církve se usnášeti mezi tím, co nás všech otec, ctihodná hlava církve jako druhdy apoštolé v řetězích stená, pročež žádám, aby koncil, jak tu je, se odebral do St. Cloudu a aby tam na císaři za propuštění papeže na svobodu zažádal", — tu jako mocná bouře zaznělo to sálem: „Vzhůru do St. Cloudu!"

Tím zase jedna naděje císařova zničena a 10. července 1811 koncil dekretem císařským rozpuštěn.

Bylo nezbytno se znovu o dohodnutí s Piem VII. pokusiti.

Napoleon připravoval novou hru — va banque. Nepřehledné sbírány armády k povalení Ruska. Před akcí tak nesmírného dosahu bylo nutno odklizení všech hořících otázek, především a v první řadě docílení snesitelného dohodnutí s církvi.

Napoleon odeslal pět pečlivě vyhlídnutých „mírných" kardinálů, aby s Piem VII. k získání největší povolnosti porady konali; konečně — snad že i únosu se strany Anglie se bál — rozhodnul se Napoleon, jemuž zatím bylo k armádě se odebrati, a nařídil, aby papež do Fontainebleau byl převezen.

Mezitím, co armády Napoleonovy v pustinách sněhových v Rusku zapadají a umírají, snáší Pius VII. ve svém novém vězení muka nejtrpčejší. Jen mod-

litba udržuje ještě jiskru života jeho, leč sil jeho ode dne ke dni ubývá, podludná zimnice stravuje morek a nevýslovná skleslost tísní ducha jeho. Způsobem přímo systematickým obléhají jej i hodnostáři purpurem odění a zmínku činíce, že snad blízek jest odchodu s tohoto světa, naznačují, že neustupností svou hrozný stav církve přivádí. Každé věrné duši přístup k němu zabraňován, nikdo není mu po boku, kdož by slova útěchy měl pro duši jeho tesklící.

Zatím vrátil se Napoleon po porážce, jaké podobnou dějiny světové sotva znají, do Paříže. Bylo mu třeba nějakého zvláštního úspěchu a nových vymožeností, aby zase oživil důvěru ve svého ducha, ve své štěstí.

Bylo mu oznámeno, že síly Pia VII. jsou vyčerpány.

Napoleon chvátá k papeži a jako věrný syn vrhá se k nohoum svatého Otce a uchvátil jej čarovnou svou líbezností, jakou vždy měl po ruce, když záměry jeho toho požadovaly.

Papež velmi dojat zří u nohou svých syna, jejž již za ztracena měl, jejž tak veliké neštěstí bylo stihlo, a aj, poklady nejbohatší lásky pramení se ze šlechetného srdce ctihodného starce. A toho použiv Napoleon, jal se rozmlouvati o míru, kterýž by katolickému světu konečně přinesl klid tak vroucně toužený!

O upřímnosti těchto Napoleonem projevených pocitů přesvědčen, svolil Pius VII. k požadavkům tak dlouho a tak rozhodně odpíraným, avšak prozřetelností Boží veden jsa, souhlas všech kardinálů podmínkou učinil.

Papež a svaté kollegium vidí se konečně osvobozenými, Consalvi, Facca, di Pietro, Litta,

Gabrielli, Mattei a jiní spěchají k nohoum papežovým.

A tu s hrůzou poznává Pius VII., že příliš daleko zašel, že některá ustanovení konkordátů na něm vymožená odporují zájmům svaté církve. Žalem přemožen volá: „Zemru šílený jako Kliment XIV!“

Napoleon pospíšil sobě a konkordát násilím neb úskokem vymožený, nečekaje podmíněného schválení sborem kardinálův, uveřejnil, avšak tu ihned Pius VII. přímo monumentální dal odpověď statisticky mistrovským spisem kardinálů Facca, di Pietro a Consalvi.

Na to pak nabyv klidu ve svém svědomí Pius VII. odevzdaně očekává, jak věci se dále vyvinou. Oživen, nabývá nových sil v kruhu svého věrného dvořanstva. Voje spojenců od jednoho vítězství k druhému spěchají a již krok za krokem vstupuje Napoleon v obraně francouzského území, což mu bylo připomínkou, aby znovu se pokusil o dohodnutí s papežem. Císař zříká se území Římského a vrací zpět patrimonium, vyjímaje marky. Pius VII. však prohlašuje, že na dále toliko v Římě v sídelním svém městě chce vyjednávati, opouští koncem ledna 1814 Francii a dosáhl dne 24. května po cestě v pravdě triumfální svatého města.

Zatím — již 4. dubna — Napoleon celým světem opuštěn, spustiv se naděje podepsal své odstoupení a to v témže Fontainebleau, kde Pius VII. trávil dny těžkého věznění.

„Dějiny světové jsou světa soudem!“ To poučení hlásají všemu světu právě tehdejší události a vroucněji než kdy vyznívají v srdce naše krásná slova sv. Augustina: „V boji povalen byl lev; beránek trpěním stal se vítězem!“

Ve vyhnanství žije Napoleon a jeho rodina,

všecken svět na Elbu a později na ostrov Sv. Helenu pohlíží jako na železnou klec, v níž nebezpečný dravec neškodným učiněn.

A aj, tu Pia VII. zříme, jak Napoleonidů se jeví ochrancem a jim brány Říma k pohostinnému otvírá asylu, a jak i Consalvi veliký odpůrce zásad Napoleonských, nikoliv ale nepřítel Napoleonův, se u princregenta Anglie, jemu velmi přátelského, doprošuje, aby zmírnil osud zajatého Napoleona.

Zajisté, že tato nejvýš šlechetná osvědčení to byla, jež hnula roztrpčeným srdcem Napoleona, kterýž pak zemřel usmířen s církví a požívaje útěchy kněze, jejž mu svatý Otec byl poslal.

Pius VII. pak zesnul u vysokém věku dne 20. srpna 1823; čistá jeho duše odešla po posledním povzdechu slov: „Savonna — Fontainebleau!“

* * *

Podali jsme v překladu skizu vyšlou z péra slovutného plukovníka rytíře z Himmel-ů, známého pořadatele a korouhevníka pouti do Svaté Země, pravého to rytíře katolické církve.

Není hned spisu, v němž by vedle místního popisu tak úchvatně, dojemně a zbožně vylíčeny byly pocity a myšlenky vzbuzené návštěvou a pobytem na těch místech přesvatých, po nichž před 2000 lety náš Spasitel byl kráčel a na kterých byl trpěl a dotrpěl — jako jsou popisy o Svaté Zemi jmenovaného plukovníka ryt. Himmela.

Ač přetížen starostmi spojenými s novou výpravou poutníků počtem 500 hlav do Sv. Země ke dni 1. září 1903 položenou, vyhověl přece pan autor mnohým přáním, aby k článku „Upomínka

102letá uzavření francouzského konkordátu" (Vaterland 12. a 14. července 1903) přidal dalších náčrtků, a vyšly tyto jako úvodníky ve Vaterlandu v měsíci srpnu 1903.

Přepustiv spisek veřejnosti, nezdržel se autor omluvné poznámky: „Uskromnil jsem co nejvíce objem spisku toho jsa mínění, že netřeba rozvláčnějšího vyličování, kde skutkové sami mluvou až příliš jasnou mluví a kde nikdo neuzavře se přiznání, že papežství zvláštní milostí Boží vedeno, povždy pravými se béře cestami, aby — třeba že i doby největších útrap je stihnou — konečně církev k jistému přivedla triumfu."

Laskavý čtenář snad s povděkem přijme, zajisté ale promine, že ku stati autorově přece některých reminiscencí dějinných a některých úvah z nich čerpaných přidáváme, abychom využili prostoru sešitku březnovému úvahám časovým věnovanou.

Když v roce 1806 Napoleon novým znásilněním církve se zanášel, dopsal Pius VII. legátovi Caprera v Paříži: „Jestliže Jeho Veličenstvo se domnívá, že v držení moci jest, nás zase oživuje vědomí, že nade všemi vladaři vládne Bůh, kterýž spravedlnosti a nevinnosti jest zastancem, a jemuž všeliká moc pozemská podrobena jest. My v rukou Božích jsme, snad že pronásledování, jímž císař nám vyhrožuje, z úrady Boží pochází, aby víra zase oživena a aby zbožnost v srdcích lidských zpružena byla."

A tomu vskutku tak bylo. Všechny kanony Napoleonovy nebyly s to ani jediný kánon církve umlčeti, ač on to byl, který při jiné příležitosti v době své slávy upozorněn na prozřetelnost Boží, uštěpačně odpověděl: „Co prozřelnost? ta je na

straně té, kde více je kanonů a kde silnější jsou bataillony!" Na ostrově Sv. Heleny zajisté že poučen byl Napoleon, jak nepravdivé bylo toto jeho tvrzení. Známo, že Napoleonovi ve vyhnanství a odloučenosti milou bylo zábavou vyučovati dcerušku svého strážníka katechismu a přitom asi žalně vzpomínal dne 2. prosince 1804 v pokorném přiznání, že Bůh nebývá nadarmo posmíván. Na vysvětlení stůj zde jiná reminiscence dějinná:

Po korunovaci Napolena na císaře dne 2. prosince 1804 následovaly po dobu čtyř neděl mnohé slavnosti, jedna nádhernější než předešlá; velkolepostí svou a nesmírným nákladem však nade všechny vynikala ona, již Paříž uspořádala, ač tím do velkých zabředla dluhů. Nicméně k poctě císaře Paříž později uspořádala opětnou slavnost vynikající bezpříkladnou marnotratností. Byl Napoleonovi trůn postaven, nad nímž plamenným písmem zářila slova: „Já jsem, který jsem" (Mojž. III. 13). Jaké to rouhání, jaké patolízalství, ba dokonce jaká to modloslužba!? Leč Napoleon opojen slavomamem, záře radostí směle a sebevědomě zasedl na trůn, jímž Bohu na roveň byl staven.

Jak protivný to obraz hrdosti a pýchy! Jaké myšlenky proniknou nás, když si představíme tohoto, se závratné výše sestřeleného a zraněného orla na skalném ostrově Sv. Heleny, a když si představíme, že v dalekém Římě stařeček papež k témuž nebi prosebnou modlitbou za svého věznitele posílá, kterýž se za zmírnění trpkého stavu Napoleona u vlády anglické přimlouvá a o duchovní útěchu se stará.

„Papež neumírá", byla slova umírajícího Lva XIII. — Tomuto poznání neuzavřel se protestant-

ský dějepisec Anglie Macaulay, an praví: „Arabové mají pověst, že velká pyramida od králů doby předpotopní byla postavena, a že ta jediná ze všeho, co lidská ruka byla zbudovala, zase se objevila po odpadu vod. Podobně má se to s papežstvím; potopa velká pokryla je, leč nepoškodila je v základech, vody opadly a ono jediné z trosek světa zmizelého se objevilo.

Vláda papežství zřela v kolébce všechny vlády a církve rozličné a není pochybno, že i úmrtí jich bude svědkem. Papežství bylo mocno a váženo dříve, než Sasové břehu Anglie dostoupili, než Frankové Rýn překročili, a ještě v dobách, kdy řecká výmluvnost v Antiochii kvetla a kdy v chrámě Mekky bůžkové uctíváni; ono snad i svědkem toho bude, až pozdní chodec z Nového Zelandu uprostřed nedohledné pouště skrze zbytky pilíře Londonbridge kresliti bude zříceniny velechrámu sv. Pavla. (Macaulay Ausgewählte Schriften 1853, pag. 65.)

„Ukřižuj“, vyznívalo z tisícero úst židovských v nádvoří Pilátově, a za našich dnů k nám a mezi námi stejně to zaznívá. Však vždy dostavilo se a vždy dostaví se — „Vstalť jest!“ Na konec přece jen pravdou se osvědčí, co před 100 lety (1805) F. de Maistre byl psal madamě de Pont: „Revoluce bezpříkladným vztekem proti církvi se rozzuřila, ale (já toho nedožiju) skončí k dobru církve.“

Umřel Pius VII. a po něm řada papežů, umřeli Pius IX. — Lev XIII., ale papežství neumírá — brány pekelné církev Kristovu nepřemohou!

Přátelé pravdy!

Protivníci katolické církve šíří mezi náš lid celé spousty prolbaných brožur na potupu naši. Proto upozorňujeme Vás všecky na obranné brožury katolické, které důkladnými, promyšlenými úvahami maří otravné účinky nám nepřátelského tisku. Jsou to

ČASOVÉ ÚVAHY.

Na celý rok se předplácí pouze 1 K.

Jednotlivá čísla (nejméně 32 str.) po 8 h.

Na 4 výtisky dáváme pátý zdarma.

Při hromadných objednávkách poskytujeme až 50 procent slevy.

Za nepatrný obnos tudíž může si každý koupiti hojnost vzdělávacího čtení. Nečekej nikdo, až nepřátelé protikatolickými letáky zbožnou osadu zaplaví! Jest potřebí vždy již předem katolické věřící uvědomovati, aby pro případný útok byli ozbrojeni. Pracuje-li se nepřátelským tiskem na zkáze církve tak houževnatě, jest rozhodně potřebí vytrvale státi na stráži. Laskavé čtenáře prosíme, aby si prohlédli seznam dosud vyšlých brožur, jak jest uveden na obálce tohoto čísla. Objednávky obratem vyřídí

administrace »Časových Úvah«
v Hradci Králové.

K době postní

nabízíme:

ANT. KAŠKA:

KŘÍŽOVÁ CESTA

Pána našeho Ježíše Krista.

Stran 20 — 8°. Cena 16 h, 50 kusů po 14 h, 100 kusů po 12 h.

AEG. JAIS:

KŘÍŽOVÁ CESTA.

Stran 20 — 8°. Cena 14 haléřů.

JOSEF MILITKÝ:

„NEZAPOMEŇ“.

Šestero řečí postních.

Stran 40 — 8°. Cena (snížená) 50 haléřů.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Král.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Socialní demokracie ve světle pravdy. 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství. 2. O ústavním životě v Rakousku.

Duch katolické Obnovy, řada výtečných článků † biskupa Brynycha posud na skladě. **Cena 4 koruny franko.**

Obrázky ze smíšené osady. Řada II. Napsal Fr. Mimra, farář v Krouné. Již prvý díl těchto poučných povídek přijat kritikou katolického tisku velice sympaticky. Díl II., objemnější, který právě rozesíláme, obsahuje 16 povídek na 459 stranách. Spisovatel jest již dlouhou dobu duchovním správcem v nábožensky smíšené osadě, bystře pozoruje vzájemné vztahy katolíkův a evangelíkův, tak že přítomná kniha jest plodem dlouholetých zkušeností, vrhajíc pronikavé světlo na poměry panující v osadách smíšených. Spisovatel poutavým, satyrickým způsobem líčí, jak chabá jest obrana katolíků proti tuhé, sorganisované výbojnosti protestantův. Každý čtenář bez rozdílu stavu nalezne v knize hojnost poutavého poučení.

Cena franko pouze 2 K 20 h.

Objednávky vyřídí

Biskupská knihtiskárna v Hradci Král.

Kříže a kalichy.

Napsal † **Edvard Brynych** r. 1886-7.

8°, stran 439. Cena brožov. 2 K.

Lze dostati i vázané v obyčejné vazbě pro knihovny.

Objednávky vyřídí obratem

Biskupská knihtiskárna

v Hradci Králové.

Jana Leopolda Haye, biskupa královéhradeckého, Zpráva o visitaci far kraje Čáslavského, již roku 1783 k rozkazu císaře Josefa II. vykonal.

Podává Dr. Vácslav Řezníček. — Cena 80 haléřů. — Objednávky vyřizuje Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Přítomné dílo vrhá pronikavé paprsky na náboženské poměry naše v době josefinské, v době tísnivého caesaropapismu, jíž povšimnuto důkladněji před drem. Řezníčkem v přítomném historickém ruchu pouze od dra. Kryštůfka. I nehistorika a laika bude velice zajímati nazírání biskupa-politika, poslušného sluhy caesaropapistického apparátu, na náboženskou situaci a charakter jednotlivých kněží. Číselná statistika, provedená v jednotlivých farnostech, jest pro nynější duchovní správce Čáslavského vikariatu zvlášť významna. Dr. Řezníček pečlivým, precisním překladem německého referátu Hayova vykonal naší historii službu velice platnou.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

✳ věnovaný časovým otázkám. ✳

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník VIII. **Číslo 4.**

Sebevraždy studentů.

Socialní úvaha

Píše

Dr. Fr. Reyl.

V Hradci Králové.

1904.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12 Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list.* Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)* 7. Ovoce husitismu. 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků. 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku.)* 5. Husitství a protestantství 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma. 10. Oslava Husova.* 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2 Žaloba vyděděnce XIX. věku. 3 O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5 Husitství a svoboda. 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti? 11. Žena křesťanská a pohanská 12. Moderní choroba a její protilék.

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník VIII. **Číslo 4.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K. Jednotlivá čísla stojí 8 h. Inserty účtují se levně.

Sebevraždy studentů.

Uvažuje Dr. **Fr. Reyl.**

I.

Hledá se vinník.

Počátkem března r. 1903 byl jsem uveden očitým svědkem sebevraždy studenta ku místu, odkudž skočil 16letý kvintán O. B. v sebevražedném úmyslu do vzdutých vln labských. Byl slunečný jarní den; jásavý zpěv ptačí oživoval ladný park, pod jehož bujným stromovím mladý sebevrah rozloučil se navždy se životem. Probuzený život jarní přírody byl tak smavým, že rozehříval milým teplem i srdce starce, životním bojem znaveného, ale při vší své účinné působivosti nedovedl zmařiti zoufalý čin jinocha, jenž teprv vstupoval z dětského věku na práh života. Nechtěl jsem ani věřiti, že by mladá, humanitním studiem

šlechtěná duše mohla nevšímavou zůstati k poetickému kouzlu věčně mladé přírody, a proto jsem pojal podezření, že zde běží o nějaký nevčasný chlapecký šprým ku vyvolání sensace. Neznal jsem žádné tak vlivuplné příčiny, která by nešťastného studenta uváděla v náruč násilné smrti, nýbrž věděl jsem, že duševní nadání a majetkové poměry poskytují mu dostatečnou záruku pro výběr příštího povolání.

Mluvil jsem 2 hodiny předtím se zmíněným studentem a nepozoroval jsem na něm pražádného duševního vzrušení, nýbrž obvyklý lhostejný výraz obličeje, s jakýmž jsem ho již po leta vídával. Soudil jsem tedy z těchto důvodů, že povaha tak lhostejná a povrchní není ani schopna té odvahy, jaké je ku sebevraždě zapotřebí. Než holá skutečnost vymkla se všem úvahám a poučila mne, že stal se zde čin, o němž bradecká veřejnost za posledních 20 let neslyšela, ačkoliv zde studuje ročně průměrně 1000 studentů.

Řídký tento zjev sebevraždy studentské poutal mou pozornost, takže pátral jsem po rozhodující příčině záhadného zjevu, ale došel jsem k poznání, že zanechaný dopis sebevrahův, v němž píše „příčina mé smrti neznáma“, zůstane as navždy hádankou. „Národní Listy“ ihned však našly pravou příčinu v pochybené „klerikalní“ výchově.

Neobvyklý dříve zjev sebevraždy studentské stal se však během následujících měsíců téměř všedním zjevem a právě letošním lednem a únorem nabyla sebevražedná horečka studentů pražských příšerného rázu, neboť během 4 neděl sáhlo si 5 zoufalých studentů v Praze na život. Největší pozornost budila ta okolnost, že tito studenští

sebevrahové patřili dosud střední škole a nedosáhli ještě ani dospělosti. Někteří z těchto zoufalců zanechali dopisy, z nichž bylo patrno, že neměli žádné náboženské víry a že jejich nervová soustava byla značně nezdravou četbou rozrušena. Obecenstvo však nepátralo po hlubších příčinách chorobného tohoto zjevu, nýbrž spatřovalo v přísných požadavcích školy důvody k sebevraždám. Proto také při pohřbu zoufalého septimana Adama, jenž se zastřelil v budově gymnasijní, došlo dne 29. ledna t. r. ku pouličním demonstracím, namířeným proti professorskému sboru. Zástup akademiků, as 300 osob čítající, provázel rakev nešťastného jinocha až na Olšany, kde u hrobu provolal „hanba“, načež zašel ku budově gymnasijní a před byt professora Adamova, kdež provolával školní byrokracii hlučné „hanba“. Že sympatie obecenstva provázely demonstrující akademiky, lze si snadno představiti, ježto při zmaru nadějného života voláni jsou k zodpovědnosti v přední řadě ti, jimž výchova a kázeň ztraceného života byla svěřena. Obecenstvo se tím netajilo, že hlavní vada spočívá v přetížení žactva a v nepřístupné povaze professorů, kteří prý jsou sice pedantskými úředníky školskými, ale nerozumí mladým srdcím svěřeného žactva.

Jest pochopitelno, že toto těžké obvinění nemohly školské kruhy přejíti mlčením, proto svolávány schůze a porady nejen znalců školství, ale též schůze širších kruhů, aby byl vypátrán pravý vinník smutného zjevu.

Veřejnou schůzi svolal v Praze dne 4. února akademický spolek „Jungman“. Schůze súčastnilo se přes 500 osob ze řad hlavně professorstva a studenstva, aby porokovali o příčinách sebevražd.

Na schůzi, která trvala do pozdních hodin nočních, vystřídala se celá řada řečníků, z jejichž vývodů uvádíme jen nejzajímavější body.

Inženýr *Fleischner* stýská na velký rozsah učiva a na přísnost zkoušejících professorů. Touží na to, že nynější systém školský připouští též strašení žactva ztrátou podpory, ano i celého roku. Zakazuje se žactvu kouření, provázení děvčat na místech veřejných, návštěva slušných hostinců, čímž se prý ubíjí v žákovi osobnost, úcta k ženě, víra v život. Odporučuje, aby v každé třídě byl důvěrník žáků, jenž by bděl nad jednáním professorů. Pan inženýr byl sice referentem schůze, ale s takovým povrchním názorem na výchovu školní neměl se ani vytasiti, poněvadž právě kázeň ve výchově mládeže posiluje vůli, vede k sebezapření a zjednává povaze spolehlivý podklad ku překonání životních nesnází.

MUDr. Kostrakiewicz upozorňuje na potřebu školních lékařů, aby poučili dospívající žactvo na různé pohlavní neřesti, které jsou jednou z nejhlavnějších příčin nervosity a rozervanosti nynější studující generace. Professor takových naučení žactvu se podati ostýchá. K tomu dokládáme: Když katecheta v exhortě aneb snad ve zpovědnici upozorní na záhubnost tajných hříchů, dostane se mu pokynu, že snad mládež kazí upozorněním na věci, o nichž prý dosud nic neví. Toť se rozumí, že třeba v podobné věci zachovati co největší opatrnost a delikátnost, ale tolik si můžeme upřímně pověděti, že není dnes již žádnou vzácností, když gymnasista v prvé třídě čte knihu o pohlavní zdravovědě.

Pozoruhodnou řeč pronesl prof. *Dr. Drtina*: „Sebevražda je nepopíratelně zjev velmi smutný,

zarazí člověka takový nedostatek lásky k životu. Mnoho viny se připisuje škole, ale na školu jedině nelze všecku vinu sváděti. Příčiny vlastní toho, proč člověk lásku k životu překoná, jsou také jinde a to zejména v *životě rodinném* a společenském. Škola nemůže zabrániti sebevraždám, jestliže rodinné poměry a poměry společenské jsou tak mocné, že k sebevraždě doženou.

Střední škola by však mohla působiti, aby tyto případy byly řídky. Mohla by dělati více než nyní. Pořád ještě se velmi mnoho *vyučuje a velmi málo vychovává*. Působí se na rozum, ne na cit. Ku př. *náboženství co by mohlo znamenat!* Takoví Bolzanové by měli býti, těch je nám potřebí, abychom dovedli na mládež působiti. Dnes v odborných kruzích se uznává, že klasifikace má jen velmi relativní cenu, že jest to staré haraburdí. Professoři středoškolští trpí jako žáci, když se musí „prospěch“ takto vyrábět. Ve třídě má býti jen asi 20 žáků, pak je lze znát a lze na ně působit. Náprava musí býti v žactvu i učitelstvu. Učiva žádá se čím dále tím méně, požadavky ty jsou *stále menší a menší*. Tím, že se výše požadavků snížila, dostali se do gymnasií lidé, kteří jsou vůbec k *duševní práci neschopni*.

Ovšem, dosud bohužel jest něco nečestného a pokořujícího, kdyby se řeklo, on nemůže studovat, není schopný atd.

Studie jsou zařízeny pro jakousi elitu lidí duševně nejschopnějších, každý se tam nehodí. K tomu jest třeba jistých schopností, kterých všichni nemohou míti. Proto doporučuji také přísnější výběr. Nezbytno jest šířiti poznání, že práce hmotná, tělesná, jest stejně záslužná, ba snad mnohdy záslužnější.“

Prof. Drtina veřejně vyslovil výtku, kterou činí rozvážní lidé moderní škole již po leta, totiž že mnoho přecpává rozum, ale srdce a cit nechává úplně bez povšimnutí. Vyučuje, ale nevzdělává. „Náboženství znamenalo by mnoho ve výchově žactva". Jenže by žáci musili na svých professorech pozorovati aspoň úctu k náboženské víře. Když však pozoruje žactvo u svých některých učitelů ten řemeslný mechanismus, se kterým tito zrovna tak chladně konají předepsanou školní modlitbu, jako když opravují diktát, pak ovšem může se žactvo domnívati, že náboženství je pouze školním předmětem, jenž vyplňuje jako tělocvik a krasopis předepsaný počet hodin a může býti opět co nejdříve zapomenut. Kdy přijde doba, kdy se náboženství nebude považovati za zvláštní školní předmět, nýbrž za základnu veškeré výchovy a za prostředí, jehož nám je zrovna tak potřebí jako vzduchu!"?

Nejobsažněji promluvil o sebevraždách studentských *prof. Massaryk*, jenž vydal již před lety pozoruhodnou studii o tomto předmětu. Prof. Massaryk protestuje proti obviňování školy střední, jako by vháněla studenstvo do náručí smrti. Upozorňuje na to, že nedávné případy sebevražd studentských v Praze nejsou dosud spolehlivě vyšetřeny, a proto nechce se zabývati těmito záhadnými dosud zjevy, nýbrž chce si povšimnouti dětských sebevražd v Německu, kde již se konalo bedlivé šetření v jednotlivých případech.

„Poměry tam a tu jsou asi stejny. Mám tu knihu *Baera* o dětských sebevraždách. Je to statistika z pruských gymnasií. Vyšla r. 1901. Všimnu si hlavně udání o stáří vyšším, kolem 15. roku. Sebevražd v dětském věku, zdá se, všude a stále

přibývá. V r. *1883* nařídilo v Prusku ministerstvo vyučování přesné šetření sebevražd žákovských a vyzvalo odborníky psychiatry o dobrozdání, jaký vliv má ve věci škola. Dostalo 17 referátů, mezi těmi Virchowův; prohlašují, že střední škola rozhodující vliv na sebevraždy nemá, ale připouští, že má vady, které spolupůsobí. Je tu lépe rozebráno 25 případů. Z nich z dobré třetiny jest strach před zkouškami, dále sklamaná ctižádost a strach před trestem pro nevhodné chování. Když má strach intelligentnější člověk 15 až 18letý, nemůžeme všecku vinu svalovat na nějaké neurčité poměry socialní a rodinné, tu třeba také ptáti se, proč má ten člověk strach? Proč nemají ho jiní za stejných okolností? Chci říci: rozhoduje také *jeho mravní stav.* Z uvedených 25 případů nad třetinu odkazuji k porušené rovnováze mravní. Mezi příčinami sebevražd udává se také nevhodná četba — slyšeli jsme právě totéž zde. Mám ten dojem, že se *u nás mládeži agitačně vnucuje příliš předčasná četba.* Téměř vždy čteme a slycháme, že sebevražda pochází z duševní poruchy. Ale z čeho pochází ta — porucha? U lidí těch vášně působí nepoměrně zle a také lze připustit, že vady školské na ně nedobře působí.

Proč žalovati konečně jen na střední školy a ne na vysoké, na kterých se vzdělávají školští professoři, a jaké jsou školy obecné, odkud přicházejí žáci do gymnasia? Sebevraždy vždy a zejména dětí usvědčují chorobný stav společnosti, také naší společnosti české. Důležito by bylo, aby případy byly vyšetřeny."

Prof. Massaryk ukázal na jednu z podstatných příčin sebevraždy: nemravný život. Přibývá stále zločinné mládeže a zejména hříchy z nezkro-

cené smyslnosti páchané jevívají se čím dále více u moderní mládeže. V rodině nevychovávají se děti v přísné bývalé otcovské kázni, aby mohly snášeti svízele životní, nýbrž popřává se dětem v duchu liberalních hesel plná zvůle a rodičové se snaží uchrániti děti všeho sebezapírání, jako by celý život příští mohly prožíti v takovém příjemném zátší a v bavlněném obalu. Co je tu přepjatých nářků zrovna v učitelských novinách na docházku dětí do kostela času zimního! Jak nesmyslně se topívá ve školních síních, takže tělesný organismus dítek choulostiví a podléhá návalům tělesných pudů. Znemravnělá mládež nesnese námahy života, protože porušená mravní rovnováha otravuje člověka každý okamžik a činí mu život protivným. Mnozí zvrácení pedagogové odporučují ještě rodičům a škole poučovati hnedle útlé děti o různých pohlavních úkonech, aby prý nevyrůstaly ve falešných názorech o původu člověka atd. Na mravním úpadku dorůstající mládeže nesou též velikou vinu lékaři, kteří odporučují i nedospělým dětem hojnost masité potravy a vína. Při posledním vídeňském alkoholickém kongressu padla ostrá slova výtek na hlavu těch pohodlných pánů, kteří po nějaké autoritě opakovali každé matce nemocného dítka: dávejte mu dost masa a vína! Co je to platno zachovati tělesnou schránku dítěte, když v dospívajícím věku padne za obět předčasně rozpoutaným pudům smyslnosti.

Prof. Massaryk toužil také na špatnou četbu, která nesvědomitými agitatory bývá podloudně mládeži dodávána. Stesku tohoto povšimneme si blíže na jiném místě, zde poznamenáváme pouze, že během krátké doby mnoho spisovatelů a novinářů bude voláno před soud veřejné spravedlnosti,

aby se zodpovídali ze soustavného otravování mládeže.

Veliké nesvědomitosti dopustily se nové politické strany v Čechách, které ve studující mládeži hledaly vyznávače svých zásad. Politisující nedozralý student hledal ve škole všecko, jen ne solidní vzdělání a když mu škola v politické agitaci bránila, zahořel k ní nenávistí.

Nad školou nemá si žádná politická strana osobovati směrodatný vliv, nýbrž má ponechati povolaným činitelům plnou volnost, aby vypěstovala ze svých svěřenců řádné povahy, které by měly úctu k Bohu a k zákonité autoritě a které by měly smysl pro čest a povinnosti dobrovolně přijaté. Řádné vychovaná povaha je cenným materialem pro každou stranu, kdežto lidé se špatným vychováním jsou pravou tryzní a pohromou pro každou stranu, ku které se hlásí. Škola musí zvykati disciplině a sebekázni, musí naváděti ku práci a musí také činiti rozdíl mezi pilnými a lenivými. Nebo jinak mohla by mládež růsti bez školního prachu a bez těch obrovských břemen, které vyžaduje naše školství. Dnes se čím dále tím více slevuje na požadavcích a přece před 20 lety byla sebevražda téměř neznámým zjevem mezi studenty. Studenti byli tehdá při všech svých vědeckých snahách také dětmi, kteří se těšili půvabům mladého života, dnešní studenstvo trpí velikášstvím, luští nadsmyslné otázky, pohrdá radostmi života a dívá se nevlídně na své okolí, jež zneuznává v domyšlivé hlavě velikého jeho ducha. Pošetilí lidé chtějí odchovávati mládež nevěreckým cognakem, kdežto dle staré osvědčené methody je zdravé mléko zbožné výchovy nejvhodnější potravou mladé duše.

Tím ovšem nesouhlasíme s návrhy dalších řečníků, na př. *dra Chalupného*, jenž zakazuje škole „policajtovat“ a žádá nejvolnější styky středoškolského žactva s posluchači vysokých škol. Ne bližší styky s akademiky, nýbrž srdečnější poměr mezi professorstvem a žáky je svrchovaně žádoucí.

V různých poměrech spatřovali vinníky a různé též prostředky k ozdravění choré studující mládeže radili účastníci veřejné schůze, která vzbudila veliký zájem celé české veřejnosti. Proto musily promluviti též povolané školské kruhy.

Ústřední spolek českých professorů zabýval se sebevražednou horečkou ve své schůzi dne 27. února a vydal pak toto prohlášení na objasnění: „Není spravedlivo, svaluje li se vina sebevraždy takové hned na školu; neboť na žáky, zejména ve velkém městě, působí ještě jiné okolnosti, na př. *společnost, poměry rodinné, nestrávená četba moderních spisů, chorobné stavy tělesné i duševní* atd. Působnost těchto živlů jest bohužel mnohdy mocnější než vliv školy. I odpůrci nynějšího systému školského musí uznati, že při nynějším zřízení, kdy rodiče mohou každou chvíli zjednati si zprávy o svých synech buď od řiditele neb od třídního, jest úmyslně nespravedlivé posuzování žáků nebo nehumanní nakládání s nimi zcela vyloučeno. Ovšem požadavky jakési na vědomosti žáků musí klásti škola vždy. I kdyby učivo bylo sebe více omezeno, přece zůstává jakási hranice, pod kterou sejíti se nesmí. Jest to naše povinnost národní, aby absolventi českých škol středních nestáli ve svém vzdělání níže nežli jiní. Jest si jen přáti, aby na střední školy přicházeli pouze žáci schopní. Rovněž jest žádoucno, aby dobrý

poměr mezi žáky a učiteli nebyl rušen podrobným líčením podobných politováníhodných případů, aneb vybízením žáků, aby veřejnosti předkládali své mnohdy velmi upřílišené stesky. Ústřední spolek českých professorů nikterak si netají, že by se některá ustanovení řádu školního mohla změniti, a také podal v té věci mnohé návrhy na sjezdě svém, avšak za nejdůležitější věc pokládá, aby nebylo otřásáno vzájemnou přátelskou důvěrou mezi studenstvem a professorstvem.“

Ústřední spolek professorů hájí se proti upřílišněným výtkám škole činěným a zejména za škodlivé prohlašuje podrobné vylíčování způsobu sebevražd, protože je známo, že každá sebevražda má zvláštní mocný vliv na každého, kdo se podobnými myšlenkami jen zanáší. Daný příklad svádí zoufalce k následování, takže pak vina spadá na žurnalistiku, která podobné zjevy líčí se zbytečně vyšperkovanou rozvláčností. Krátká noticka s výstražnou poznámkou se lépe odporučuje, nežli romantické líčení, které vzbuzuje v porušené soustavě mozkové touhu po sensaci.

Pozoruhodným je též dobrozdání zemské školní rady, která ve své plenární schůzi uvažovala o četných sebevraždách studenstva za předsednictví místodržitele království Českého hraběte Coudenhova. O neblahém tomto úkazu podávali zprávy všichni zemští inspektoři. Z jich zpráv vysvítá, že v posledních třech letech událo se v Čechách na středních školách celkem 25 sebevražd studujících, *z nichž na české studenty připadá 20 případů*, na německé studenty 5 případů. Vyšetřováním bylo zjištěno, že škole, pokud se týče učitelstva, dávati lze vinu jen v případech nejřidších. Za to veliká část viny spadá na bedra

rodičů, *kteří své děti vychovávají zcela zvráceně.* Vedle toho *vzmáhá se mezi školní mládeží středních škol úžasnou měrou požívačnost a nervosita,* které na sebevraždách studentů mají značný podíl. Dále bylo konstatováno, že v řadách studujících jest mnoho těch, kteří i při dobré vůli nedostačují požadavkům na ně školou kladeným, a dokonce v některých případech také i „nešťastná láska" hrála v tragedii života mladého člověka svoji úlohu.

Shrneme-li výsledek pátrání po vinnících sebevražd studentských, docházíme ku přesvědčení, že na lavici obžalovaných nutno povolati:

1. Moderní výchovu rodinnou.
2. Výchovu školní.
3. Nevěreckou a nemravnou literaturu.
4. Výchovu společenskou.

II.

Proces s obžalovanými.

Odbornými znalci vychovatelství vysloveno bylo obvinění proti svrchu vypočteným 4 vinníkům, proto je nutno, abychom vyslechli jednoho vinníka po druhém a tak učinili si úsudek o jeho účasti na neblahé otravě studující mládeže. Při výslechu tomto uvedeme si nejprv na paměť výměr povinností, ku kterým je jednotlivý vinník zavázán, a hnedle také ukážeme na zřejmé porušování těchto povinností.

1. O moderní výchově rodinné.

Domácnost je první a nejdůležitější školou povahy lidské. V rodinné výchově kladou se

nejdůležitější základy ku mravnímu životu člověka, takže možno domácnost považovati za nejdůležitější školu civilisace. „Neboť civilisace v posledních příčinách je podstatně otázkou, jak jsou jednotlivci vychováni a dle toho, jsou-li jednotliví členové dobře nebo špatně vzděláni za mládí, bude i obec, kterou tvoří, více nebo méně vzdělána a civilisována" (Smilesův Karakter str. 38). Proto také povaha každého člověka jeví mravní působení těch, kteří ho obklopovali v dětském věku. V dětském věku je mysl dojmům dobrým i špatným nejvíce přístupna a dojmy v mládí zažité přetrvají všecky vlivy příštího života. Jest tedy patrno, že rodičové sami v přední řadě svým působením určují smýšlení a povahu svého dítěte. Ušlechtilá povaha rodičů vtiskuje neshladitelné rysy do vnímavé duše dětské. „Kde duch lásky a povinnosti domem vane, kde hlava a srdce moudře o vládu se dělí, kde denní život je poctivý a ctnostný, tam vyrůstají z dětí bytosti zdravé a šťastné, které schopny jsou, následovati své rodiče, jednati poctivě, moudře a přispívati ku blahobytu všech, kdo kolem nich žijí. Naopak, jsou-li dítky obklíčeny nevědomostí, sobectvím a sprostotou, přijímají bezděčně touž povahu a vyrůstají do let dospělých v hrubém nedostatku vzdělání, jsouce společnosti lidské tím nebezpečnější, čím větší přístup mají ku mnohonásobným pokušením, kterých tak zvaný civilisovaný život podává" (Smiles).

Dítě řídí se více příkladem nežli poučováním a ježto matka mnohem větší část dne zabývá se dítětem, je patrno, že dobrá výchova rodinná závisí hlavně od dobrých matek. Císař Napoleon pravil: „Staré soustavy vychovávací, jak se zdá, nemají ceny. Nám nedostává se k výchově lidu

dobrých matek, kteréž znamenají celou soustavu vychovávací v jediném slově. Postarejte se tedy o vzdělání matek, jež by uměly vychovávati své dítky."

Ó kéž každá matka vědoma si jest své veliké zodpovědnosti a svého velikého úkolu vzdělávacího! Kéž do správných kolejí zabočí nynější vířivý proud, jenž vyhání ženu z útulného království rodinného života na veřejné tržiště, aby zápasila s mužem na poli vědeckém, výrobním a socialním! Neschází nám pracujících sil v průmyslu, neschází nám vědeckých badatelů aneb politických harcovníků, ale není dostatek dobrých matek, které by chtěly závoditi o palmu uznání vzorně vychovanými svými syny. Veďme naše ženy a dívky do vzorné sv. rodiny v Nazaretě, aby zde v Panně Marii našly si ideal křesťanské matky a prvé vychovatelky křesťanského charakteru.

Zbožné matky prvních století křesťanských vychovaly světu Augustiny, Řehoře, Basily a Lvy. Křesťanské matky prvých dob vychovávaly nejenom své děti, ale i do jisté míry své muže. O nich pravil pln obdivu filosof pohanský: „Jaké ženy mají tito křesťané!"

Matky dobré! Vy v přední řadě jste povolány, abyste položily do útlé duše svých dítek neochvějné základy zbožnosti, mravnosti, poctivosti i obětavosti a tak poskytly jim spolehlivou základnu ku získání sebevlády v těžkých chvílích pozdějšího života. Toť pravda hojnou zkušeností potvrzená, časové dojmy v mysl dětskou vštípené přicházívají ku platnosti v pozdějším věku.

Neztrácejte trpělivost, zdá-li se vám, že všecka vaše péče o zdárnou výchovu některého dítěte potkala se s naprostým nezdarem. Po

dlouhých snad letech, kdy již dávno snad zelený drn bude krýti hlavu vaši, obživnou všecka dobrá napomenutí v mysli zdánlivě ztraceného syna a přinesou dobré ovoce.

Státník americký *Randolf* o sobě pravil: „Byl bych se stal neznabohem, kdybych nebyl měl jediné upomínky z mládí. Byla to upomínka na tu dobu dětství, kdy nebožka matka brávala ručky mé do svých rukou a na kolenou učila mne říkati: „Otče náš, jenž jsi na nebesích!"

Výchova rodinná je tedy nejvlivnějším činitelem v osudech člověka a na tuto důležitou výchovu vznesli povolaní znalci našeho školství těžkou obžalobu, že zaviňuje sebevraždu mladých lidí. Dle dobrozdání zemských inspektorů *„velká část viny spadá na bedra rodičů, kteří své děti vychovávají zcela zvráceně. Mezi mládeží školní vzmáhá se úžasnou měrou požívačnost a nervosita*, které mají značný podíl na sebevraždách studentů."

Angličan *William James* vyslovuje se o tomto zvráceném a tudíž hříšném počínání rodičů: „Jestliže vychováváme své děti s tolika obvyklými ohledy, které se značně liší od přísnosti, s jakou bývaly děti před 100 lety vychovávány, hrozí nám nebezpečí, že vychováme ze svých dětí bezcharakterní slabochy, kteří nedovedou se ničemu na odpor postaviti. Mnozí za našich dob poznávají, že takové nebezpečí již existuje. Domnívají se, že vhodným lékem proti němu jsou různé sporty, tělesná cvičení, pochody, dobrodružství atd. Ale všecky tyto věci jsou naprosto nedostatečny ku vytvoření silné povahy v duši rozmazleného dítěte."

Kdo pozoruje nynější způsob dětské výchovy, byť nebyl ani přítelem přemrštěné kaprálské vý-

chovy přísných otců, musí uznati, že slova svrchu uvedeného anglického filosofa jsou pravdiva. Dnes se dovoluje dětem každý rozmar a splňuje se každé přání. Vůle dětí nebývá sílena příkazem a kázní při neposlušnosti, proto vyrůstají v rodinách našich rozmazlenci, které maminka stále ukládá do vaty, aby jich vítr neobešel. Moderní dítě nezakusí do 16 let žádné trpkosti, nepodrobuje se žádné zkoušce a nemusí si ukládati žádné sebezapření, ani ohledů ku povinnostem. A proto první náraz smyslné vášně, která masitou potravou a alkoholickými nápoji dospěla v hrozivou sílu, připraví slabošskou povahu o mravní rovnováhu; první záchvat zcela obvyklého světobolu přivádí vyhýčkanou mysl do zoufalství a často jediná příkřejší srážka s útrapou života vtiskuje matčině mazlíčkovi smrtící zbraň do ruky. Rodiče dítě rozhýčkají a přece ho nedovedou uchrániti před drsnou dráhou životní, kterou se musí každý člověk bráti, byť kolébka jeho stála v paláci. Činíme tedy nemoudré rodiče zodpovědny za nepředložené činy zvráceně vychovaných dětí.

2. Vadná výchova školní.

Širší veřejnost, žurnalistika, jakož i četní řečníci ze svrchu zmíněné pražské schůze vyslovili nejtěžší obvinění proti škole, takže nutno podrobiti druhého tohoto vinníka nejpřísnějšímu výslechu. Z úvahy o zvrácené rodinné výchově jsme se přesvědčili, že škola není tou jedinou vinnicí na sebevraždách studentských, jak zněl povrchní úsudek širší veřejnosti, proto musíme již mnohem shovívavěji školní výchovu posuzovati. Ale obvinění bylo proti škole vysloveno a kruhy povolané

přiznaly, že je něco ve školním systému vadného, proto obšírnější výslech obviněné školy je na svém místě.

a) Povšimněme si nejprv **školy obecné**, ježto na střední školu přicházejí žáci ze školy obecné, odkudž si mají již přinésti jistý obor vědomostí a jistý stupeň mravní hodnoty. Ve výchovném působení na člověka zaujímá škola vedle rodiny zajisté nejdůležitější místo. Jestliže rodina nejvíce přihlíží k tomu, aby dítěti položeny byly do duše základy dobré povahy mravní soustavou dobrých návyků, směřuje škola k tomu cíli, aby mravní tyto základy byly sesíleny a duch obohacen byl vědomostmi pro život užitečnými. Škola obecná musí tedy cvičiti rozum, ušlechťovati cit a síliti energii člověka. Při tomto výchovném cíli školy nesmí býti sledován prospěch pouze jedince, nýbrž musí býti vzat zřetel též ku prospěchu národnímu a společenskému. Ve škole musí se člověku vštěpovati láska a úcta ku bližnímu, chuť ku obětavé práci, účast na životě i osudu společenském, státním a národním, živý cit pro spravedlnost a ohled ku bližnímu, smysl pro společnou práci, právo i svobodu a cit zodpovědnosti za dobrovolně přijaté povinnosti.

Tak nastiňuje vedoucí zásady moderní školy kulturní program českého učitelstva, přijatý na valném sjezdu pražském r. 1903. Kulturní program českého učitelstva nechce mysl žactva jenom přeplňovati vědomostmi, nýbrž chce také mravní cit šlechtiti. Uznává se tedy platnost § 1. nových školních zákonů rakouských z roku 1868, kdež čteme: „Školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby dítky v mravnosti a nábožnosti vychovávaly“. Původce těchto zákonů, ministr Hasner, sám

v panské sněmovně r. 1868 vyslovil náhled, že škola dostihuje nejlépe svého výchovného cíle, jestliže se šlechtění srdce děje na základě mravně náboženských citů a jestliže i všecko vyučování ostatních školních předmětů prodchnuto je jednotným názorem náboženským.

Pravilť doslovně Hasner: „Důležitost náboženské výchovy musí býti učitelem školy obecné náležitě respektována, ježto přichází i jinak v čítánkách a jiných učebných pomůckách ku platnosti. Vyučování na školách národních je nerozlučně spojeno s výchovou a ti, kteří k těmto dvěma cílům směřovati mají, *nesmějí náležeti dvěma sobě odporujícím stanoviskům*, nemá-li chovanec sám úplně ve zmatek uveden býti ve příčině toho, čemu tou neb onou stranou se učí. Mám za to, že mohu tvrditi, že většina i nejliberalnějších spisovatelů pojednávajících o školství potvrzuje, že pomíjení ohledů na vyznání náboženské ve školách národních je pedagicko-didakticky pochybenou zásadou, a mohl bych jmenovati v té příčině muže, jichž radikalnost je nad pochybnost povýšena, jako svědky pro zásadu, že náboženský moment na národních školách ohledu vyžaduje. Proto učitel, liší-li se jeho náboženské vyznání od vyznání zákonně stanoveného učitele náboženství, není způsobilým vyučovati na škole národní". Tvůrce „nové" školy docela srozumitelně naznačil, že nová škola musí vychovávati ducha dětského zrovna tak na základě nábožensko-mravních návyků, jako to má činiti křesťanská rodina. Souhlasně vyslovil se o úkolu školy proslulý státník anglický Gladston, r. 1847 v parlamentě: „Rozumím vyučováním náboženství proniknutí celého systému vyučovacího duchem náboženství. Duch náboženství musí býti vložen do učiva světského

a cele je pronikati, má-li se výchova mládeže dařiti." Stanovisko tohoto liberalního státníka souhlasí s požadavky katolických rodičů, kteří nechtějí školou konfessní snížiti návštěvu aniž vydati dozor nad školami ve výhradní správu kněžstva již z toho důvodu, že složitý apparát školní nemůže býti výhradně spravován početně slabým duchovenstvem.

Slyšeli jsme již požadavky, které klade stát a rodina na školu, povšimněme si tedy způsobu, jakým vyhovuje škola svým požadavkům, k jichž provádění obětuje jenom království české ročně 40 milionů korun.

Vědecké úspěchy školní jeví se potěšitelným způsobem ve stálém ubývání analfabetů (lidí neumějících ani čísti ani psáti). Za to však nelze přisouditi moderní škole stejně šťastný pokrok v pěstování svědomí a ve vzrůstající mravnosti mládeže. Pravého opaku dodělává se škola v tomto směru. Špatně vychované mládeže školní stále přibývá, což se jeví vzrůstajícím počtem mladistvých zločinců.

Ve Francii je počet zločinných *dětí* dvojnásobně větší nežli počet zločinců *dospělých* a přece není tam ani 7 milionů neplnoletých, kdežto dospělých je 20 milionů. Sebevraždy dětí 16. rok nedospěvších vzrostly r. 1887 na 55 a sebevraždy neplnoletých mezi 16.—21. rokem vzrostly téhož roku na 375.

V jubilejním roce francouzské republiky r. 1889 předložil ministr spravedlnosti výkaz posledních 50 let, z něhož vyplývá, že obecné zločinnosti přibylo ve Francii o 133%. Za to však u mladých lidí pod 16. rok bylo potrestáno 140% více a u lidí mezi 16.—21. rokem docela bylo

potrestáno o 247% více. Roku 1841 bylo potrestáno pro zločiny 13.000 nedospělých, ale poslední leta každoročně bývá potrestáno 36 000 nedospělců.

Děsivým tímto zjevem zabývá se Henry Joly, člen franc. instutu, v knize „L'enfance coupable" (Zločinná mládež) a uvádí mezi příčinami tohoto vředu francouzské republiky následující názor: „Že zločinnosti přibývá, jest následkem toho, že ubylo mravnosti ve mládeži, že překoceny byly hradby osvědčené a že svoboda byla dána pudům zlým."

Rovněž v Německu prof. Dr. Eulenburg konstatuje ohromný přírůstek sebevraždy mládeže pod 20 let. Od r. 1877 přibylo těchto mladých sebevrahů o 50% a v roce 1896 napočteno bylo jich 509.

V Praze za posledního desítiletí dle sčítání městského fysikatu jest počet mladých sebevrahů mezi 15.—25. rokem dvojnásobně větší nežli počet starších zoufalců mezi 25.—45. rokem.

Z toho můžeme uzavírati, že obecná škola musí býti co nejsvědomitějšími učiteli opatřena, má-li čeliti pochybenému vychování dítěte v rodině. Proto vzbudil pochopitelný úžas famosní článek letošních „Učitelských Novin", kdež svévolně je vzbuzována v rodičích nedůvěra k učitelstvu, že pro své odchylné náboženské přesvědčení nejsou schopni vyhověti § 1. školských zákonů v příčině nábožensko-mravní výchovy školní mládeže. Zmíněný článek byl otištěn „Křesť. školou" a „Čechem". Vzbudil svým nevěreckým cynismem neobyčejný rozruch v celé české veřejnosti, která přece již něco od učitelstva snese.

Orgán učitelstva českého tvrdí, — a dosud nebyl usvědčen ze lži — že mezi 98 učiteli

katolíky neshledáme ani 10% věrně katolicky spravedlivých a věřících lidí. Zbylých 90 procent tak zvaných matričních katolíků dělí tento list na 3 druhy. Prvý druh nevěří vůbec v Boha, nýbrž v čirou hmotu (materialisté); druhý druh připouští ještě možnost Boha a věčnosti, ale neví to jistě (liberálové); třetí druh věří v Boha i věčnost, ale neuznávají potřebu církve (deisté).

Učitelé tohoto trojího přesvědčení náboženského by se prý nejraději matrikového, vnějšího příslušenství k církvi katolické zbavili, ale zůstávají prý pokryti i nadále „kapucí". Pokrytci!

Kdyby tuto charakteristiku moderních pedagogů napsal katolický některý list, musila by zemská školní rada žádati od něho důkazy aneb odvolání, neboť přiznání toto hlásá veřejnosti hotový bankrot moderní školy. Zakukleným pokrytcům svěřuje se školní výchova mládeže a při tom ještě § 1. školních zákonů trvá ve své platnosti jako na výsměch tvůrcům moderní školy. Při takovém smýšlení vyučovacích orgánů nemohlo by poprsí a obrazy Komenského zdobiti déle naše školy.

Komenský zapřísáhá ve své didaktice kap. XXV. pedagogy: „Pro milosrdenství Boží prosím, nech ať již jednou přece křesťanské vrchnosti i představení církve opravdově prohlédnou, by nedopouštěli Molochovi obětovati mládeže křesťanské, v Kristu zrozené a křtem posvěcené." Ale všecky prosby slavného reformatora školství o náboženskou výchovu mládeže zanikají v hlučném ryku novomodních hesel, ponejvíce z německé říše kolportovaných a špatně zažitých. Nechceme ani věřiti, že by tak daleko mohlo zblouditi 90% moderních vychovatelů od zásad Komenského!

b) A nejenom v obecné škole, ale i ve **střední škole** žádá Komenský nábožensko mravní výchovu. Ve svrchu citované knize a kapitole píše: „Chceme-li školy podle pravých pravého křesťanství pravidel naprosto přetvořené míti, že pohanské knihy buďto je odbýti, neb alespoň opatrněji než posud s nimi se obírati.“

Úkol školy střední je týž jako školy obecné. Střední škola má usilovnějším způsobem šířiti duševní obzor svého svěřence nežli škola obecná, ale ani ona nesmí žáky pouze přecpávati vědeckými poučkami, nýbrž musí též ku ušlechtění srdce působiti rozumnou kázní a nábožensko mravními návyky. Do střední školy vstupují žáci ze školy obecné se všemi svými přednostmi i vadami. S materialem tímto musí střední škola počítati a značného úkolu se podjíti. Dobré duševní vlastnosti žáků jest střední škole posilovati a povznášeti, špatné návyky žactva jest odstraňovati. Právě doba mezi 16.—20. rokem, tedy doba, kdy většinu žactva střední škola vzdělává, jest pro tvorbu charakteru dobou nejdůležitější. Jest to tedy v zájmu žactva samého, v zájmu rodičů, v zájmu národa i státu, aby kypící var citů a názorů v mladé duši vykrystalisoval se pod vedením rozšafných professorů v řádný a čestný charakter. V této rozhodující době musí míti student před očima dobrý vzor ve svém professoru. „Člověk jest již přirozeností svou napodobitelem a každý více méně bývá veden řečmi, ba i zvláštními způsoby svých soudruhů. Příklad je všecko, praví Burke. „Příklad je školou života a v žádné jiné škole člověk se učiti nebude. Šťastné pokynutí, slovo včas aneb dobrotivá rada otcovského přítele dává životu mladého člověka zcela nový směr. Co

dobrého jest, nezůstává samo, ani zlé; dělá jiné dobrými anebo zlými — a ti zase jiné, a tak dále: jako kámen vhozený do vody dělá kruhy, jež jiné širší kruhy tvoří“ (Smiles).

Jest tedy pro výchovu středoškolskou mnohem cennějším professor ušlechtilé povahy nežli hluboký učenec, jenž nedovede svou učenost žákům vyložiti a nevzpomene si, že musí býti nějaký rozdíl mezi rozsahem vědění žákovým a jeho. Je nutno, aby úřadu učitelskému věnovali se jen lidé dobrého srdce, velké trpělivosti a taktního jednání, neboť bez těchto vlastností vyznívá působnost sebe hlubšího filosofa zhola na prázdno. Ovšem je též třeba, aby všecky úřady školní počínajíc řiditelstvím až do ministerstva byly obsazovány jen a jen osvědčenými pedagogy, kteří by škole také skutečně rozuměli. Sedí-li však v ministerstvu vyučování právníci, kteří chtějí školu povznášeti kancelářským systémem a z učitelů chtějí vytvořiti neúmorné písaře, pak ovšem vzniká systém, jemuž se říká nyní byrokratické škatulkářství. Kdyby professor opomenul opraviti při korrektuře 50 prací nějakou čárku, je z toho dlouhotánský výklad v poradě o důležitosti čárek v cíle školy, takže každodenním jednotvárným opravováním znavený professor bývá roztrpčen výtkou bezděčného nedopatření a roztrpčenost tuto pociťují v přední řadě — žáci. Nervosní řiditel dovede svým policejním chováním znechutiti celému sboru učitelskému pobyt ve škole a tuto nechuť vystihnou vbrzku žáci svým pozorovatelským talentem a pak každý žák blahořečí chvílce, kdy opouští síně, kde ho místo mlékem napájeli žlučí a octem.

V tom směru as pronášeny byly výtky proti nedostatkům střední školy a výtky tyto také byly

i professorstvem uznány. Potřebné opravy přáli bychom si v zájmu studující mládeže co nejvřeleji. Vzpomínám na dobu svých gymnasijních studií jako na leta v životě nejšťastnější. Třídním naším byl po celých 8 let celou třídou milovaný professor J. Černý, nyní gymnasijní řiditel na odpočinku v Roudnici. Látky učebné bývalo více, nežli jest jí nyní, prof. Černý také nikomu nic nedaroval, ale nepamatuji se, že by byl někoho bez příčiny týral aneb mstivě uháněl. Nikdy si mezi námi nezadal, ale také nikdy se neuzavíral. Proto mu patřila naše srdce po čas studií a patří mu vděčná milá vzpomínka dosud. Kdyby byli tací professoři všichni, nebylo by možno, aby je mohl pouliční dav obviňovati ze sebevražd studentů. Ovšem musili by býti též tak uznalí žáci, jakými byli studenti před lety ještě devadesátými.

Ale **mládež** studující naší doby jest trochu jinačí. Celou řadu vad vyčítají mládeži znalci školství, když v poslední době vyslovena byla obžaloba školy.

Prof. dr. Hlava v „Lid. Novinách" líčí s nevšední věrností vady nynějšího žactva:

a) Pokolení dnešní je nervosní. Nervosní jsou rodiče a ti plodí nervosní děti. Je-li úpadek zdravých čiv, dostavuje se pozvolna degenerace. Citově předrážděné děti upadají na myšlenkové zcestí. Z mnohých některé zabloudí úplně a ztratí chuť k životu.

b) Rychleji se dnes žije, děti rychleji dozrávají. Dětinskost pravá, nevázaná, t. zv. rozpustilá a neposedná, je pomalu vzácností. Dítě vysedává nad knihou mnoho času, žáky vidíme uvažovat a vážně přemýšleti. Také dětinná mysl čistá a cudná záhy se ztrácí. V mládeži od nejútlejšího věku jeví se

pohlavní výstřednosti, samoprzeň je na denním pořádku.

c) Záhy probudilý pud pohlavní, ukájený prostředky nepřirozenými, dráždění je nad to četbou, které se mládeži pokoutně dostává. Dospělý člověk odhazuje s nevolí všelijaké ty výstřelky nejmladších hlav, hledajících krásu v nahotě. Ale odpadky tyto kolportují se tím účinněji mezi mládeží, která v době pohlavního dospívání je přímo hnána ku své zkáze. Tomu nezabrání ani domov ani škola. Mladík ztrácí idealy, tělo jeho tajnými hříchy chřadne, duch se otupuje, paměť se ztrácí a posléze ztrácí se chuť ke škole, ku práci i k životu."

d) O patrném chladu studující dospívající mládeže k náboženské víře učinili pozoruhodnou zmínku prof. dr. Drtina ve veřejné schůzi a prof. dr. Foustka ve schůzi professorů. Vývody dra. Foustky zaslouží bedlivého povšimnutí zejména u těch pedagogů, kteří na působení katechety ve škole pohlížejí s vysoka a náboženské přesvědčení mládeže podrývají zdánlivě nevinnými poznámkami ve svých hodinách, n. př. o nemožnosti zázraků, o nedokázatelnosti existence boží, o zbytečnosti pekla atd. Daleko ještě horším je zjevná nevážnost professora ku bohoslužbě, když vykonává nad žactvem předepsaný dozor. O těchto nepřístojnostech dala by se napsati dlouhá kapitola, ale necháme mluviti raději odborníka dra. Foustku, jenž o škodlivosti nynější náboženské lhostejnosti praví: „Po stránce duševní myslím, že mládež trpí také důsledky nehotovosti světového názoru moderního člověka a nehotovostí uceleného jednotného přesvědčení. Neurovnanost průměrného člověka nynějšího, nehotovost jeho přesvědčení plyne ze

ztráty bývalého soustavného celkového názoru jednotlivcova o jeho poměru k bližnímu, světu a Bohu. Není pochyby, tvoří se nový názor, ale dosud je to přerod. Nálada neurčitosti, spojená s tímto přerodem, nesnadnost upnouti se k určitým jasným cílům je tíživá, zvláště pro duše sice chápavé, ale slabé. Na druhé straně rubem tohoto duševního stavu je lhostejnost náboženská. U největší části těch, kdož sami skončili život, byl nedostatek mravní síly, neurovnalost a nepevnost přesvědčení a prof. Massaryk dobře poukázal na tuto okolnost při studentských sebevraždách.

Jestliže tímto stavem neucelnosti životního názoru trpí dospělí, jak pak ne mládež, která teprv si tvoří prvky ku svému přesvědčení? Škola po této stránce mohla by učiniti mnoho dobrého, kdyby hleděla, pokud to vůbec je v její moci, k vypěstění uceleného jasného názoru na svět, k budování pevného přesvědčení, kdyby usilně stavěla na oči pevné zásady a jasné idealy, kdyby uměla vštípiti chuť ku práci, kdyby mohla účinně podporovati chuť k životu, sympatii ku člověku a okolí." (Věstník č. prof. str. 196 r. 1904.)

Prof. dr. Foustka zjevně prohlašuje, že nynější mládeži schází pevné křesťanské přesvědčení a jednotný křesťanský názor na svět a na život. Následkem nedokázaných vědeckých domněnek materialistických učenců zřekli se mnozí vzdělanci předčasně svého dosavadního náboženského názoru a vybudovali si svůj vlastní životní názor čili vlastní náboženství, které musí ovšem opravovati každou chvíli dle pokroku a stanoviska vědeckého badání. Před 30 lety učinili si tito novověrci domněnky Darwinovy za základ své „víry", čili vlastně nevěry, dnes však se všeobecně v nejmladších kruzích přírodozpyteckých uznává, že theorie Darwinova „tahala lidi po 50 let za nos." Novověrcům tedy nezbývá, nežli se obrátiti zase po nějaké nové, tentokráte ovšem již jistojistné theorii, aby si mohli svůj zvláštní názor na svět aspoň před svým svědomím nějak opříti, ale je to práce lopotná a marná. Sám filosof Hartmann přiznal se: „Právě *nejosvícenějším duchům* naší doby vzchází vždy jasnější tušení, že dosavadní vědecké výzkumy jsou příliš úzkou základnou, než aby mohl býti na ní založen jakýsi všeobecný názor světový." (Čas. Gegenwart 1897.)

Pouze nejosvícenějším duchům vzchází světlo o lichosti nynější nové víry, proto se nelze diviti, že lidé méně osvícení, na př. filosofové z „Učitelských novin" a pak nedospělá mládež nepoznávají dosud dosah slov filosofa Hartmanna. Oba druhy lidí méně prozíravých zakládají svůj životní úkol na nesmyslech a učených báchorkách místo na dokázaném křesťanském zjevení, následkem čehož potácí se ve stálých zmatcích, nejasnosti a neurčitosti. Že tato neurovnanost v hlavě a v srdci vede duše zvláště slabé ku zoufalým činům, dokazuje prof. Dr. Foustka.

Ovšem vyskytuje se mimovolně otázka: Který činitel na střední škole boří v mládeži jednotný názor křesťanský, jejž zbudovala v duši její rodina a obecná škola?

Škola střední to sama není, proto můžeme ji propustiti z obžaloby přímé spoluviny na sebevraždách studentských s napomenutím, aby ujasněným a vysloveným vadám svým hleděla co nejusilovněji odpomoci a mládež studující před dalším úpadkem co nejsvědomitěji chrániti.

Při podrobném výslechu školy nenašli jsme

přímé viny na zkáze svých svěřenců, za to však má značnou vinu nepřímou, neboť nedovede čeliti zhoubnému působení dvou velikých škůdců mládeže: špatné četbě a ničivému vlivu společenských poměrů.

Obraťme se přímo na tyto vyslovené viníky, povšimnouce si nejprv špatné četby.

3. Nevěrecká a nemravná literatura.

Jeden z největších škůdců mladých duší je špatná četba, nemravní spisovatelé a ničemní nakladatelé. Obchod s jedy je podroben kontrole státní a každé porušení nařízené opatrnosti trestá zákon velmi citelně i u těch, kteří bezděčně jedem někoho otrávili. Jed knižní však je úplně vyloučen z dozoru státního, proto rozšiřuje se beze všeho studu a beze vší zodpovědnosti právě mezi těmi, kteří potřebují ještě zkušeného vedení a dobré rady. Mezi žactvem kolportuje se nemravná literatura podloudně, jak stěžuje professor Massaryk. Dříve již zmíněný prof. Hlava charakterisuje vliv špatné četby dle skutečnosti následujícími slovy: „Dnes je nutno přímo násilím vnucovati mládeži ona díla, jež zoveme klassickými a jež jest nutno poznati, než se přejde ku četbě a studiu literatury moderní a nejmodernější. Čecha, Jiráska, Vrchlického, Raise, Smilovského, Světlou, Třebízského, Hálka, Nerudu a jiné čte nanejvýš kvintán, a i ten ohlíží se již po „něčem říznějším“, po dílech té skupiny literatů, kteří všechny jmenované autory hodili přes palubu, ač se od nich učiti musili. Mluví-li se o nich ve škole a chválí-li se jejich krásné stránky, vzdělávací obsah a zušlechtující ráz, vysmějí se mnozí studenti učiteli div ne do

očí a čtou si své miláčky, kteří svou brutalní nahotou a šroubovanými obraty je oslepují. „Žít, až vyžít“, je heslem milovaných autorů jejich — žít a vyžít! je heslem mladíka, který v tomto kalném proudu utonul. Škola ovšem ukazuje jinam; hoch nenávidí školu, nenávidí učitele a když nijak nelze, zbavuje se jich způsobem násilným“.

Zhoubnost nezdravé četby na mladou mysl dosvědčuje Machar sám na sobě „V konfesích literata“. Při četbě Dostojovského „Zločinu a trestu“ byl jako studentík zachvácen chorobnou touhou napodobiti hrdinu tohoto románu a vražditi sekerou jako tento. Spisy Voltairovy a Renánův „Život Ježíše“ připravily Machara o víru. Předčasně dozralý student Machar chodíval již v 15 letech k tanečním muzikám do pražských krčem, kdež hýřival až do rána. Z hospody chodíval přímo do školy, kdež ovšem bylo zábavy méně a proto mu byla škola i s professory protivna. Jenom značnému talentu děkuje Machar za to, že přece někde se svou existencí se uchytil a nerozmnožil počet ztracených životů.

Sebevražd nedospělých lidí přibývá za posledních 10 let tou měrou, kterou rozlévá se beze všech překážek jed nevěrecké literatury mezi mládeží. Nikdy nebyla zhoubná četba tak usilovně kolportována, jako poslední desítiletí. Před 10 lety v době rozpuku pokrokářské strany, bývaly celé balíky otravných novin a spisů do středních škol podloudně zasílány. Četba tato zkazila celou generaci českého studenstva, které tehdejší dobou navštěvovalo vyšší gymnasium, a mnohého z těchto otrávených hochů dohnala ku sebevraždě V téže době dostala se mně jednou do ruky úřední cestou zásilka pokrokových spisů, adressovaná studujícímu

šesté třídy K. Zásilku jsem v přítomnosti adressata otevřel, závadné knihy uschoval po čas školního roku, ale přišel jsem za to do novin. Nejdříve mně vyčinil pokrokový „Ruch“, pak to otiskl po letech „Čas. pokrok. studentstva“ a nedávno mně zaslal vystřiženou tuto chválu nějaký vděčný chovanec v uzavřeném dopise. Zmíněný gymnasista K. však propadl koncem roku, vstoupil v nedalekém městě do lékárnické prakse, ale tam se otrávil v krátké době. Dokud se mu nerozsvítilo v hlavě pokrokovou četbou, býval to tichý, solidní jinoch. Špatná četba ho zavedla.

O působení nezažité a nepřiměřené četby na mladou mysl přinesl pokrokářský list „Osvěta lidu“ v únoru 1904 těžkou obžalobu nesvědomitých agitatorů a kolportérů špatných spisů mezi studující mládeží. Obžaloba zní:

„*Sebevražda studenta.* V pátek, dne 12. t. m. ráno, nalezena byla na železniční trati nedaleko Opatovic hrozně rozdrásaná mrtvola studenta Jana Mikuly a bylo zjištěno, že týž vrhl se den předtím v noci v sebevražedném úmyslu na koleje před přijíždějící vlak. Nedovedu odbýt tento tragický případ suchou lokálkou. — Zemřelý, jenž v minulém školním roce na zdejším gymnasiu maturoval, nebyl všední člověk; přes to, že — a vším právem — vytýkala se mu lehkomyslnost a hýřivost, měl intelligentního, bystrého a vnímavého ducha a překvapoval neobyčejnou sečtělostí. A příčiny katastrofy? Aniž by mne jen z daleka napadalo, abych v tomto případě chtěl jednotlivcům činiti výtky, pokládám za jednu z nejvážnějších tu, že v kritických létech přechodu z chlapectví v jinošství nenalezl člověka, který by mu byl rozumným rádcem a dobrým přítelem. Ve 14, 15

letech svého věku znal Nitzscheho, Stirnera a řadu jiných těžkých moderních autorů, podlehl svůdnému silnému dojmu nových myšlenek, jež nedovedl ztráviti a kriticky mozkem zpracovati, a jež učinily jeho názory konfusními, zmatenými. Četl horečně dál, stejně nekriticky a stejně jednostranně, nesystematicky, a když se dostavil znenáhla *rozklad ve vnějším životě jako následek rozvratů vnitřních* — řeklo se: lump, flamendr! Byl jím a škoda intelligence a sil, jichž prospěšně užit nebylo mu dáno! A komu přičíst vinu? Jen jemu? Zajisté ne. A není snad v našich středních školách řada mladých lidí v podobné situaci, třeba jejich krise nespěla k tak tragickému rozuzlení!? Tolik lze říci jistě plným právem: kdyby byli učitelé více pedagogy a méně pouhými examinatory, kdyby více dívali se do duší svých žáků než do jejich paměti a sešitů — že by velké procento takových smutných případů odpadlo.“

Na tento upřímný stesk některého přítele studující mládeže uvedla „Obnova“ obtíže, které se naskytují skutečně svědomitému vychovateli mládeže, chce-li je chrániti od škodlivé četby. „Obnova“ píše: „Professoři mají tedy bdíti též nad četbou svých žáků a mají vyčtené jejich názory přiváděti v soulad se životní zkušeností. Dobrá! Jak se ale tento požadavek srovnává s nedávným pranéřováním professorského sboru zdejšího paedagogia, když zmíněný sbor zakázal chovancům návštěvu veřejné čítárny Palackého, kde beze všeho výběru a ohledu na věk čtenářstva vykládají se časopisy a půjčují knihy zrovna stejného směru, jakými se otrávil zoufalý Mikula! Spisy a noviny toho druhu jdou na dračku! Když professor chce žáka varovati před nepřiměřenou

četbou, prohlásí se za policajta. Nechá-li žáka bez dozoru, přičítá se mu polovina viny na jeho zkáze. Pranýř pokrokářské žurnalistiky pro bdělého professora je tak bezohledný, že se v některých ústavech neodváží ani sbor žákům návštěvu veřejné čítárny zakazovati a že se ani jediný člen sboru nepokusí navštíviti tuto místnost, by se zde nesetkal s odběrateli nesystematické četby. Nejprvé se povolaným činitelům sváží ruce a pak se na nich chce, aby napravovali, co zlého tajní škůdcové ve jménu této nezažité svobody přesvědčení mezi studující mládeží natropili."

Mezi mládeží šíří se mnoho pokoutní četba řízného obsahu. Zejména čítán bývá Nietsche, jenž sebevraždu přímo odporučuje, ježto ji nazývá panskou smrtí proti otrocké smrti křesťanů. Píšeť ve svém spise „Streifzüge eines Unzeitgemäßen": „Smrt o své ujmě zvolená, smrt v pravý čas za jasu a plesu uprostřed dětí a svědků vykonaná je v naprostém kontrastu k ubožácké a hrůzné komedii, jakou křesťanství s poslední hodinkou natropilo. Není v naší moci naroditi se, ale můžeme tuto chybu napraviti. *Odklidíme li se sami sebevraždou, konáme tím věc hodnou největší úcty*, jaké jen ve světě jest, takže bychom zasloužili zase žíti."

Mnohý student nevzpomene při čtení těchto slov, že na rozumu pomatený filosof Nietsche sám ovšem neskončil panskou smrtí, nýbrž zdlouhavou „otrockou" a domnívá se, že tyto výrony nezdravého mozku jsou mnohem cennější nežli stará životní zkušenost všech jeho vychovatelů dohromady.

Škola má všímati si soukromé četby svých žáků a kde zpozoruje, že mezi mládeží šíří se

pokoutně četba nepřiměřená a škodlivá, má zakročiti. Nemá ovšem zjištěné čtenáře policejně trestati, ježto četbou přijaté ideje nedají se násilím potlačiti, nýbrž nutno působivým otcovským poučením zbloudilé na dobrou cestu přiváděti. Professoři měli by odporučovati některé dobré knihy a časopisy ku soukromé četbě žákům a také je kolportovati. Ale to se nyní vůbec neděje, ježto professor kolportovati nesmí vůbec žádnou knihu. Před několika lety k žádosti nakladatelů a knihkupců zakázaly školní úřady professorům jakoukoliv kolportáž. Následkem lakoty několika nakladatelů ztratily knihy dobré naprosto školní podporu, které se kdysi těšily v kruzích professorských. Kniha dobrá nepřijde nyní do ruky žactva a nemůže úspěšně čeliti knize špatné, těšící se podpoře tajných kolportérů, kteří si ze zákazů školních úřadů ničeho nedělají. Sám jsem to zkusil, kterak vznikají nepříjemnosti učiteli, když odporučí žactvu ku četbě nějaký dobrý spis. Svědomitý učitel nebude však dbáti na pošetilý výklad byrokratických předpisů a bude vždy proti zhoubné pokoutní četbě žactva čeliti odporučováním knihy dobré, neboť špatná kniha je přímým vinníkem na sebevraždách studující mládeže.

4. Zhoubný vliv společenské výchovy.

Shledali jsme ve špatné knize přímého vinníka na sebevraždách mládeže a jiného přímého vinníka spatřujeme v ničivém vlivu společenských zvrácených poměrů.

Výchova společenská je doplňkem výchovy rodinné a školské, proto nesmí býti ponechána jako dosud soukromým vlivům aneb prospěchovým

zájmům jednotlivých stran a spolků. Výchova společenská vytváří teprv ze vzdělaného jinocha pevný charakter, proto musí stát, církev i národ společenskou výchovu organisovati a přechod mezi školou a životem usnadňovati. Dnes je značný rozdíl mezi školou a životem. Ve škole ještě budí se nábožensko-mravní city, udržuje se úcta k autoritě, odporučují se idealní snahy. Ve společenských kruzích však náboženství a mravnosti se posmívají, neposlušnost a vzdor k autoritě se odporučuje, požitkářství a sobectví prohlašuje se za cíl člověka. Rozdíl mezi školou a dnešní společností je tak veliký a přechod z ovzduší školního do života je tak náhlý, že musí se v několika měsících zničiti všecka dobrá setba školní v duši jinochově, jestliže při počátečním vstupu do života nenalezne rozumného rádce a šlechetného soudruha.

Proto tolik absolventů středních škol zkazí se na duchu i na těle, ježto si jejich společenského života na vysoké škole nikdo nevšímá, a ježto přechod mezi střední a vysokou školou je tak náhlý. Pečlivě šlechtěný a moudře vedený rozvoj duševní ztrácí pojednou na vysoké škole souvislost s předcházejícím vlivem a na nehotový dosud charakter učiní prudký útok alkohol, smilství a lenost. Tak mnohý talentovaný a nadějný abiturient středn. školy utopil se v bahně společenském, ježto jeho dobré zásady oviklaly špatné příklady.

Zločinnou mládež a nedospělé sebevrahy plodí hlavně špatná společnost, která zločin vychvaluje a přímo velebí. Sebevražda považuje se za něco hrdinného. Když nějaký podvodník okrade celou řadu lidí i vlastní rodinu a pak se zastřelí, vyprovází ho celé město na hřbitov. A běda duchovnímu správci, odepře-li mu církevní pohřeb!

Umře-li poctivý chudý člověk, nesežene se ve městě ani tolik lidí, aby ho mohli ke hrobu dopraviti. Sebevražda bývá u vojska též zbytečně oslavována. Když nějaký provinilec aneb defraudant ze strachu před trestem si vezme zbaběle život, vyprovází ho s hudbou a četnými věnci důstojníci nejen vlastní setniny, ale i celého pluku. Umře-li hodný voják na souchotiny, které si uhnal na vojně ve službě, vypraví se mu předepsaný kondukt a za rakví kráčí jen tolik důstojníků, kolik jich tam býti musí. To je glorifikace zločinu a matení všech pojmů čestnosti, povinnosti a zmužilosti!

Podobné chyby dopouští se žurnalistika, která sensace milovnému čtenářstvu líčí sebevraždu jako epochalní čin, takže vzbuzuje toto líčení v chorobných duších touhu po podobném dlouhém odstavci novinářském při smrti. Takový chorobný čtenář dobře ví, že skutečně zasloužilým a pracovitým lidem při smrti věnují noviny kratičkou 10řádkovou poznámku, proto vyvede raději sebevraždu za sensačních okolností, aby z toho novinářský lokálkář mohl udělati několika-sloupcovou tasemnici pro kratochvíli nudících se kapitalistů a starých panen.

Mládež vidí špatný příklad na starších, kteří z malicherných příčin sahají ku násilné smrti. Ve Vídni podniklo za minulý rok právě 929 lidí sebevražedný pokus. Z těchto 929 pokusů končil smrtí 441, kdežto 486 pokusů se nezdařilo. Na muže připadá 661 případ, na ženy pouze 266. Je z toho patrno, že ženy dovedou mnohem trpělivěji nésti svízele životní a že neklesají tak hluboko moralně jako mužové. Mužové holdují více materialismu a požitkářství nežli ženy. Muž podobá se dnešního

dne honícímu ohaři, jenž žene se slepě za kořistí pohlavní a labužnictvím třeba přes mrtvolu bližního a třeba přes trosky vlastního blaha. Nynější výrobu ovládá heslo bezohledné konkurrence a heslo toto bohužel vniklo i do soukromého života našeho. Dnes neceníme již činnost lidskou dle idealních snah, nýbrž dle vydřených kapitálů, proto tolik nespokojenosti ve světě, ježto nepodaří se každému dostati se včas ku zlatému klíči, jenž by mu zabezpečoval požitek a pohodlí. Obětavá, nežistná, charitativní práce málo koho těší, protože svět se podobá velikému cirku, kde lépe ozbrojený dravec vyrve slabším vždy lepší sousto. Tato demoralice lidstva je následkem úpadku náboženské víry, kterou chce několik učených mastičkářů nahraditi — filosofickou vědou. Ta vyléčí nás z požitkářství zrovna tak, jako as mořská voda uhasí útrapy člověka žíznivého.

Vraťte náboženství jeho význam a zmírníte počet sebevražd. Věřte professoru Massarykovi, jenž tuto moc katolicismu připisuje ve svém spise o sebevraždě (str. 160) následujícími slovy: „Vliv středověké církve lidem velice prospěl. Srdce jejich byla na dlouhou dobu úplně ukojena, lidé pokládali se za šťastny, neboť náboženství bylo duší všelikých životních poměrů, navyklo massy lidu duchovnímu vedení a poskytovalo ve svém jednoduchém názoru světovém pevnou oporu v neblahých proměnách života středověkého. Podařilo se mravy a celý životní názor u lidu tak utvářiti, že nemohla chorobná náklonnost k sebevraždě ani povstati.

Sebevražda ve středověku bývala jen velice zřídka a ojediněle spáchána. S renaissancí a reformací stávají se sebevraždy hojnějšími. V 18.

století dá se již dokázati jistá chorobná náklonnost k sebevraždě a v našem století je náklonnost tato již všeobecně a velice intensivně rozšířena."

Nezbývá tedy nic jiného, než návrat ku kříži Kristovu. Vraťme se k němu všichni, opusťme zlaté tele a hledejme v idealech své štěstí! Ze jména školy naše obnovte se v duchu náboženském a v pravdě Kristově! Školní úřady dejte vytisknouti a rozšířiti do každé školy slova francouzského professora Alfreda Fouilléa: „Základní chybou našeho vyučovacího systému jest, že převládá názor intellektualistický a racionalistický (rozumářský), dědictví to posledního století, který připisuje poznání vědeckému přehnanou roli vésti mravně člověka. *Vědění bez svědomí je zkázou duše.* Vyplnit paměť událostmi, jmény a letopočty neznamená ještě sděliti duchu myšlenky, které by zplodily mocné pocity a zatlačily neřest. *Učitel nemá utvářeti paměť, nýbrž svědomí.* Povrchní poloviční vzdělání jest mládeži každého národa velice na škodu. Ať už smýšlí kdo o dogmatech náboženských jakkoliv, přece musí uznati, že je náboženství mravní uzdou prvého řádu a že poskytuje zvláště člověku mravní povzbuzení. Křesťanství specielně bylo právem nazváno úplným repressivním systémem všech špatných náklonností."

Budou-li slova tato napsána znatelným písmem v každé školní síni a budou-li uznána za nejvyšší vychovávací zásadu, podaří se škole napraviti pochybenou výchovu rodinnou a vyzbrojiti mládež proti ničivým vlivům společenským. Krátce: Ubude školních sebevrahů!

III.

Výsledek šetření.

1. Propouštíme úplně z obžaloby *přímé* viny na sebevraždách studentských jak školu tak i rodinu.

2. Prohlašujeme nevěreckou a nemravnou literaturu za přímou vinnici mravní zkázy nedospělých lidí a zoufalých jejich činů. Vyzýváme všecky rodiče, učitele, pěstouny, úřady církevní i světské a každého čestného muže i citlivou ženu ku nejostřejšímu boji proti literárnímu moru a proti literárním travičům mladých duší.

3. Obviňujeme společenskou moderní výchovu z přímé viny na sebevražedné horečce mládeže a voláme k zodpovědnosti všecky povolané socialní činitele, kteří svou hříšnou nedbalostí zavinili úpadek idealního ducha v lidstvu a kteří umožnili ať z nevědomosti či z lakotnosti nynější nadvládu surového materialistického názoru.

4. Spatřujeme v rodinné zvrácené výchově a v nynějším liberalním duchu školní výchovy nepřímou vinu na zločinnosti mládeže, protože oba uvedení činitelé i při všech pokrocích vychovávací methody postrádají účinného prostředku proti rozpoutavým smyslným vášním mládeže.

5. Rodiny křesťanské buďtež zreformovány v duchu sv. rodiny Nazaretské. Dítky buďtež vychovávány v křesťanské kázni a uváděny buďtež ku pravé moudrosti.

„Vy otcové, vychovávejte syny své v kázni a v trestání Páně“ (Efez. 6, 4) a „Neodnímej od pacholete kázně; nebo budeš-li je trestati metlou, neumře, ale duši jeho z pekla vysvobodíš“. (Přísl. 23, 13). Rozumně přísnou výchovou nevzbudíte, rodičové, domněnku, že svých dětí nemilujete, nýbrž projevíte jim potřebnou péči. „Kdo šetří metly, nenávidí syna svého, ale kdo ho miluje, často jej tresce“ (Přísl. 13, 24).

6. Školy obecné, střední i vysoké buďtež prodchnuty zásadami velikého pedagoga Komenského. Učitelé, nespokojujte se jenom s obrazem Komenského v učební síni vyvěšeným, nýbrž vyučujte mládež v duchu jeho. Neříkejte pouze slovy: „Otce máme Komenského“, ale čtěte a v praksi provádějte jeho didaktiku, byste nikdy nezapomněli, že „co k věčnosti patří, nejhlouběji a za základ všemu jinému kladeno býti má, a že cokoliv se ve školách dělá, sloužiti a napomáhati má budoucímu životu.“

7. Bděmež nad tím všichni, aby česká škola nezrazovala sama Komenského zásady vychovávací a nevychovávala z české katolické mládeže nevěrecká a nenárodní nedochůdčata, která neznají lásky k životu.

OBRÁZKY
ze smíšené osady.

— ŘADA II. —

Napsal **Fr. Mimra**, farář v Krouné.

Již prvý díl těchto poučných povídek přijat kritikou katolického tisku velice sympaticky. — Díl II., objemnější, který právě rozesíláme, obsahuje 16 povídek na 459 stranách. Spisovatel jest již dlouhou dobu duchovním správcem v nábožensky smíšené osadě, bystře pozoruje vzájemné vztahy katolíkův a evangelíkův, tak že přítomná kniha jest plodem dlouholetých zkušeností, vrhajíc pronikavé světlo na poměry panující v osadách smíšených. Spisovatel poutavým, satyrickým způsobem líčí, jak chabá jest obrana katolíků proti tuhé, sorganisované výbojnosti protestantův.

Každý čtenář bez rozdílu stavu naleze v knize hojnost poutavého poučení.

Kniha vřele odporučena jest nejd. bisk. Konsistoří v Ordinariatním listu z r. 1904, čís. 3. str. 39.

Cena franko pouze 2 K 20 h.

Objednávky vyřídí

Bisk. knihtiskárna v Hradci Král.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Socialní demokracie ve světle pravdy. 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství. 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon.

PRÁCE

časopis křesťan. dělnictva.

Vychází dvakrát měsíčně a předplácí se na rok 2 K. Na 4 čísla 5té zdarma a 10 ex. pouze po 1 koruně

Redakce a administrace v Hradci Král.

Již

v nejbližších dnech

vyjde V. ročník

našeho oblíbeného

kalendáře „Štítu“

s pěknými humoreskami, články obrannými, hospodářskými a s četnými illustracemi.

Za titulní, vícebarevný obraz vybrali jsme »Navštívení Panny Marie.«

Vkusný obraz ten dá se zarámovati.

Objednávky již nyní přijímá

administrace „Obnovy“ v Hradci Králové, Adalbertinum.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

✳ věnovaný časovým otázkám. ✳

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník VIII. 1904 **Číslo 8. a 9.**

Účelnost v přírodě.

Sestavil

Jan Bělina.

V Hradci Králové.

1904.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.

Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list.* Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)* 7. Ovoce husitismu. 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků. 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku.)* 5. Husitství a protestantství. 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma. 10. Oslava Husova.* 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žaloba vyděděnce XIX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5 Husitství a svoboda. 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti! 11. Žena křesťanská a pohanská 12. Moderní choroba a její protilék.

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník VIII. **Číslo 8. a 9.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K. Jednotlivá čísla stojí 8 h. Inserty účtují se levně.

Účelnost v přírodě.

Sestavil **Jan Bělina.**

Úvod.

„Jestiť jedna velká kniha
bez omylu, bez vady,
a ta velká, svatá kniha
sluje — kniha přírody“.

Ano! Pravdu má básník: Příroda podobá se velké, svaté, velmi dokonalé a překrásné knize.

Mnohdy uchvátí člověka již pohled na pouhou zevnější úpravu knihy, pohled na její ozdobnou vazbu, na krásná začáteční písmena (initialky), na umělecké v ní obrazy.

Než jakým teprve úžasem naplní člověka kniha přírody, patří-li vnímavým okem již pouze na její zevnějšek!

Věru
„krásný hled je na ten boží svět!
Ty modravé hory,
v hájích pěvců sbory,

rozkošné roviny,
města, dědiny".

Jak je blaze člověku, patří-li na romantickou krajinu s jejím střídáním pahorků a údolí, lesů a luk, světla a stínu, hledí-li na potůčky a řeky, které jí šat stříbrnými vlnami protkávají.. Jak bývá nadšen pohledem na čistá horská jezera, hučící vodopády, na nezměrné moře, kterak bez únavy na břeh své vlny hází, kterak za bouře zuří! Jakým nezapomenutelným dojmem na něho působí nebetyčné hory s příkrými stěnami, věčným sněhem a úchvatnou vyhlídkou! A což teprve, pozvedne-li zraku svého za měsíčné noci k hvězdnaté obloze, pozoruje-li čarovnou krásu západu slunce, nádhernost barev duhy, oblaka s jejich beránky a kupami!

Čím však je i sebe lepší zevnějšek u knihy? Takřka pouhé nic. Pravým dojmem působí kniha teprve tehdy, je-li i ve svém obsahu, ve svých podrobnostech krásná. Vidí-li soudný člověk, že je v ní tlumočena „svatá" pravda, že každá věta, každé její slovo je na svém místě, pak se pro ni teprve nadchne, neb tu z ní září krása pravá. Než takto dokonalých knih je pořídku. A čím jsou i všechny tyto knihy, — knihy lidmi psané, — proti knize přírody?!

Pouze tenkráte, čte-li člověk pozorně v této knize, knize přírody, shledá krásu neskonalou, pozná, že každá věta, každé slovo její, t. j. veškeré zařízení v ní je na svém pravém místě, že v ní je nejkrásnější lad a pořádek, že každá, i nejmenší bytost má jisté vztahy k bytostem vyšším, že má v ní vše svůj — účel.

Tomuto zařízení v přírodě říkáme — *účelnost v přírodě.*

Účelné zařízení země.

Země sama v sobě živá není. Úkolem jejím však je hostiti na sobě život. Ona má sloužiti za podklad života rostlinám a živočichům. Aby však tomuto úkolu svému dostála, jakého velemoudrého zařízení bylo jí tu třeba!

Život je možný pouze tam, kde je světlo a teplo. Bylo tedy zemi třeba obou těchto pramenů žití. Než na tom nebylo dosti! Za každého světla a tepla není ještě život možný. Zemi bylo třeba světla a tepla v takové míře, aby jedno i druhé zůstávalo v hranicích žití přiměřených. By pak mohla rozvinouti rozmanitost druhů tvorstva, bylo jí opět třeba za různých dob a na různých místech světla a tepla různě rozloženého. — Další podmínkou života jsou vzduch a voda. I těmi tedy musila býti země zásobena; ne však tak, aby byly nehybnými, nýbrž aby byly jak světlo, tak vzduch i voda ve stálém pohybu. A ještě pak potřebují rostliny i živočichové pokrmu. Tedy i toho potřebovala země míti nevyčerpatelnou hojnost.

Co je tu různých podmínek a potřeb! A přece jak krásně je v tomto ohledu na zemi o vše postaráno!

Prvým zřídlem potřebného světla a tepla je zemi slunce. Naše země je však kulatá. A kdyby slunce osvěcovalo a oteplovalo pouze polovici zeměkoule, byl by život také pouze možný na této jedné polovici. Jak moudrým tedy je zařízení, že se země točí kolem své osy a tak takřka celý svůj povrch střídavě obrací ke slunci.

Jak již bylo řečeno, je třeba zemi za různých dob a na různých místech také světla a tepla

různého. A hle! Tím že osa zemská je nachýlena, že se země točí kolem slunce, jedenkráte se mu více přibližujíc, po druhé se od něho vzdalujíc, je výborně vyhověno i těmto podmínkám. Tak totiž povstává a se střídá v mírných pásmech čtvero ročních dob, jaro, léto, podzim, zima, čtyři to změny teploty, které pro žití a rozvoj jeho na zemi jsou tak velice potřebné.

A jak uměle působí slunce na život! Pozorujme to na rostlinách. Novější věda rozeznává ve světle slunečním paprsky trojího druhu, které jsou mezi sebou úplně různé: paprsky světelné, tepelné a chemické. Rostlinám je třeba všech tří druhů těchto paprsků, ne však jednostejně. Ke klíčení je jim třeba hlavně paprsků světelných a chemických, kdežto ke vzrůstu, kromě oněch, jsou ještě potřebny paprsky ohřívající, tepelné. A tu právě má nachýlení osy zemské a různý oběh země v jednotlivých ročních dobách kolem slunce za následek, že na jaře, kdy rostliny klíčí, je tepla méně, zato však působí hlavně paprsky chemické; v létě pak působí všecky paprsky stejnoměrně, kdežto, čím blíže k podzimku, tím také více paprsky světelné a chemické umiňují a působí hlavně paprsky tepelné.

Velice důležitým pro život na zemi je dále měsíc. Na něm je totiž závislým život a zdraví přehojných bytostí ústrojných jak v moři, tak i v krajinách nadmořských. Nelze si takřka ani představiti, co je v moři ústrojných látek rotlinných a živočišných. Kdyby pak moře nehybně stálo, pak by se v něm také tyto látky kazily a hnily. Otrávily by tak nejen veškeren život v moři, ale staly by se i zřídlem nákazy pro život na celé zemi. Že tomu není tak, toť zásluhou měsíce.

On totiž působí příliv a odliv moře, čímž je udržuje ve stálém pohybu. A tak chrání tyto látky před hnilobou. Ba on je tímto způsobem roznáší po celém moři a dodává nejen pokrm tolika bytostem žijícím, kterými je moře přeplněno, ale on je těchto látek zároveň i zbavuje.

Obrátíme-li zrak svůj od zřídel světla a tepla na zemi samu, vidíme na ní na první pohled bezladné, náhodné střídání moře, pevniny a je obklopujícího vzduchu. Bádáme-li však za příkladem učenců v přírodě hlouběji, přesvědčíme se, že i tu panuje rozumná účelnost. Již samo rozložení pevniny, vody a vzduchu je takové, že jim nikdy nedopřeje klidu. Chrání tak naši zemi od zkornatění a vyhasnutí.

Uvažujme poněkud blíže o každém z těchto tří činitelů zvlášť.

Jednou z hlavních součástek naší zeměkoule je pevnina. Ona je věru matkou života. Neobracíme tu ani zraků na poklady, které ukrývá ve hloubi své. Nám se jedná o poklad nejvyšší, o poklad na jejím povrchu. Jest jím úrodná prsť, která je pokrmem pro rostliny. Ona je tak přímou podmínkou života těchto rostlin. Nepřímo pak je základem života všech bytostí na zemi žijících. A jak mistrně sestavený pokrm podává půda rostlinám! Vizme toho doklad: „Bez kyseliny křemičité“, praví Salm Horstmar, „zůstane oves nuzný, hladký a bledý; bez vápna umírá již při druhém lístečku; bez drasla nebo sody vyrůstá toliko na tři palce; bez magnesitu je slabý a skleslý; bez fosforu vyrůstá sice pravidelně, ale nemá zrní; bez železa je velmi bledý a nepravidelný; bez hořčíku nedosahuje obvyklé síly a nemá květu“. — Jak je každému známo, je oves

bylina, která roste i na nejméně úrodných polích — a přece i on potřebuje tolik součástek ke svému žití, vzrůstu a nesení ovoce. Nejednomu rolníku to nepřišlo ani nikdy na mysl . . . A což teprve, když přemýšlíme o tolika jiných, tak hojných rostlinách, které naše země vydává?! . . . „Není v celé chemii zjevu“, praví opět veliký učenec Liebig, „který by mohl moudrost lidskou přivésti tak velice v úžas, jako složení orné půdy ohledně rostlinstva. Každý se může přesvědčiti, že voda dešťová, v poli se filtrujíc, není s to rozpustiti ani drobet draslíku, kyseliny křemičité a fosforečné, látek to, které jsou pro rostliny tak velice potřebné. Ba co více! Země ze všech těchto pro vrůst rostlin potřebných látek, které v sobě chová, nepřepouští vodě nejen ani částečky, ale když dešť neb jiná voda, která tyto látky obsahuje, s ní přichází v dotyk, pak je vodě odbírá . . . Jiných látek, kterých pro život na sobě nepotřebuje, si ani nevšímá.“

Takovéto zázračně moudré zařízení se skrývá ve zdánlivě mrtvé kůře zemské.

Druhou nutnou podmínkou žití na zemi je voda. Je sice dosti tekutin, ale ona je jediná, které je nevyhnutelně k životu třeba. A věru! Ona, jako tekutina, nejen napájí a krmí rostliny a živočišstvo, podávajíc jim pokrm ve stavu rozpuštěném, ale je docela i jednou z hlavních součástek jejich ústroje tělesného. Ve stavu vzdušném vniká do rostlin i skrze listy a vyživuje je dokonce i tehdy, kdy kořínky jejich v zemi žádné vlhkosti nenacházejí. Ve stavu pevném zaobaluje v zimě zemi do teplého pláště sněhového. Tak chrání mladé rostlinky před zmrznutím. Řeky pak a rybníky přikrývá pláštěm ledu a chrání je před

zamrznutím úplným. Tímto způsobem udržuje opět na živu rostliny a živočichy ve hloubi jejich, kteří by studené zimní temperatury nesnesli.

Chceme tu upozorniti na jednu přepodivnou vlastnost vody, která svědčí o zázračné moudrosti v zařízení přírody. Všechna tělesa tekutá se teplem rozšiřují, zimou se však stahují potud, dokud úplně nezmrznou. Stává se tak u nich v bodě mrazu. Voda jediná tvoří v tomto ohledu podivuhodnou výjimku. Ona totiž dosahuje své největší hustoty ne v bodě mrazu, ale již při čtyřech stupních tepla. A v tom se právě zračí ono předivné a velemoudré zařízení přírody. Následkem toho totiž voda nezamrzá, jako jiné tekutiny, od dola, ale od svého povrchu. Stává se to takto: Jsouc ochlazena pod čtyři stupně, nepadá ke dnu, ale vznáší se vzhůru a sráží se na svém povrchu v led. Tento zamrzlý povrch její, vyjímaje pouze mrazy nejkrutší, udržuje ve vodě pod sebou tolik tepla, kolik je třeba v ní skrytým živočichům a zárodkům života. Kdyby této okolnosti nebylo, počala by voda mrznouti rovněž od dola, zamrzla by celá a veškeré tvorstvo by v ní vyhynulo. Ba ani největší žár letní by nestačil, aby zamrzlá moře, řeky, rybníky úplně roztály. Na pevnině by následkem toho panovala taková zima, že by žití i na ní bylo znemožněno.

Kromě toho pak jsou v moři proudy, které různost podnebí velemoudře vyrovnávají. Teplý proud Golfový na př., který od Mexika k severu proudí, je velkolepou a přirozenou ohřívárnou pro Anglii, Irsko a Norvéžsko.

Třetí podmínkou života na zemi je vzduch. A hle! On obklopuje celou naši zemi. Umožňuje tak život na celém jejím povrchu. Vzduch je

dále smíšeninou plynů. Pro žití se však nehodí plyn každý. Je sice plynů mnoho, než většinou jsou zdraví škodlivy. Vzduch je však složen z plynů takových, ba je z nich složen v takovém poměru, který je žití nejlépe přiměřen. Nutnou podmínkou totiž pro možnost života je kyslík. A právě z toho se převalnou měrou skládá vzduch. — Než kyslík sám o sobě byl by opět příliš silný a ostrý . . . I v tomto ohledu je postaráno. Sžírající sílu jeho mírní do vzduchu přimísený dusík. A tak tvoří vzduch smíšeninu plynů, která je pro život připravena co nejvhodněji. Z ní bere si každý tvor zcela lehce, beze vší námahy a práce tolik, kolik mu k žití je potřeba.

Vzduch nás obklopující dále světla nepohlcuje, on je pouze činí lahodnějším a je rozptyluje. Tím má zásluhu o pozvolný přechod světla ze dne do noci. Ba on ani nepohlcuje slunečního tepla. On se jím pouze nasycuje. A tím právě dopomáhá k jednostejnějšímu, příjemnějšímu a zdravějšímu ohřívání všeho, co žije. Jako z paprsků slunečních přijímá světlo a teplo, — tak čerpá opět z moří při žáru slunečním páry vodní, rozšiřuje je pomocí větrů po celé zemi, skrápí ji rosou a deštěm. Jakou zásluhu o život má právě tu. Lze to zvláště patrně pozorovati v krajinách tropických, kde po horcích, která vše vysušila a člověka i zvířata na pokraj záhuby přivedla, dostavuje se blahodárná doba dešťů, která vše opět k novému životu probouzí. Komu by ostatně, ať již bydlí kdekoli, byla tato veledůležitá činnost vody neznáma?! —

Ostatně i toto čerpání a pohlcování par vodních má své meze. Jakmile se totiž parami vodními vzduch do jisté míry nasytí, již vypařování vody

ustane. Je tím znemožněno proměnění se v páru vody veškeré.

A dále! Na tento vzduch působí svým teplem slunce. Ohřívajíc jej dle polohy země na různých místech různě, vzbuzuje v povětří pohyb a ruch, podobně jako působí oheň v hrnci s tekutinou, s jedné strany jeho plamenům více vystaveném. Povstávají tak větrové, které mají opět nezměrnou zásluhu o život na naší zemi. Ohřáté povětří proudí silou větru ve strany studenější a zahřívá je. Tolik potvrzuje již zkušenost, že teplé větry ohřívají více, než dlouhotrvající teplo bez větrů. Však o tom dobře vědí obyvatelé krajin hornatých! Bez tohoto velemoudrého zařízení nebylo by v nich ani jara ani léta. V takovýchto hornatých krajinách je slunce s to pouze zponenáhla obrovské spousty sněhu roztavovati. Rovněž i dešť tam padá velmi zřídka. Hlavní činnost tam vyvinují teplé jižní větry. Bez nich bychom neměli ani alpských protěží, ani alpských růží. Věčný sníh pokrýval by i hory mnohem nižší, než je bílý Montblanc.

Větrové povětří dále očišťují: Přinášejí nám totiž z teplých krajin, kde je bujné rostlinstvo, svěží, na kyslík bohatý vzduch, kteřto zase právě naopak povětří zkažené, t. j. výdechy lidskými, zvířecími a kyselinou uhličitou přesycené, od nás odnášejí. Hlavně pak pozoruhodným je, že tuto kyselinu uhličitou odnášejí tam, kde je rostlinstvu velepotřebná. Zvláště v zimě, kdy u nás rostlinstvo dříme a svěžího kyslíku nevydává, bylo by povětří naše vydechovanou kyselinou uhličitou otrávené a hrozilo by nám smrtí, kdyby opět teplé větry nás nezásobovaly povětřím v jižních krajinách očistěným a na kyslík bohatým.

Větrové mají dále hlavní zásluhu o oplodňování

rostlin. Oni totiž roznášejí pel květový po okolí a rozsévají seménka květová daleko široko . . . .

Když pak nás časem bouře v poli zaskočí, deštěm nás v oči mrská, oděv trhá, hřmotem a bleskem zaráží, — může nám přijíti na mysl stěžovati si do neladu v přírodě. Než počkejme chvilenku! Za nedlouho se nebe odkryje, příroda si svěže oddechne a rozjasní se nevyrovnatelným, pouze takovým chvílím vlastním, úsměvem. Popatříme-li na věc jasněji, srozumíme, že ona hrozná válka živlův, které nejeden život podlehl, byla žití také potřebna, — že v oné vřavě a v oněch temnotách mohl povstati zárodek nového života.

Účelnost v rostlinstvu.

Od neživotné koule zemské obraťme zrak svůj k bytostem živým. Zračí-li se již předivná moudrost v zařízení země samé a její součástek, — oh, oč větší měrou se jeví v bytostech živých! Moudrost v zařízení země je u porovnání s moudrostí, která z bytostí žijících září, jenom tím, čím je první zásvit světla proti jasnému dnu.

Můžeme to zcela dobře a lehce pozorovati již na nejnižším stupni života, kterým žije rostlinstvo.

Jak již bylo řečeno, země sama v sobě života nemá; ona je toliko podkladem života pro bytosti jiné. Než jinak již tomu je u rostlin. Ony žijí nejenom pro bytosti jiné, — bytosti to ještě dokonalejší, — ale ony mají rovněž i život samy v sobě. Rostlina sama sobě hledá pokrm, sama se vytváří a vyvíjí, buduje pro sebe potřebná ústrojí, zdokonaluje se — a dále rozmnožuje . . K tomu všemu je ona velemoudře obmyšlena, zařízena a

přizpůsobena ve všech svých jednotlivých součástkách. Kořínky její, byť i nerozumné, — neb rozumu nemají, — jsou přece jakousi úžasnou moudrostí zbudovány a řízeny. Zapouštějí se do země tam, kde najdou pro sebe pokrm. Ba ony si dovedou vyhledávati i cesty k nalezení pokrmů. Jsou totiž opatřeny jakýmisi mistrnými hubkami na ssání ze země šťáv, pro celé jejich ústrojí potřebných. Rozumu sice nemají, ale umějí přebírati, vybírati a dobrati se toho, čeho celé rostlině k žití je třeba! . . .

Větve rostliny rozprostírají široko své listy. A toto listí je jaksi plícemi rostliny. Jím ssaje do sebe rostlina potřebné látky z povětří, hlavně páru vodní a kyselinu uhličitou, která je nám tak velice škodliva, kdežto naopak rostlinám k rozvoji jejich je nevyhnutelně potřebna.

A ne dosti na tom, aby rostlina, buďsi již pomocí kořínků, neb skrze listy, dostala pokrm do svého nitra. Tento pokrm je třeba po celém těle přiměřeně rozvésti, přeměniti a jednotlivým částem přizpůsobiti. A hle! Na to má rostlina ve svém nitru výborně zařízenou pracovnu, která je sice ještě málo prozkoumána, ale z výsledku práce dá se s jistotou souditi na její velikou důležitost. Pokrm, — ať si již kořínky neb listím do rostliny přivedený — proměňuje ve škrob, klih, bílkovinu, barviva, vlákna, dřevo, kůru, listy, květy, plody; ba, když toho třeba, dovede dokonce hojiti i rány sobě zasazené. A jak je každá z jednotlivých částí rostlin takřka zázračně ku svému účelu zařízena. V jaký jen na př. teplý oděv se zavinují na podzim mladé pupeny, aby i při ostrých mrazech zimy mohly přezimovati!

Nejučenější badatelé přírody, kteří celý život

svůj zkoumání rostlin posvětili, dodnes celého rozvoje jejich nezbádali. Čím více však o něm badají, tím více je předivná moudrost a účelné zařízení jejich přivádí v úžas. Kořen, peň, listy a květy rostlin jsou dle různého podnebí rovněž různé; než všecky jsou zařízeny účelně. Tvrdé a mastné jsou na př. listy rostlin v krajinách teplých a mokřinatých, poněvadž tam jsou vysazeny prudkým a hojným dešťům a bouřím. Opět u jiných stromů je listí jemné, aby mohlo větrům dáti volnější průchod. Jakou jen silou a vytrvalostí dovedou větrům vzdorovati kmeny štíhlé a vysoké.

Jeví-li se nám však již neskonalá moudrost v rozvoji rostlin, oč více se teprve zračí v rozplodňování jejich. Je to hotový zázrak pro každého, kdo o tom jen poněkud uvažoval. K rozplodňování rostlin je třeba dotyku tyčinek květových s pestíkem. A tyto tyčinky nejsou mnohdy s pestíkem na rostlině jedné, nýbrž na rostlinách různých, mnohdy dosti daleko od sebe vzdálených. A hle! K potřebnému dotyku jejich napomáhají jedněm větry, druhým voda, třetím ptáci a opět jiným hmyz. Mnohé rostliny jsou za tím účelem opatřeny medem, nápadnými barvami, ostrou vůní... Vábí takto hmyz k sobě, aby pel jejich po vůkolí roznášel.

U jiných květin jsou právě tak účelně sestrojena seménka sama. Mnohá mají jakési pýří, aby je větry mohly lehce vyzvednouti a do dálky nésti, jako na př. bodlák a pampeliška. Jiná jsou opatřena háčky nebo trny, kterými se lehce zachytí šatů lidských a zvířecí srsti; dojdou tak opět cíle svého. Ještě jiná seménka mají masitý a šťavnatý obal, který různým živočichům slouží za pokrm. Sémě trávením netrpí, dostane se opět

v půdu a klíčí v dáli od mateřské rostliny. U jiných rostlin mají semenné tobolky tu vlastnost, že uzrávše se prudce otvírají a tak daleko kolem sebe seménka rozhodí. Jiná seménka jsou opět kulatá a odrolují se od mateřské rostliny lehce sama.

Ba co více! V každém seménku, — byť i bylo sebe drobnější, že by je bylo stěží pouhým okem pozorovati, — skrývá se již zárodek celé budoucí rostliny a jednotlivých její částí, jako: kořenů, listí, haluzí, květů a ovoce! Každé pak z nich kromě toho chová zásobu pokrmu pro první dny svého počínajícího života. V něm vypouští kořínky, aby si jimi pak vyhledávalo pokrmu dalšího. Kdo jenom poněkud tuto okolnost pozoroval, rozhodně přizná, že se nejednou nad tím pozastavil a úžasem naplněn byl.

Než oč mnohem větší měrou se jeví moudrost v účelném zařízení rostlinstva do potřeb světa živočišného! Tu zvláště by nebylo takřka lze u vypočítávání jednotlivých podrobností dojíti konce. Nám se jest v tomto ohledu omeziti na pouhý nepatrný náčrtek.

Rostliny jsou jaksi kořeny světa živočišného; ony totiž čerpají z matky země netoliko všechny součástky, kterých je třeba jim samým, ale zároveň i živočišstvu. Pro kosti jejich čerpají ze země potřebný fosforečňan vápenatý, pro krev jim vyrábějí bílkovinu, zkrátka dodávají všem částem těla jejich potřebného a přiměřeného pokrmu. Ba ony i vyhovují všem smyslům živočichů svou chutí, barvou, vůní . . .

Říše rostlinná podává dále živočichům léky pro jejich nemoci a rány. Kdo na př. někdy nepozoroval psa, po zahradě pobíhajícího, kterak

hledá nějaké byliny a chtivě je pojídá? Co je psu po trávě? Než onen pes je chorý a pud ho učí, že některé z bylin chovají pro něho lék. Podobný pud léčení se rostlinami postřehujeme takřka u všech zvířat z blízka nám známých. Přesvědčil se ostatně svým vlastním rozumem a zkušeností člověk sám, že rostliny mají léčební prostředky bez mála pro všechny nemoci jeho i zvířat.

Rostliny jsou dále nezbytně potřebné, jak jsme se již zmínili, pro dýchání živočišstva. Vzduch totiž sestává z kyslíku a dusíku. Kromě jiných plynů je pak k němu hlavně přimísena kyselina uhličitá. Živočichové, dýchajíce, vdechují kyslík a kyselinu uhličitou vydechují. Co takto této kyseliny při svém obrovském počtu vydechnou za den! Věru brzo by se jí vzduch přesytil a dýchání stalo by se nemožným, kdyby nebylo rostlin. Rostliny sice dýchají podobně jako živočichové a spotřebovávají také kyslík, než mnohem menší měrou. Kromě toho však rostliny, které zelení listovou opatřeny jsou, provádějí tak zvanou assimilaci: vydávají totiž při dostatečném světle kyslík; kyselinu uhličitou naopak ze vzduchu do sebe vdechují. Poněvadž pak kyslíku vydají mnohem více než ho spotřebují a pak i tím, že vzduch od kyseliny uhličité očišťují, udržují ovzduší stále ve stavu dýchání lidí i zvířat přiměřeném.

Rovněž mnoho by se dalo mluviti o tom, kterak rostlinstvo poskytuje přerozmanitým živočichům přístřeší, ochranu před různými nepřáteli, kterak jim dodává občerstvujícího a je chránícího stínu. Přenesme se jen v mysli v ony krajiny tropické, kde bují rostlinstvo plností života a svěžestí, kde pod stráží obrovských palem a bananů se vypíná tolik jiných stromů a bylin.

Popatřme jen, co tam mešká živočichů! Roje rozpustilých opiček směle se houpají na spleti lijan, ptáčkové vesele šveholí, různý hmyz se na světle zlatem třpytí, . . . jak je tam živo a veselo! — Nyní si však představme, jak by to tam vypadalo, kdyby oněch živočichů nechránilo rostlinstvo . . . Mezi spoustami rozpáleného písku by tam trčely nahé skály. Než nechoďme ani tak daleko. Odebeřme krajinám našim rostlinstvo a ony ihned zamlknou a vymrou docela; ani červíček jich neoživí — neb i on potřebuje svého lístečku, který by ho krmil a chránil před deštěm a vedrem.

Slovem: svět rostlinný je tak zbudován, že je velkým *domem* s milliony světniček a chodeb k útulku a ochraně živočišstva; on je zároveň i *kuchyní* na připravování mu pokrmu, *ventilatorem* na očišťování pro něj ovzduší, ba dokonce i *lékárnou* na léčení jeho chorob.

Taková je v hlavních rysech jeho účelnost ohledně světa rostlinného.

Účelnost v živočišstvu.

Od rostlin učiňme krok výše a vstupme do dalšího poschodí oné zázračné budovy naší zeměkoule a jejich obyvatelů: Pozorujme říši živočichů. Čím výše postupujeme ve stupnici žití, tím také krásněji září účelnost. Přesvědčíme se o tom ihned.

Oč níže stojí i nejdokonalejší rostlina pod sebe menším živočichem, kterého stěží pod drobnohledem pozorovati můžeme a kterých se na sta v jediné kapce vody ze života těší. Rostliny mají sice vpravdě život, ba třeba jim i přiznati jakýsi cit — je-li totiž komu libo takovýto cit citem

vůbec nazvati, neb je to cit nevědomý. Než takového žití, jaké mají živočichové, t. j. žití spojeného s cítěním opravdovým, se smyslným poznáním a vědomostí o tomto cítění, i nejdokonalejší rostlina nemá.

Živočichové nejsou přikováni na místo jedno, ale pohybují se zcela volně: jedni po suchu, druzí ve vodě, třetí jak na zemi, tak i ve vzduchu. A jak velemoudře je celá budova jejich těla k těmto účelům zařízena a uspořádána! Pozorujme to na př. na ptactvu. Ptáku, aby mohl v povětří létati, je předně třeba co největší v prostoru opory. A na to má on svá křídla. Tato křídla musí býti dále dosti pevná a lehká. Než jak přiměřeně jsou zařízena i k tomuto účeli. Jsou totiž opatřena pevnými brky, které se při nárazu na vzduch neprohnou a přitom jsou velice lehké.

Je o to postaráno nejenom tím, že jsou uvnitř prázdné, ale ony se stávají ještě lehčími proto, že jsou naplněny vzduchem, ohřátým teplou krví ptáka. Těmito křídly je kromě toho ptáku při letu ještě rozrážeti vzduch, tedy jimi pohybovati. Nesmí se však přitom brzy unaviti, neb jinak by daleko nedoletěl. A hle! Křídlo ptáka je opatřeno velkým svalem, poměrně to největším svalem, jaký v říši živočišstva nacházíme. Je totiž tento sval dle zákonů mechaniky co nejvýhodněji zasazen mezi pevnými kostmi na můstku prsním. Na tom pak ještě zdaleka není dosti! Má-li pták křídly vzduch rozrážeti, je třeba, aby křídla jeho byla chráněna promoknutí. To by mu let opět znemožnilo. Než za tím účelem vyměšuje tělo jeho jakýsi nevyrovnatelný druh pokostu, který všechna pírka pokrývá a je nepromokavými činí. A přece by i takto zařízená křídla

ptáku nebyla nic platna, kdyby i celé ústrojí jeho nebylo k letu účelně zařízeno. V tomto ohledu opět bylo třeba co nejvíce zmenšiti tíži jeho těla. U živočichů zpravidla nejvíce váží kosti. U ptáků však jsou tyto kosti pouhé rourky s tenkými stěnami. Ještě pak bylo třeba ptáka odíti v oděv sice lehký, ale zároveň i teplý, aby mohl létati i ve vysokých prostorách, kde zima vládne. Oběma těmto podmínkám vyhovuje výtečně lehké a zároveň i teplé peří, kterým je pták pokryt.

Kromě těchto velemoudrých zařízení uvádíme ještě jednu podrobnost. Směli turisté se štítu Cimborasso, kde sami pro řídkost vzduchu stěží dýchati mohli, s nemalým podivem viděli ještě nad sebou kondory, kroužející tak vysoko, že jim připadali jako černé body v prostoru. Tázali se tu sami sebe, jak mohou oni ptáci v tak rozředěném vzduchu volně dýchati a tak vysoko se vznášeti. Než příroda předvídala i tuto potíž předem. Pytvou dodatečně bylo dokázáno, že kondor má pod kořeny křídel jistý druh měchýřů, které při pohybu křídel jako měchy ženou vzduch do plic. Poněvadž pak, čím výše se vznese, tím častěji a silněji křídly mu udeřiti třeba, aby se v řídkém ovzduší udržel, tím také zároveň dodává hojněji vzduchu do plic. Takto kondor i ve svém nebetyčném letu úbytku vzduchu v prsou necítí.

Ne menší umělost pozorujeme na zařízení ryb ke plavání a opět jiných ssavců k chůzi po suché zemi. Jeví se v něm taková znalost zákonů mechaniky, že by se jim nejeden inženýr mohl učiti právě na těchto živočiších.

Než dále! Rostliny čerpají svůj pokrm ze země listím a kořínky. Živočichové mají též jakési své kořínky, — „cévy vstřebavé“, — umístněné

ve střevech, které z látek do střev přivedených vstřebávají a vssávají pokrm pro celé tělesné ústrojí . . . Země je pro rostliny jakousi zásobárnou pokrmů. Živočichové si svůj pokrm hledají sami. Berou jej z říše rostlin buď ve stavu pevném, neb často docela i tvrdém. Je jim tedy třeba celé řady přístrojů na zachycování a přijímání pokrmu. Tento pokrm je jim dále třeba proměniti postupně až do stavu tekutého, ve kterém jej teprv cévy vssáti a si přivlastniti mohou. A hle! Živočichové mají na trhání pokrmů přístroje z části ve svých pazourech, z části ve svých pyscích, zobácích neb zubech, — druhu obvyklého pokrmu úplně přiměřených. Takto urvaný hrubší pokrm ústa pomocí zubů a jazyka melou. K dalšímu jeho proměnění slouží přiměřeně zařízený žaludek a střeva. Vnitřek žaludku je pokryt sliznatými žlázami, jichžto počet obnáší až pět millionů, které bez ustání vyměšují žaludeční šťávu, která pokrm proměňuje v jakousi kaši. A tu teprve cévy podobným způsobem jako u rostlin vssávají.

Pohybem a prací stravují živočichové své síly životní. Tuto ztrátu třeba nahrazovati neustálým a rychlým rozváděním životodajných šťáv do všech částí tělesného ústrojí. A na to opět mají živočichové své tepny a žíly, které jsou po celém těle v jakousi nezměrnou síť rozvětveny. Vlasy dítek jsou přece velmi jemné, než přece jsou lany, velkými lany u porovnání k vláskům, v jaké se žíly rozvětvují. Každý pak má ještě tři povlaky, z nichžto jeden obaluje druhý. A v jejich vnitřku proudí krev složená ze třiceti známých látek, nemluvě ani o těch, které nám jsou neznámé. Ještě podivuhodnějším pak je, jak každý z oněch miliard malých atomů, z nichž se naše tělo skládá

si dovede v krvi vybrati pokrm, kterého mu je třeba, ponechávaje ostatek sousedovi, aniž se kdy zmýlí. A což teprve, kdybychom mohli pozorovati, jak se tato krev mění v maso . . Než to již přesahuje naše poznání. Tolik je však jisto, že to je ustavičným zázrakem.

Neřekli jsme však o žilách zdaleka ještě všecko. Místy jsou v nich umístněny zastávky, na způsob záklopek v pumpě. Úkolem jejich je zameziti couvnutí a návrat zkažené krve. Kromě toho pak se v tepnách nalézá na tisíce jakýchsi vlásků, které ustavičně se vlníce, podporují oběh krve . . . Ba i sama krev, ona tajemná síla životní, je rovněž předivně moudře zařízena. Sotvaže totiž kapka krve ze zraněné neb prasklé žíly vyjde, tuhne a ssedá. Stává se tak na oněch místech jakýmsi obvazkem, který ránu zalepuje a dopomáhá k brzkému vyléčení . . .

A dále! Srdce působí v těle na způsob pumpy na tlak. Ono rozvádí krev ustavičným, silným a rychlým pohybem po celém těle, roznášejíc zároveň všude svěží zásoby síly a žití. Třeba jen přiložiti ruku na prsa, a člověk cítí, jak prudce bez ustání a pravidelně bije . . . A právě v těchto úderech jeho spočívá zřídlo života! Jakmile srdce bíti přestane, — v tom okamžiku padáš mrtvolou, a za několik hodin se ona mrtvola již rozkládá, hnije a nesnesitelné výpary ze sebe vydává.

Než i krev se spotřebovává. I jí je třeba obnovy. Tento úkol mají opět na starosti tepny. Ony rozvádějí svěží krev ze srdce po celém těle. Když pak tato krev posloužila k výživě všem částem těla, vrací se pomocí žil zpět do srdce a odtamtud do plic, které ustavičně oddechujíce, škodlivé plyny za sebe vylučují a svěží vzduch

vdechují. S tímto čistým vzduchem v plících přichází krev do styku, ssaje jej do sebe, nasycuje se kyslíkem a znova se obrozuje. Zvláštním však při tom je způsob, jak se to děje. Pouze jediná bublina vzduchu, jsouc přivedena do krevních cév, je s to přivoditi smrt. Než o vše je postaráno: krev si vyměňuje se vzduchem vše, čeho jí je třeba k životu skrze velejemnou blánu; skrze tuto blánu předává vzduchu svou kyselinu uhličitou a bere si z něho kyslík. Ani kapka krve, ani bublina vzduchu přitom nepřekročí blány, která dělí krev od buněk plicních. Jsouc takto v plících obrozena, vrací se krev zpět do srdce, aby toutéž drahou bez ustání po celém ústrojí tělesném kroužila dále . . . Toť jest krátký pohled na životní soustavu u zvířat i u lidí.

Živočichové však mají ještě cosi více, o čem jsme se již zmínili, t. j. poznání smyslové. A právě k tomuto poznání je třeba co nejjemněji a předivně moudře obmyšlených a sestavených přístrojů na odebírání rozmanitých dojmů od obklopujícího je světa. Kromě toho třeba tyto dojmy přesílati ještě dále v ona tajemná místa, kde si je živočich teprv uvědomuje. Co je nahromaděno zázraků všemoudrosti a všemohoucnosti teprve tu! — Mohli bychom to zvláště dobře pozorovati na zařízení lidského oka a ucha. Než pak by se dílko toto stalo příliš učeným, a to my nechceme.

Několik slov však o tom přece promluvíme. Zamkni na chvíli oči, temná noc tě obklopuje, nevidíš ničeho; otevři oči, — a barevné světlo v ně padá, proniká a osvětluje je. Jsou oči sice malinké, ale vzdor tomu vpadá jakýmsi způsobem celý obzor se svou podobou a svými barvami ve tvoji duši; ty o nich víš, ony ti jsou povědomy! . .

Kdyby ti pak někdo řekl, že v přístroji sluchovém máš celé malé piano se třemi tisíci strun, které jsou s to obnoviti a ti podati všecky zvuky nejjemnějších hudebních nástrojů s jejich barvitostí a nejmenšími odstíny, — byl bys snad tím třebas zaražen a nechtěl bys tomu ani věřiti; a zatím by to byl pouze nepatrný obraz skutečnosti . . .

A nad čichem živočichů jsi se ještě nikdy nepozastavil a se nepodivil? Nebylo ti ještě nikdy nápadným, jak pomocí něho dovedou své pokrmy rozeznávati, jak již zdaleka kořist svou cítí? . .

Leč ne dosti na tom, že máme smysly pro přijetí a poznání oněch různých dojmů světla, hlasů, vůní, chutí, dotyků atd. . . . Máme ještě system nervový, který na způsob telegrafických drátů spojuje všecky části těla s mozkem. Je přece známo, jak všecka důležitější místa v Čechách jsou pomocí telegrafu spojena s Prahou. Jimi může vrchní ředitel přijímati zprávy ze všech měst a rozsáhlejších vesnic; ba i naopak může jimi své rozkazy rozesílati všem telegrafickým stanicím. Tisíckráte však důkladněji je zařízen system nervový v našem těle. Pomocí něho přijímá mozek nejenom v okamžení zprávy od každé živé buňky našeho ústrojí tělesného, ale on zároveň i naopak své rozkazy rovněž tak rychle rozesílá na všechny strany. Až dodnes i nejučenější badatelé mozku oné tajemné stanice centralné nezbádali . .

A co je kromě těchto všech podrobností ve světě tvorstva tajemství ještě jiných, o kterých ve skutečnosti sice víme, ale v podstatě jich neznáme. Co jen takových tajemství se skrývá v tělesném ústrojí živočichů! Jsou to na př. přístroje hlasové, u lidí přístroje k mluvení; rozmanitý

oděv, který je dle různých potřeb a ročních dob proměnlivý; zvláštní prostředky, sloužící k rozplemeňování, krmení, ochraně a vychovávání potomstva atd.

Čáp a volavka mají dlouhé nohy, aby se mohli broditi ve vodě, mají dlouhý a ostrý zobák, aby jím mohli z vody svůj pokrm vybírati a nabodávati. Zobák husy a kachny má podobu lžíce a je zařízen k nabírání vody. Dravé ptactvo má ostré drápy a silné zobáky, aby jimi svou kořist lehce uchopiti mohlo. Ptactvo vodní, jako husy a kachny, mají peří pokryté jakousi mastnotou, které voda není s to promočiti. Velbloud má široká, pružnými mozoly opatřená chodidla, aby se v písku na poušti neprobořil. Třeba jenom pozorovati kopyta kamzíků, kterak jsou vzadu a uvnitř nižší než vpředu, abychom poznali, kterak může tak odvážně skákati, obratně po příkrých skaliskách a stráních horských šplhati a i na nejmenším výstupku se lehce udržeti. Kozorožec, který lehce přeskakuje hluboké propasti, má takřka neuvěřitelnou mrštnost ve šlachách. Žirafa, která se jenom obtížně k zemi sehnouti může, má svůj pokrm ve výši. Pták má bystré oko, že i se značné výše i nejmenšího komára vidí, který mu za pokrm slouží.

Každé zvíře má buď svou zbraň, kterou by se proti nepřátelům bránilo, neb má schopnosti, pomocí nichž se vyhne nebezpečenstvím a vůbec vše škodlivé od sebe odvrátí, kdežto, co mu je příjemné, jimi opět si vyhledá. Býk má svůj roh, kůň své kopyto, dravec své zuby a spáry. I mnohá slabší zvířata nejsou beze zbraně. Ježek má ostnatý oděv, do kterého se dovede v čas nebezpečenství pomocí silného pokožního svalu na hřbetě

celý zaobaliti. Některé housenky jsou pro svou ochranu porostlé srstí na způsob kožichu; chce-li se jich člověk dotknouti, svinou se a upadnou do trávy; třeba se míti na pozoru před dotknutím housenky bourovce toulavého, neb velmi lehce se může některý chloupek s ní dostati člověku do oka a způsobiti tak nebezpečný zánět a oslepnutí. Včely mají svá žahadla, hlemýždi své ulity neb domky, želvy své štíty, jiní živočichové pak kusadla, ostré a zapáchající šťávy, jedy. —

Holub nemá sice zbraně žádné, ale má opět velmi rychlý let, aby mohl uniknouti jestřábovi. Podobně tomu je u zajíce. Někteří živočichové mají ochranné barvy: jedni mají barvu půdy zemské, druzí kůry stromové, třetí zeleného neb uschlého listí . . . Jen stěží je lze od těchto předmětů rozeznati; oni tak uniknou lehce slídícímu oku svých nepřátel.

Pud u živočichů.

Vše, co až dosud o živočiších bylo řečeno, je jaksi zevnější stránkou života jejich. Než mnohem ještě bohatší a podivuhodnější ohledně účelnosti je stránka vnitřní, duchovní, — čili pud živočichů.

Pudem rozumíme ony úkony živočichů, které konají za určitým cílem, aniž by si toho byli vědomi.

Podložíme-li na př. slepici vejce kachní, ona je, poslušna jsouc svého pudu, vysedí jako vejce vlastní. Jaký však bývá její úžas, když mladá káčata, hovíce opět svému pudu, do vody skákají. Jak slepice, tak i kachny jednají tu dle svého pudu.

Když se ptáci právě na jaře páří a hnízda si stavějí, nečiní toho snad z ohledu, že by věděli, že na jaře a v létě pro svá mláďata lehce naleznou potřebný pokrm, kterého by se jim na podzim a v zimě nedostávalo. K tomu je pobádá jejich pud.

O tomto pudu zvířecím napsali učenci celá velká díla. Zde o něm promluvíme aspoň několik slov.

Kdo jen poněkud důkladněji pozoroval život pavouků, — oněch tak neúhledných zvířátek, kolik zázraků shledal v celém jejich zařízení a žití . . . Jak divně a uměle svou pavučinkovou síť spřádají a zařizují . . . Popis toho podávají „České květy“ (Roč. III. č. 1.): „Předivo vylučují z několika bradaviček na zadní části těla. Vyloučenina na vzduchu okamžitě tuhne v útlé vlákenko. Pavouk počíná pletení sítě nejprve děláním rámce, to jest nejkrajnějších nití. Přitlačením bradaviček snovacích na některé výše ležící místo, na př. na konec větvičky, upevňuje první vlákno, které souká z těla, pomalu dolů se spouštěje, až dosáhne dole pevného stanoviště, kde může druhý konec vlákna upevniti. Po napjaté takto niti přeběhne několikráte nahoru a dolů a sesiluje ji. Po té souká nit dole směrem vodorovným, načež po příhodném místě (na př. po větvi) leze vzhůru, táhne volně vzhůru novou nit, kterou pak nahoře pevně napne. Tím způsobem dokončí rámec sítě, který má obyčejně podobu nepravidelného mnohoúhelníka. Potom souká vlákna úhlopříčná, a to nejdříve střední vlákno kolmé, z jehož středu pak vede paprskovitá vlákna všemi směry, a to tak, že s volně napjatým vláknem po kolmém vláknu středním vylézá nahoru nebo dolů a na příslušných místech rámce ztuha je napne. Když jsou paprsky hotovy, počíná plésti soustředné kruhy, a to postupně od středu k obvodu, užívaje za lešení vláken již hotových. Při splétání a upevňování vláken užívá pavouk zhusta svých nožek ostrými drápky opatřených. Kolem středu sítě upřede si pavouk hustější kruhové lešení, a to tak veliké, aby na něm s rozprostřenými nožkami pohodlně spočívati mohl. Do tohoto kruhu sbíhají se veškerá paprsková vlákna, takže otřes způsobený na kterémkoliv místě sítě pavouk nožkami svými ihned pocítí a tak na lapenou kořist ihned jest upozorněn. Vlákna soustředná jsou pokryta zrnky lepkavými, na něž neopatrný hmyz do sítě vrazivší se zachycuje. Pod drobnohledem jeví se tato zrnka jako perličky na niti navlečené.“ A jak tenounké jsou ony nitečky, a při tom přece jak jsou přiměřeně silné! Učení badatelé přírody vypočítali, že osmnáct tisíc nitek pavoučích by teprve vydalo tlouštku jednoho vlasu . . . A jak i při tom pavouk po oněch nitkách bezpečně běhá jako po řebříku!

Pozorujme dále včely, které jsou každému dobře známé. Komu nebyla již nápadnou kázeň, která mezi nimi panuje? Kdo se nezamyslil nad tím, že ač daleko odlétají, ač tolik úlů při svém letu vidí, přece do svého trefí? A jak uměle dokonalá je práce jejich! Ony staví buňky své s takovou úsporou místa a látky, že by to ani největší počtář podrobněji a lépe nevypočítal. Část těchto buněk staví větší, že se hodí pro rovněž větší larvy trubců. A konečně asi šestnáct buněk staví ještě větších pro budoucí královny. Zhyne-li jim náhodou královna a nemají-li snad na novou založeno, přenesou mladou

larvu dělnice do královské buňky, neb rozšíří jednu buňku, ve které spočívá larva dělnice, tím, že vedlejší buňky sboří. Larva ta se pak může následkem většího prostoru a vydatnějšího pokrmu, který jí včely dodávají, vyvinouti — v novou královnu.

Mezi lumčíky, čeledí to vos, jsou některé druhy, které svá vajíčka kladou do housenek. Kladou jich více nebo méně dle velikosti housenky. Vyvinuvši se z vajíček larvy, vyžírají útroby svých přechovávatelů, ale tak, že se nedotýkají ústrojů, jichž hostitelé jejich k životu nutně potřebují. Jinak by totiž housenka zhynula, a oni by se připravily o pokrm. Teprve když již se vyvinou tak dalece, že se mohou zakukliti, prožerou tělo housenky a zakuklí se vedle ní. Potřebují pouze pro svou ochranu ještě jakési přikrývky. A i tu jim, svým vrahům, s napjetím posledních sil utkává již umírající housenka.

Jiné druhy těchto vos starají se o výživu pro své larvy tím, že jim do hnízd nanosí housenky, pavouky, cvrčky a jiné živočichy. Zvláštním však přitom je, jak jim tento pokrm připravují. Kdyby je zabily, pak by tyto housenky a pavouci zpráchnivěli a nemohli by sloužiti larvám za pokrm. Kdyby je nechaly na živu, pak by jim utekli, neb by se aspoň nedali tak lehce larvami stráviti. Co tyto vosy činí? Umělými bodnutími ony živočichy omračují a přivádějí je v jakýsi stav strnulosti. A co dovednosti a umělosti dávají přitom na jevo! Tak na př. Sfex, druh to vos, omračuje pro své larvy cvrčky. Vrhá se na cvrčka, převalí jej na hřbet, nožkami si ho přidrží a bodá jej mistrně jedovatým žahadlem po třikráte: nejprve do krku, pak mezi první dva kroužky hrudi a konečně do

břicha. Těmito třemi bodnutími jej učiní úplně bezvládným a pro své larvy potřebným.

Nemenším úžasem naplňuje člověka pozorování pudu u nosatců. Vizme toho příklady: Samička zobonosky zelené klade několik vajíček, kterým velice škodí horko a vlhko. Klade je na listy bříz neb jiných stromů. Tyto listy trychtýřovitě svine a udělá do nich mistrný řez. Za chladného počasí vede tento řez tak, že hlavního nervu listu neprořízne. Následkem toho list úplně neuschne a zůstane na stromě. Při příliš teplém počasí protne zobonoska i tento střední nerv, tak že se list brzo od stromu oddělí a upadne na vlhkou půdu. Nadto pak ještě snese larva zobonosky pouze vlhký, ne však čerstvý pokrm. A právě toho se jí takto dostává.

U jiného druhu zobonosek (Rhynchites auratus) vyhledává samička ke slunci obrácenou stranu jablka, oddělá kousek slupky, vyvrtá do jablka malou dírku a položí do ní vajíčko. Nato pak slupku opět přiklopí tak, že lze stěží ono místo zpozorovati. Z vajíčka se vylíhnuvší larva udělá si chodbu až k jádrům, kterými se živí. Když pak doroste, propracuje se z jablka ven, spustí se na zemi a tam se zakuklí.

Oplodněná samička z druhu zobonosek (Rhynchites bubescens) oddělá pomocí pilky na svém rypáčku část kůry na dubové větvičce, ohne takto uvolněnou kůru stranou, vyvrtá do větvičky opět dírku a vpustí do ní kapku lepkavé tekutiny, kterou dírku vymaže. Pak do ní vloží vajíčko, kůru opět přihne a dírku uzavře. Zvláštním nadto ještě je, že samička piliny dubové sežírá, ač se jinak živí pouze mladými, hebkými listy dubovými.

Co bychom podobných zázračných pudů

mohli vypočítati právě u těchto hmyzů! Než přejděme aspoň na okamžik k živočichům dokonalejším.

Mnozí živočichové si připravují měkké a teplé obydlí na zimu Jedni, kteří bydlí na zemi, se hluboce zahrabávají, jako na př. jezevec, křeček, jiní opět pečlivě ucpou každý vchod ke svému hnízdu neb lůžku. Mnohá zvířata se starají o zásoby pokrmu na zimu. Činí tak veverky, myši, křečci, svištové a jiní. Obzvláště horlivým v tomto ohledu je křeček. Našlo se již v jeho doupěti až na padesát kilogramů čistého obilí. Kromě toho pak znají i tato zvířátka nanošené obilí nakousnouti tak, aby jim v zemi nemohlo klíčiti.

A což ptáci? Byť i byli neučeni od svých rodičů, přece stejně zpívají, stále stejně dle svého způsobu si hnízda stavějí, vlaštovky na př. z bláta, straky z trní, jiní ze slámy neb z peří. A co umělosti osvědčují při stavbě té! — Mnozí by z nich u nás v zimě nenašli výživy. V teplých jižních krajinách však je pro ně připraveno pokrmu hojně i v této době. A hle! Jakmile nadejde podzim, probouzí se v nich zvláštní pud stěhovavý. Táhnou pryč do Italie a do Afriky. Na tuto cestu dostávají ještě u nás nová křídelní péra. A jakou vytrvalost při tomto letu osvědčují! Když pak se drsná zima u nás vybouří, vracejí se bez kompasu, bez průvodce zpět do své vlasti, ba i do svých předešlých hnízd . . . Jaký tu rozdíl mezi nimi a člověkem! Člověk má přece rozum, a mnohdy již v poněkud větším městě, ve kterém již pobyl, neví kudy kam.

Každé zvíře v boji s jiným vynajde ihned jeho nejslabší a nejlehčeji zranitelnou část těla jeho, kdežto zase naopak nejvíce zranitelná místa

svá co nejopatrněji chrání a ukrývá. Tak na př. útočí tygr v boji se slonem bez odkladu na jeho chobot, kdežto slon jej právě, pokud jen možno, chrániti hledí; v pravý čas ho však upotřebí velmi dobře. Divoký kůň, jsa napaden dravcem, hledí před ním chrániti hlavně prsa a hlavu; zatím však tím udatněji se brání kopyty zadních nohou. Americký vepř v boji s chřestýšem nastavuje jeho uštknutí svůj štětinatý hřbet. Rypák svůj před ním chrání opět a vyhledává pouze vhodný okamžik, aby svému nebezpečnému nepříteli kopytem hlavu roztříštiti mohl.

Načrtli jsme tu pouze nepatrný nárys pudu živočišného. A přec i přitom bylo nám nejednou žasnouti nad zvláštní moudrostí, která svět živočišný řídí. Kolikráte jen jsme si tu položili otázku: Kdo jim to pověděl, kdo je tomu všemu naučil?! Věru bylo nám nejednou přiznati: máme přece rozum, kterého ostatní živočichové nemají, ale něco takového bychom nedovedli! . . .

Rozmanitost druhů tvorstva a rovnováha v přírodě.

Mnohý člověk by si při tomto pozorování mohl položiti otázku: „Nač tak veliká rozmanitost druhů organismů na zemi, ve vodě, v povětří? Nač jsou druhy škodlivé? Nač to, že požírají jedni živočichové druhé?“

Na první otázku odpovídáme: I rozmanitost druhů v tvorstvu je úplně přiměřena účelnosti v přírodě. Prospívají totiž jednotlivé druhy druhům jiným, ba někdy jsou jim i nezbytně potřebné. Již rostlina slouží rostlině. Popatřme jen na lesnatá návrší, jak tam mech, tule se ve stínu jedlí,

vděčí jim za svůj bujný rozvoj. Než i on se vděčně odplácí jedlím tím, že pro ně udržuje v půdě vlhkost. Nechť jen někdo vyseká kmeny v takovémto lese! Pak zhyne i mech, a celá tvářnost okolí se změní. Již deště budou řidší. Když pak přece v ta místa spadnou, pak se prudce smeknou po nahé a rozryté stráni: — místo žití roznesou po okolí spoušť. Potůček, který z pod návrší vyplýval a údolí zúrodňoval, vyschne, neb již nic nebude dodávati jeho zřídlu síly. Přijde na zmar vše. Věru každý musí přiznati, že onen les na návrší oživoval celé okolí.

Slouží též rostlinstvo živočišstvu! Bezmála každý druh rostlin stojí k službám některého zvláštního druhu živočišstva, kterému dodává všech potřeb. Housenka hedbávníka se na př. živí toliko listím moruše, červec pak žije toliko na nopálu sklímeném, druhu to rostlin kaktusovitých. Kdyby tedy nebylo nopálu a moruše, neměli bychom ani hedvabí a karmínu (košenily), který se vyrábí z usušených samiček červců nopálových. V Anglii nebylo křivonosek potud, pokud tam nebyly zasázeny lesy. Rovněž tak i moudrý vrabec zavandroval na Sibiř teprve tehdy, když se tam vzdělávání půdy rozšířilo ve větší míře.

Slouží dále živočich živočichu; děje se tak netoliko tím, že jeden druhého požírá a tak se na životu zachovává, ale i v ohledu mnohém jiném. Hyena očisťuje lesy od zdechlin zvířecích; hrobaříci pohřbívají pečlivě každou mršinu. Chrání tím vzduch před nákazou a ostatní živočichy před násilnou smrtí a vyhynutím. Jako krávy a kozy člověku, tak i některé mšice slouží za dojné dobytčátko mravencům. Jednotlivé druhy živočišné slouží účelům přírody i tím, že udržují rozmnožování druhů jiných v rovnováze. A to má veliký význam. Každý ví, co znamená pustiti uzdu bujným ořům. Něco podobného by mělo za následek, kdyby se nechal přespříliš rozmnožiti některý druh živočichů. Bylo to v minulém století; Angličané si vypočítali, co obilí jim každoročně sežerou vrabci. Pojali tedy myšlenku vyhubiti je úplně. Sotvaže to však provedli, rozmnožil se hmyz polní tak, že hrozil hospodářství zhoubou. A Angličané? Za peníze ještě vrabce z pevniny kupovali. Do nedávna ještě hleděli vyhubiti v zahradách krtky. Dnes, lépe věc zbadavše, je tam zahradníci ještě přivádějí. — Od několika let ničí révokaz vinice ve Francii a v Italii. Co již různých pokusů bylo učiněno jej vyhubiti. Ba sama vláda francouzská vypsala velikou cenu za vynalezení neklamného prostředku. Než vše bylo marno. Ještě nejlépe rozřešil tuto otázku učený Pasteur, který za jediný prostředek prohlásil: třeba, aby měl révokaz svého protivníka, který by jeho rozmnožování udržoval v mezích. Révokaz byl totiž neopatrností lidskou přenesen do Evropy, v nové vlasti nenalezl svého hubitele, — a odtud ona strašlivá rána. Podobně i králík, převezen jsa do Australie, kde nenalézá oněch překážek, které jeho rozmnožování u nás udržují v určitých mezích a činí ho užitečným, stává se pro obyvatele Australie hrozným svízelem.

Rovněž třeba považiti i toto: Válčí-li jeden druh živočišstva se druhým, udržuje jej takto v přiměřených hranicích, slouží tím třeba opět druhu třetímu, ba i desátému, kterému zase onen druh je škůdcem. Viníme kočku z ukrutenství, když vyjídá vrabce. Než kočka tím chrání před záhubou lumčíka žlutonohého, kterého opět pro-

následuje vrabec; — poněvadž pak znovu lumčík udržuje v mezích běláska zelného, jehožto housenky sjídají zelí, — je kočka, hubíc vrabce, ochráncem zelí. Je tedy důsledně zhynutí každé kočky se škodou pro zelí.

Nesmí si věru nikdo stěžovati do onoho „boje o život“, který v přírodě pozorujeme. Neb ono požírání jedněch živočichů druhými ani pravým bojem není. Není v něm totiž ani vítězství, ani porážek. Kdyby však některý druh skutečně zvítězil, t. j. vyhubil druhý úplně, pak by připravil zhoubu sám sobě. — Slavíci pojídají mušky, — kdyby je však vyhubili úplně, neměli by sami z čeho býti živi. A tak by vyhubení mušek bylo zároveň zhoubou pro slavíky.

Je tedy i v tomto ohledu ve přírodě vše velemoudře uspořádáno. Plození kráčí stejným krokem s ničením. Právě ony byliny a ona zvířata, které mají co nejvíce nepřátel, se také nejvíce rozmnožují. Zvířata dravá se naopak rozmnožují velmi nepatrně. Aby rovnováha v přírodě nebyla porušena, aby jednotlivé byliny nebyly vyhubeny živočichy, kteří se jimi živí, o to se starají opět jiní živočichové, kteří požírají je. Aby pak těchto živočichů nevyhubila opět zvířata dravá, mají i ona svého nepřítele, který je pronásleduje . . .

Námitky proti účelnosti v přírodě.

Podali jsme pouze krátký nákres účelnosti v přírodě. Zajisté však stačí, abychom se z něho přesvědčili, že příroda je skutečně „velkou knihou, bez omylu, bez vady“ . . .

Než jako „není člověk ten, který by se líbil lidem všem“, tak také není knihy, byť byla i sebe dokonalejší, která by se líbila každému. Najdou se vždy někteří, kteří raději sáhnou po nějakém krvavém románu neb knize nemravné, než po knize skutečně krásné a dokonalé. Proč? — Protože srdce jejich je zkažené. Že ovšem této pravdy nebudou chtíti přiznati, je na jevě. Oni naopak budou hleděti, aby se aspoň nějak ospravedlnili, činiti výtky knize i nejkrásnější.

A tak tomu je i s knihou přírody, knihou to, jak jsme se již přesvědčili, moudrosti neskonalé. Našli se skutečně i tu lidé, kteří se i jí jali činiti výtky, kteří se dokonce jali popírati — účelnost přírodě. Mají však pravdu? — Uvažujme o tom.

1) Helvetius vidí nedostatek účelnosti v tom, že člověk nemá křídel, že lebka jeho není dosti tlustá, aby vydržela úder se střechy spadnuvší tašky; stěžuje si, že voda mořská je slaná z toho důvodu, že jí lidé nemohou požívati, čímž jim je stížen pobyt a plavba na moři. Martius dovozuje, že koruna květu, určená k chránění zárodku před nepohodou, tento úkol špatně plní, a to zvláště u rostlin člověku nejpotřebnějších. Darvin vyjmenovává několik ústrojů nedobře zařízených, jako prý jsou žahadlo u včely, které se jí při bodnutí z těla vytrhává a ji o život připravuje. Poukazuje rovněž na některá ústrojí nevyvinutá a neužitečná, jako na bradavky prsní u mužů a nedostatečně vyvinuté křídlo u pštrosa.

Třeba však pouze o těchto námitkách poněkud přemýšleti, abychom se přesvědčili, že příroda je moudřejší, než ti, kteří se ji opovažují posuzovati.

O oněch křídlech u člověka ani nemluvíme. Neb kdyby člověk měl místo rukou křídla, co by si tu počal?! — Že prý člověk nemá dosti tlusté lebky! — Pravda je, že by tlustší lebka někdy některého člověka chránila před náhlou smrtí, ale pro všecky lidi by byla těžkým břemenem po celý život. A kdyby moře nebylo slané, pak by nesčetný počet živočichů v moři žijících zahynul; ostatně mořské lázně navracejí zhusta lidem ztracené zdraví. Korunky květů ochraňují zárodky sice méně, ale přece dostatečně. Žahadlo není zbraní pro včely jednotlivé, ale je vydatnou obranou pro celý roj, kterému jednotlivá včela život posvěcuje. Byť i bradavky prsní u mužů neměly žádného úkolu zvláštního, přece jsou zděděny po matce a slouží k souladnosti. Křídlo neslouží pštrosu sice k letu, ale slouží mu znamenitě při běhu, neb pomocí něho běhá tak rychle, že rychlý kůň je sotva s to jej dohoniti.

2) Celé světy tvorstva prý bezúčelně vyhynuly a hynou i dnes, namítají opět jiní.

Rovněž i tato námitka není oprávněna. Pravda je, že vyhynuly celé světy tvorstva. Než nestalo se tak bezúčelně. Na troskách a zbytcích odumřevších a odumírajících živočichů povstává život nový, nová potrava pro zvířata a lidi. Kromě toho slouží přemnozí členové z říše vyhynulého tvorstva potřebám člověka. Ohromné lesy pravěku na př., které jako vrstvy uhelné v lůně země pohřbeny leží, slouží dnes člověku k vytápění jeho krbů a parních strojů. Vyhynuli sice předpotopní dirkonožci, kteří byli pokryti vápenitou skořápkou. Než z nich opět povstaly veliké vrstvy vápencové v Anglii, Řecku, Francii a jinde. A tak i všecky tyto zaniklé světy plní opět svůj úkol.

3) Že prý dále na tisíce a tisíce semen nadarmo hyne! Že nadarmo, není však opět pravda. Nezrodí se ovšem z každého zrna pšeničného nový klas a pod. dále, ale ostatní zrna slouží za pokrm zvířatům a lidem. Která pak skutečně zahynou, ta zúrodňují opět prsť zemskou.

4) Nač prý ono pronásledování a vraždění jedněch živočichů druhými, zvláště když se toto usmrcování děje pozvolna. Poukazuje se tu na pavouky, kteří obět do pavučiny zapadnuvší stále více a více opřádají a teprve pak, když je úplně bezbranná, ji usmrcují a vyssávají. Poukazuje se na lumčíky žlutonohé, kteří, jak jsme se již zmínili, zapouštějí kladélkem housenkám do těla vajíčka, a tak jsou příčinou pozvolného vyžírání housenek.

Na tuto námitku však odpovídáme: Pozorujeme-li, kterak se komáři ve vzduchu rojí, patříme-li na pilný shon včel za prací, vidíme-li, kterak ptáci vesele s větve na větev poskakují, vesele švitoří a si zpívají, kterak ryby ve vodách rejdí, ač právě mezi rybami menší většími hojně pohlcovány bývají, nesmíme z toho souditi, že by tito tvorové byli nešťastnými. I oni se těší ze života. A byť to bylo i na krátkou dobu, přece je to pro ně větší útěchou, než krátký bol smrti. V hnízdě koroptvím jsou sice některá písklata, která dříve neb později poslouží za pokrm jestřábovi, než několik dnů neb týdnů se budou radovati ze života i ona. Kdyby ony látky, které mají sloužiti za pokrm jestřába, nevyrůstaly v žito a nekrmily koroptví, nýbrž jiným postupem přicházely do jestřába, pak by sice nebylo vraždění oněch písklat, ale nebylo by také ani jejich života. A tak příroda, posvěcujíc žití tvorů vyšších život

tvorů nižších, nikdy ještě není ukrutná, nýbrž naopak láskyplně pečuje o dobro živočichů i tu.

Ostatně je nutným koncem každého žití ústrojného jedno z dvojího: buď násilná smrt, neb umírání následkem chorob a staroby. Než toto umírání následkem nemocí a staroby může býti snesitelným při svědomité péči rodiny u lidí, nikdy však ne u živočichů, kteří podobné péče nemají. Pro ně je takovéto umírání starobou pravou mukou, kdežto smrt násilná je pro ně dobrodiním přírody. Nadto pak ještě třeba podotknouti, že živočichové následkem méně dokonalého systemu nervového násilné smrti ani tak necítí, jako člověk; ba oni o ní ani nevědí. „Jedna toliko bytost", praví moudře Contance, „ví o nastávající jí smrti — ale ta jediná bytost má v duši ujištění života druhého."

Kdybychom však i někdy nevěděli, nač to neb ono k účelnosti v přírodě slouží, plynul by z toho nějaký důsledek proti ní? Kdybychom nalezli na osamělém ostrově obydlí s patrnými známkami práce lidské, se stopami ohniště, úlomky náčiní, vyrytými podobami zvířat na kostech . . . a přitom některou věc, o které bychom nevěděli, nač jí člověk potřeboval, mohli bychom proto již pochybovati vůbec o tom, zda ona budova pochází od člověka?! Či bychom raději bez váhání nepřipustili, že oni lidé mohli míti jakési účely, kterých my se domysliti nejsme s to? — Podobně je i příroda ohromnou budovou, ve které odkrýváme nesčetné stopy rozumné ruky stavitelské. Na všem, co v ní známe důkladně, vidíme jasně, že je to zařízeno velemoudře a v pravdě účelně. Pochybnost o účelnosti vzniká pouze tam, kde je věc méně prozkoumána, kde končí přesná věda.

Čím však více tato věda pokračuje, tím také více vychází na jevo, že tam, kde se zdál panovati bezlad, panuje pravá účelnost. Dokázali jsme to již vyvrácením předchozích námitek.

Ostatně si ihned povíme, proč se najdou někteří lidé, kteří proti tak zřejmé a jasné účelnosti v přírodě námitky přece činí.

Odkud účelnost v přírodě?

Čte-li člověk nějakou krásnou knihu, pak jej také již sama přirozenost pudí, aby si položil otázku: kdo tuto knihu napsal? a dychtivě hledá jméno spisovatele.

My jsme až doposud „četli" v knize přírody. Poznali jsme, že je knihou nad jiné krásnou, že je „sepsána" velikou moudrostí. Máme-li býti důslednými, třeba, abychom i my si zodpověděli otázku: „Kdo „napsal" knihu přírody? Odkud je účelnost v přírodě?"

Však jsme přesvědčeni, že i laskavý čtenář nejednou již si tuto otázku položil: Kdo to vše tak krásně zařídil, kdo ony živočichy tomu všemu, co jsem na nich úžasného pozoroval a o nich četl, naučil?!

Vyvinul se tento krásný pořádek, který v přírodě pozorujeme, sám sebou? Něco takového tvrdí theorie evoluční. Dle ní se prý vyskytla na naší zeměkouli nějaká nepatrná bytost živá, z níž se ponenáhlu během dlouhé řady let vyvinul tvor poněkud dokonalejší, z něhož postupem času tvor ještě dokonalejší, až vše podobným vývinem došlo stupně, na kterém se nalézá svět dnes. — Je sice lehko něco takového *tvrditi*, hůře však to je také *dokázati*. A čím lze tuto theorii skutečně dokázati? Ničím.

Před třiceti lety napsal člen pařížské Akademie věd M. Emil Blanchard ve své knize: La Vie et les êtres animés: „Dostav se záhy do rozsáhlých sbírek Musea přírodopisného, a jsa veden nejenom povinností, ale i zájmem vědeckým, velkou část těchto sbírek roztříditi, byl jsem nucen studovati druhy živočišné ze všech krajin, pozorovati je v jejich změnách . . . Z celé duše své volám všem přátelům přírodních věd: Ukažte mi aspoň jeden příklad přeměny některého druhu."

V měsíci září 1895 tentýž M. Blanchard volal znova tato slova svým soudruhům z Akademie věd: „Ode dne, kdy jsem se rozhodl potírati transformaci (t. j. vývin jedněch druhů živočichů ze druhých), jsem stále prohlašoval, že když by některý badatel docílil vědeckého důkazu přeměny kteréhokoli druhu z říše živočišné, že se k němu přidám a budu hlásati jeho vítězoslávu; aby této mé dobré vůle použil, nepřihlásil se dosud — nikdo."

Rovněž před několika lety napsal v Anglii učený William Thomson: „Během doby lidského pozorování přírody nebyl objeven ani jediný doklad přeměny jednoho druhu ve druhý; a je to zvláštní: ačkoli se v postupných vrstvách geologických neustále objevují druhy nové, nebylo lze najíti ani jediného případu přechodu jednoho druhu do druhého."

Ostatně my Čechové kráčíme, pokud se „moderních vymožeností" týče, obyčejně pozadu. A přece i náš Boh. Bauše píše (Matka Země str. 82), že tato theorie je smělá a že není žádným dogmatem (t. j. že se jí nemusí věřiti). A to již u nás něco znamená.

Tato theorie je ve vědeckém světě věru již

odbyta. Kdyby se však přece někdo našel, kdo by ji zastávati chtěl, toho se, abychom nešířili dále slov, pouze tážeme: Všichni učenci jednohlasně přiznávají, že byla doba, kdy na naší zemi žádný živočich, ba ani žádná rostlina nebyla *možná*. Od věčnosti tedy na zemi život nebyl. Odkud se na ní vzala ona první bytost živá? — Že by se snad hmyz líhl z prachu a mrvy, tomu dnes již nevěří nikdo. Vše, co žije, má svůj počátek v bytosti žijící. To je dnes hlavně zásluhou velikých učenců Pasteura ve Francii a Tyndalla v Anglii nezvratně dokázáno. Ani oni živočichové, které pouze pod drobnohledem v kapce vody pozorujeme, nepovstávají sami ze sebe neb z látek neživých. — Ostatně dnes se již ví zcela důkladně, ze kterých látek ten neb onen živočich sestává; ví se také mnoho-li té neb oné látky každý z nich v sobě chová. Kdyby se tedy byl s to život vyvinouti z těchto mrtvých látek sám sebou, pak by to tím spíše bylo možno dokázati člověku, obdařenému rozumem, kterým již tak mnoho dokázal. A pracuje se také v tomto oboru! Již přes padesát let zkouší se s největší trpělivostí různým mícháním takovéto látky oživiti. Než vše marno! Člověk rodí člověka, živočich živočicha, rostlina rostlinu, . . . Odkud však první život na světě? Spadl snad s meteorem s některé hvězdy na naši zemi nějaký „výtrus kosmických bacillů?" — Nesmysl! Předně by se v prudkém letu, ve kterém se meteor až do červena rozžhaví, musel spáliti . . . Ostatně, odkud by se vzal život opět tam?!

Či snad život a celý pořádek ve světě vznikl náhodou? — Je věru zbytečno na to odpovídati. Kdyby ti někdo tvrdil, milý čtenáři, že celá tato knížečka, kterou nyní čteš, povstala pouhou ná-

hodou, pouze tím, že knihtiskař vzal veliké množství písmenek, jimi zamíchal a je vysypal... co bys o tom soudil? Neřekl bys, že to je největší nesmysl? A přece by to bylo spíše přípustno, že tato knížečka povstala náhodou, nežli že takto povstal celý svět a pořádek v něm, který tato knížečka popisuje!

Že kniha přírody nemohla povstati pouhou náhodou, to jasně poznává nejenom rozum dospělého člověka, ale již i rozum dětský:

Škotský filosof Beathie měl šestiletého synka, který začínal již čísti, ale o Bohu ještě nikdy ani slova neslyšel. Otec jej totiž schválně v této nevědomosti udržoval, aby mu teprve ve vhodné chvíli tuto největší pravdu odkryl a tím mocněji mu ji do mladého jeho ducha vštípil. Jednoho dne vkreslil v koutku zahrady do země tři první písmena jména dítěte; do takto vybrabaných žlábků nasil seménka byliny černuchy a posypal vše hlinou. „Za deset dní nato", tak vypravuje Beathie sám, „přiběhne ke mne chlapec celý zdivený a praví: „Otče! mé jméno vyrostlo v zahradě!« — Usmál jsem se lhostejně a pravil jsem, že tomu, co pravil, nepřikládám žádné váhy. Ale chlapec naléhal, abych se šel podívat. Došed s ním na místo, pravil jsem: „Vidím skutečně, že tvoje jméno vyrostlo, než co je na tom divného? toť náhoda;" — a s tím slovem jsem odcházel. Leč chlapec šel za mnou a tahaje mne za kabát: „Otče", povídal mi s vážnou tváří, „to není náhoda, to musel někdo úmyslně tak zrobiti". „Myslíš tedy", odvětil jsem, „že všecko, co je důkladně zařízeno, jako ona písmena, musí míti jakousi jinou příčinu, než náhodu?" — „Tak myslím", odpovědělo mi děcko rozhodně. — „Nuže", mluvil jsem dále, „popatř na

sebe samého: na své ruce, prsty, nohy . . nezdá se ti, že všecko to je důkladně zařízeno a k používání přiměřeno? Může tedy vše to pocházeti z náhody?" — „Nikoli", odpověděl, „někdo musel mne úmyslně zrobiti." — „A kdo je to?" ptal jsem se. Dítě se zamyslilo a odpovědělo, že neví, kdo to jest. Tehdáž jsem mu odkryl jméno nejvyšší Bytosti, která stvořila svět, a dal jsem mu o Její vlastnostech jeho věku přiměřené poučení. Nato on také nezapomněl v životě nikdy.

Usoudil-li již pouhý dětský rozum, že toliko tři písmena jeho jména nemohla povstati náhodou, čím spíše třeba souditi, že nepovstala náhodou veliká — kniha přírody.

Ostatně nemůže z litrové lahve vytéci více, než jeden litr. Je-li v ní voda, může z ní vytéci pouze voda, a ne víno. A tak i příroda nemůže dáti více, než v sobě chová. My jsme nejednou žasli při pozorování celého zařízení v přírodě nad neskonalou moudrostí, kterou je v ní vše uspořádáno. Tolik je však jisto, že příroda sama moudrá není a moudrosti nemá. Odkud tedy je ona „moudrost", která přírodu řídí? Není-li v silách přírody samých, pak je mimo ni. Je tedy nějaký jiný Rozum, který celé přírodě účelnost dal. A Rozum ten je rozum Boží. — Dokazuje nám tedy celá účelnost v přírodě zcela jasně a patrně, že jejím *původcem je Bůh.*

A tento Bůh, o jehožto jsoucnosti celá příroda tak veliké svědectví vydává, právě to jest, kterého se někteří lidé velmi — bojí. Strach před Bohem jim také vtiskl péro do ruky, když se opovážili psáti námitky proti účelnosti v přírodě. My jsme si je již vyvrátili a poznali jejich nicotnost: poznali jsme, že je psali pouze — lidé.

Cílem přírody je člověk.

Pokud jsme přírodu až dosud pozorovali, poznali jsme, že v ní panuje jakási stupnice dokonalosti. Svět nerostný je v ní stupněm nejnižším. On slouží pouze za podklad života rostlinstvu, rostlinstvo opět živočichům, živočichové nižší živočichům dokonalejším . . . Účelnost tedy v přírodě nekolísá, ale kráčí stále výše a výše. Ovšem že také v méně důležitých ohledech slouží vyšší tvorové nižším. Tak na př. udržují stromy v půdě vlhkost a podporují vznikání vodních pramenů. Koruny jejich mírní proud deště a zabraňují tak, aby se ihned zhoubně neřítil do údolí. Kořeny jejich chrání na stráních půdu před sesouváním . . . Než to se účelnosti v přírodě docela nic nepříčí! Vždyť i v továrně se odpadků všelijak zužitkuje: a přece se nikdy nemůže říci, že by zužitkování těchto odpadků měla továrna za účel hlavní. — Postupuje-li tedy účelnost v přírodě stále výše a výše, pak rozhodně musí tento řetěz míti jakýsi článek nejvyšší, jakýsi konec. Tímto článkem a koncem však může býti pouze bytost, která všechny ostatní převyšuje a nad celým světem panuje.

Přicházíme tu ke člověku. Je tímto králem přírody on? — Uvažujme o tom.

Tolik je jisto, že mezi člověkem a ostatním živočišstvem je veliká propast. Ukážeme to na několika podrobnostech. Život tvorstva můžeme na zeměkouli pozorovati a studovati během několika tisíciletí. A tu právě vidíme, že na př. pavouk přede svou síť dnes zrovna tak, jak ji zavěsil před 5000 lety v pyramidách. Všechna zvířata se spokojují s týmž syrovým pokrmem, kterým se živila ještě tehdáž, kdy člověk nebyl ani na světě, ba

ona nevynalezla ani jediného nástroje, ani jediné hračky. Věru podivem nás to naplňuje, když ona tak příliš nevěrci vynášená opice nedovede ani na oheň přiložiti kousek dříví. Jak nám totiž vypravuje Boh. Bauše (Matka Země str. 69), jest dle Burnetta Tylora dávná zkušenost, že když cestující v lesích středoafrických opouštějí ležení, přicházejí veliké opice, pongové, a usedají poblíže ohně a nehnou se dříve, až oheň úplně uhasne. Tolik důvtipu nemají, aby přistrčením dřeva oheň si udržely.

Živočichové zkrátka žijí život stále stejný. Jak jinak však tomu je u člověka! Přišel na svět a neměl nic jiného, než bezbranné tělo. A přes to pokryl celý svět svými budovami, přeplněnými nádherným zařízením; jemu syrový pokrm nestačí, on si vaří nejjemnější extrakty; není sice porostlý kožešinou a peřím, ale on dovede tkáti a šíti; nemá rovněž ani rohů ani drápů, než dovede si zhotoviti meče a ručnice; nemá v nohou rychlost koně, ale on létá pomocí svých rychlíků a balonů; nemá bystrého zraku orla, dovede si však zhotoviti nejdůkladnější dalekohledy; rovněž i nemá takového sluchu jako kočka, přece však má své telefony a koncerty. Jaký je již tu rozdíl mezi člověkem a zvířetem!

Živočichové se dále svými schopnostmi již na svět rodí. Sotva zrozený živočich poznává ihned svůj pravý pokrm, poznává rovněž i na první pohled svého nepřítele, dovede si výborně stavěti své hnízdo a o svá mláďata se starati . . Tomu všemu se nepotřebuje teprve učiti, on jedná dle svého pudu. — Člověk naopak je při svém příchodu na svět úplně bezmocný. Je na tom mnohem hůře, než živočichové. Ti si své pudy

přinesli s sebou na svět, on se však musí učiti od abecedy. Než jak dlouho to trvá, a on pokračuje, on se vzdělává a vyniká nad ně neskonale!

Netrvá to dlouho a již i malé dítko ví, jak se otvírá záklopka u chléva, u klece . . Zvíře, ač mnohem dokonalejší přišlo na svět, se tomu nenaučí nikdy.

Živočichové pak se nenaučí nikdy mluviti, ač by k tomu mnozí ptáci a opice potřebná ústrojí měli. Než oni nemluví proto, že ničeho říci nedovedou, poněvadž nemyslí. Křičí stále totéž, ať již pociťuji bolest nebo radost. Živočichové nedovedou říci, zda mají bolest z hladu nebo ze zranění; nedovedou říci, zda bolest tu pocítili včera neb předevčírem . . . Než jak opět jinak tomu u člověka! Počítá se již na tisíc různých řečí s pěti tisíci nářečími.

Člověk má nejenom výrazy pro takové věci, které dovede smyslně pojmouti, jako jsou na př. ruka a noha, nebo nůž a motyka, on dovede mluviti o čistě duchovních věcech, jako: to a to se děje proto a proto; zkrátka on dovede vyjádřiti vše potřebné. Zkrátka člověk myslí, a aby tyto své myšlenky mohl projádřiti a jiným sděliti, na to má svou řeč.

Věru člověk převyšuje ostatní živočišstvo nezměrně. Ba, můžeme to směle říci, on je jeho pánem a králem. Člověk to dokazuje již svou postavou: Kdežto zvířata chodí schýlena, jakoby se před člověkem klaněla, patří on na ně shůry jako jejich — král. — Člověk pomocí své mluvy zvířatům poroučí, aby ho němě poslouchala a dle slov jeho se řídila. — By si to tak mohl dokázati, nato má on svůj rozum. Ač sám je beze zbraně, ač je mnohdy mnohem slabších sil, přece zvířata

krotí a ovládá, své vůli je podrobuje, nutí je do vyplňování svých rozkazů, zapřahá je do svých služeb, ba jedná s nimi dle svých rozmarů jako — všemohoucí jejich král.

A ona také, jakož i celá příroda, stojí mu jako věrný poddaný k službám.

Co pokladů chová již pro člověka říše nerostná! Není v ní takřka ani jediné součástky a síly, která by mu nesloužila. Pro člověka chová země v lůně svém ukryté kovy, zásoby solí, uhlí, olejů a jiných . . .

Říše rostlinná slouží člověku k vyrábění oděvu, budování a zahřívání příbytků, podává mu léky na různé nemoci; ovoce lahodí jeho chuti, čichu a očím; rostlinstvo zdobí se docela i věncem vonných a malebných květů, jichž půvab člověka v nadšení přivádí.

Říše živočišná, cíl to říší předešlých, přináší člověku netoliko oděv a pokrm, nýbrž má i některá zvířata, která jsou zvláště k službě člověku určena. A jaké podivuhodné schopnosti pro tuto službu osvědčují! Vzpomeňme si jen na koně, velblouda, psa, ovci . . . Nemůžeme si jich takřka ani představiti ve stavu na člověku nezávislém!

Zkrátka člověk používá ke svým potřebám všech tří říší: nerostné, rostlinné i živočišné. Ba on jde tak daleko, že dokonce i větry a blesky zapřahá do svých služeb. Nemá-li ještě vědomosti o něčem, co pro jeho užitek tyto tři říše skrývají, nesmí nás to zarážeti. Nevěděl přece člověk také o uhlí v lůně země pro něho skrytém, dokud měl dříví nazbyt. Když však by mu toto již bývalo nestačovalo, — odkryt i tento poklad. A tak odkryje i jiné zásoby pro sebe připravené, až mu jich bude třeba.

Věru jako pravý král panuje člověk nad přírodou *celou:* kdežto rostliny a živočichové mají každý své pásmo, svůj kraj, za jehož hranice se bez vlivu člověka nepřenesou, je člověk jediný s to dlíti i pod úpalem rovníkovým zrovna tak, jako mezi ledy točen. — Kdežto každý jiný živočich má sobě od přírody vyměřený pokrm, je člověk sestaven tak, že může žíti ze všech tří říší.

Již z tohoto krátkého náčrtku je patrno, že člověk stojí nejenom na nejvyšším stupni v řadě tvorstva na zemi, ale že je zároveň i králem celé přírody.

Mohl by však někdo namítnouti: „Přiznávám sice, že zeměkoule je stvořena pro člověka; než čím je ona malinká planeta proti vesmíru těles nebeských? co jen miliard sluncí svítí již na mléčné dráze! co jich je po celém prostoru rozsetých, s nichž ani paprsek světla k nám nedojde! Země je zkrátka pouhým práškem v celém světě — jak tedy může býti lidstvo cílem světa?!“

Na to však odpovídáme: Kdo může říci, že nejsou některé hvězdy, na nichž by nedlely bytosti s tělem a nesmrtelnou duší, tedy lidé?! — Možné to jest. — Než kdyby tomu i nebylo tak, co by z toho plynulo? Že snad člověk není cílem světa? — Nikdy ne! — Ale jak je to možné? — Suďme jen: Oč výše stojí i nejmenší živá bytost nad pouhou bezvládnou hmotou! Nejsou-li však hvězdy obydleny takovýmito bytostí živými, čím jsou proti zemi, která na sobě hostí skutečný život?! — Ničím. — A že neslouží hvězdy i tu člověku? Opět nikoli. Ony mu slouží předně pro poučení: Ze stavu jejich může člověk poznati, co proměn bylo prodělati zemi, než na ní byl život možný. — Za druhé pak hlásají tyto milliony

hvězd — ať toť hlavní jejich úkol, — člověku Stvořitele celého vesmíru. Jejich věčný lesk, jejich nezměrná velikost, jejich nesčetné množství, rychlý a pravidelný jejich pohyb povznášely vždy oči i srdce lidské k Nejvyššímu, podávaly mu stále vznešený pojem o Jeho velebnosti, všemohoucnosti, moudrosti a neskončenosti. Nebe a Boha spojovala mysl a mluva lidská stále. Nebe se svými hvězdami bylo po všechny časy pokládáno za hlavního hlasatele chvály božské:

„Nebesa vypravují slávu Boží,
a dílo rukou jeho zvěstuje obloha“.

Žádná námitka ta neplatí: celý svět je Bohem stvořen pro člověka!

Nejvyšší cíl světa.

Představme si, že by nějaký kníže vystavěl překrásný dům, že by kolem něho štípil nádhernou zahradu, a pak že by to vše dal k používání chudým lidem . . . Jaký účel by přitom měl? Předně zajisté blaho oněch chuďasů: aby se jim dobře vedlo. Kromě toho by však měl rozhodně také na mysli, aby oni chuďasové viděli, jak jest dobrým, aby ho vroucně milovali, jemu věrně a horlivě sloužili . . .

Podobně stvořil také Bůh svět 1) ku blahu tvorstva, 2) ke své cti a slávě.

Jak stvořil Bůh svět pro blaho tvorstva, jsme již viděli. Viděli jsme i, jak celý svět hlásá slávu Boží. — Ovšem že Bohu této chvály nebylo třeba. Sláva Boží spočívá ve štěstí tvorstva asi tak, jako je chválou pro krále štěstí poddaných, pro otce radostí štěstí dítek, jakou by bylo pro onoho knížete, o kterém jsme mluvili, štěstí oněch chuďasů. Jako však již žádá sama přirozenost lidská, aby

takovíto chuďasové knížete dobrodince za jeho skutek lásky k nim chválili a jemu byli vděčni, rovněž tak to žádá již přirozenost lidská, aby tvorstvo chválilo svého nejvyššího dobrodince, Boha. A právě to činí již i nerozumní tvorové. Nečiní tak ovšem způsobem úplně dokonalým: Nemajíce rozumu, nevědí také ani o Bohu. Oni hlásají pouze svou jsoucností a svým celým zařízením velebnost Boží. Tu však je povinností člověka, jediné bytosti rozumné z tvorstva na zemi, aby jim přišel na pomoc. Všechno tvorstvo nerozumné je na světě pro něho a slouží jemu. On pak je za to vše povinen jim úsluhou nejvyšší: aby vzdával Bohu chválu místo nich, — chválu, která je i pro ně posledním a nejvyšším cílem.

A tak je člověk nejenom *králem* přírody, ale je zároveň i jejím *knězem*, je prostředníkem mezi Bohem a ostatním tvorstvem.

Pouze ještě jednu otázku máme na srdci:

Co bychom byli nuceni říci o dítku, pro které by učený otec ze zvláštní lásky napsal nějakou dobrou knihu, dal mu ji, aby v ní četlo, aby se z ní vzdělávalo, — ono by však ji svévolně odhodilo a čísti v ní nechtělo?!

Řekli bychom zajisté, že je to dítko — špatné. Nuže! My jsme se přesvědčili, že Bůh napsal velikou knihu přírody pro člověka a dal mu ji, aby v ní četl . . . Najdou-li se však dnes lidé, kteří této knihy čísti nechtějí, kteří toho Boha, kterého účelnost v přírodě tak mocně hlásá, ani znáti nechtějí, co třeba souditi o nich? Co jiného, než že to jsou lidé -- *špatní a zkažení*.

Použito hlavně spisů: „Celowość w naturze". Napisal Ks. Maryan Morawski T. J. Kraków. Wyd. trzecie 1901. „Jest Bóg!" Kraków.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Socialní demokracie ve světle pravdy. 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství. 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse.

Obrázky ze smíšené osady. Řada II. Napsal Fr. Mimra, farář v Krouné. Již prvý díl těchto poučných povídek přijat kritikou katolického tisku velice sympaticky. Díl II., objemnější, který právě rozesílame, obsahuje 16 povídek na 459 stranách. Spisovatel jest již dlouhou dobu duchovním správcem v nábožensky smíšené osadě, bystře pozoruje vzájemné vztahy katolíkův a evangelíkův, tak že přítomná kniha jest plodem dlouholetých zkušeností, vrhajíc pronikavé světlo na poměry panující v osadách smíšených. Spisovatel poutavým, satyrickým způsobem líčí, jak chabá jest obrana katolíků proti tuhé, sorganisované výbojnosti protestantův. Každý čtenář bez rozdílu stavu nalezne v knize hojnost poutavého poučení.

Cena franko pouze 2 K 20 h.

Objednávky vyřídí

Biskupská knihtiskárna v Hradci Král.

Již vyšel

KALENDÁŘ „ŠTÍT“ na rok 1905

s tímto obsahem:

Navštívení Panny - - Marie. Úvodní báseň od Vladimíra Hornova, s barvotiskovým obrazem, vhodným k zarámování.
Z Kuřlákova do Prahy. Humoreska od K. Satorýna.
Radovanský velebňoušek. Napsal Fr. Jiří Košťál.
Dragounka z Předměřic.
Kříž na návsi. Vesnická povídka od Vác. Řezníčka.
Hospodář. besídka.
Na bludných cestách. Napsal Vladimír Hornov.
Dvě jména. Báseň Vladimíra Hornova.
Terno. Humoreska z hor. Sebral Ferda Horák Studenecký.
Chaloupko, koketko! Báseň K. Satorýna.
Ze zvyků a pověr - - z okolí Chrasti a na Chrudimsku. Napsal V. Paulus.
Písnička. Báseň K. Šutrýna.
Kde pověra? Úvaba o pověrách protestantských.
Frant. Sušil. Životopis.
Dr. Antonín Dvořák. Životopis.
Památce sv. Prokopa.
Domácí rádce.
Zajímavé paběrky.
Král. věnné město - - Hradec Králové.
Italský ráj.
Všeodbor. sdružení.
Protestant o španělské inkvisici.
Kronika.
20 vyobrazení.

Katolíci, kupujte svůj kalendář!

1 exemplář za 1 K. 13 kalendářů zasíláme za 8 K s připočtením 12 hal. na průvodní adresu. – Objednejte u

Bisk. knihtiskárny v Hradci Král.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
věnovaný časovým otázkám.

Redaktor **Th. Dr. František Reyl.**

Ročník VIII. **Číslo 10.**

Pohřbívati či spalovati mrtvoly?

K úvaze předkládá

Prokop Zaletěl.

V Hradci Králové.
1904.
Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5 K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích)* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list.* Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)* 7. Ovoce husitismu. 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků. 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku.)* 5. Husitství a protestantství 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma. 10. Oslava Husova.* 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žaloba vyděděnce XIX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5 Husitství a svoboda. 6. Vláda židovstva. 7 Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti? 11. Žena křesťanská a pohanská 12. Moderní choroba a její protilék.

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník VIII. **Číslo 10.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K. Jednotlivá čísla stojí 8 h. Inserty účtují se levně.

Pohřbívati či spalovati mrtvoly?

K úvaze předkládá **Prokop Zaletěl.**

Od doby, kdy v městské radě pražské učinil p. Vojta Náprstek (r. 1889) návrh, aby se v Praze zřídilo tak zvané krematorium (cremare, čti kremare = spalovati) či spaloviště, odůvodňuje návrh svůj se stanoviska zdravotního, vynoří se čas od času tužba jistých lidiček po spalování mrtvol tu na schůzi, tam v novinách, jež často, ba pravidelně bledí se předstihovati v novotách, byť ne vždy právě nejlepších! Zvláště jeden pán v Praze, jak se zdá, nemůže se již dočkati, kdy bude upálen, a proto plnou parou pracuje v této záležitosti, by Pražanům ukázal, jak mu záleží na jejich zdraví (!), ač již V. Náprstkovi, když žádal za zřízení jmenovaného krematoria a založení spolku pro spalování mrtvol, tehdejší purkmistr, p. Dr. Jindřich Šolc, zcela správně odpověděl, že otázka ta není toliko zdravotní, ale také náboženskou . . .

Vzdor tomu, že pokusy o zavedení pohanského způsobu spalování mrtvol, jež před lety (r. 1797) učiněny byly ve Francii od těch, kdož nevěřili v nesmrtelnost duše, v těla vzkříšení a život věčný, potkaly se s nezdarem, ano se žalostným fiaskem, pracovalo a pracuje se tedy dále v této choulostivé záležitosti; neboť jako původcům tohoto moderního pohanství, totiž francouzským revolucionářům a hlavně svobodným zednářům, úhlavním to a zapřísáhlým nepřátelům církve Kristovy, jednalo se hlavně o to, by spalováním mrtvol zbytečnými staly se hřbitovy, jež je bázní a strachem před smrtí naplňovaly, tak i jejich nástupci v této věci, by ničím, tedy ani hřbitovem na marnost všeho pozemského a na jistou smrt pamatováni nebyli, namáhají se všemožně, by místo posavadního pohřbívání zavedeno bylo pohanské spalování mrtvol, a skutečně také toho dosáhli, že již v některých městech (k. př. v Miláně r. 1876, v Gothě r. 1878 atd.) krematoria vystavena byla. Ježto pak neblahá snaha po této novotě víc a více rostla, promluvila i církev svatá a prohlásila (19. května 1886), že se katolíkům pohřbení ohněm či spalování mrtvých nedovoluje, ba sv. Otec Lev XIII. nazval to „zvykem ohavným („abusum detestabilem“). Že církev svatá dobře tak učinila, zapověděvši spalování mrtvol, vysvítá z četných dokladů, jež rozhodně svědčí pro pohřbívání a ne spalování, a z nichž aspoň některé chceme tuto uvésti a vysvětliti.

Známá jsou slova Písma sv., která pronesl Hospodin k Adamovi, když oznamoval mu trest za jeho neposlušnost ohledně ovoce ze stromu uprostřed ráje stojícího; řekl mu: „Že jsi uposlechl hlasu ženy své a jedl ze stromu, z kteréhož

jsem přikázal tobě, abys nejedl, zlořečená (bude) země v díle tvém; v pracech budeš jísti z ní po všecky dny života svého. Trní a hloží tobě ploditi bude a budeš jísti bylinu země (t. místo ovoce rajského). V potu tváři své jísti budeš chléb, dokavadž se nenavrátíš *do země*, z kteréž vzat jsi; nebo *„prach jsi a v prach se navrátíš“* (1. Mojž. 3, 17—19). Tato slova Hospodinova na paměti majíce, pochovávali, jak právem za to míti můžeme, lidé své zesnulé do země, počínaje první lidskou mrtvolou zavražděného bratrem svým Kainem Abela. Ano otevřeme-li Písmo sv. Starého Zákona (t. j. doba před Ježíšem Kristem), jež nám líčí osudy pokolení lidského od počátku světa, najdeme tam skoro na třech stech místech zmínku o hrobě a pohřbívání, z čehož důsledně můžeme souditi, že u vyvoleného národa israelského bylo pohřbívání mrtvol pravidlem. Již v první knize Mojžíšově (Genesis) v kapitole 23. dočítáme se, že Abraham po smrti manželky své Sáry, jež zemřela v městě Arbé (v zemi chananejské) mluvil k synům Heth takto: „Příchozí jsem a pohostinu u vás; dejte mi právo *k hrobu* s vámi, abych *pochoval* mrtvého svého. Odpověděli synové Heth, řkouce: Slyš nás, pane, kníže boží jsi u nás; ve výborných *hrobích* našich pochovej mrtvého svého; a žádný nebude moci tobě zabrániti, abys *v hrobě jeho nepochoval* mrtvého svého. Vstal Abraham a poklonil se lidu země, totiž synům Heth, a řekl k nim: Líbí-li se duši vaší, abych *pochoval* mrtvého svého, slyšte mne a přimluvte se za mne k Efronovi, synu Seor, aby mi dal jeskyni dvojitou, kterouž má na polední straně pole svého; za peníze slušné ať mi ji dá před vámi k držení *hrobu*“. I koupil Abraham pole i s jeskyní na něm „za

čtyři sta lotů stříbra dobré mince obecné“ a „*pochoval* Abraham Sáru, manželku svou, v jeskyni toho pole dvojité, kteráž ležela proti Mambre, to jest Hebron v zemi chananejské. I utvrzeno jest pole to i jeskyně, kteráž byla na něm, Abrahámovi k udržení *hrobu* od synů Heth“. Hle tedy, jako Hospodin neřekl Adamovi, že se navrátí do pece (spaloviště), jako mu nepravil, že jest popel a v popel že se obrátí, nýbrž že jest prach a v prach že se navrátí v zemi, tak v uvedené kapitole zcela nic se nepraví o nějakém krematoriu (peci), zcela nic o spálení mrtvoly Sářiny, nýbrž ustavičně jest řeč jen o hrobě a pochování . . . A když patriarcha Jakob umíral v zemi egyptské, co žádal a jakou přísahou zavázal syna svého Josefa? Snad aby mrtvolu jeho spálil? Ó nikoli! Poslyšme, co o tom svědčí Písmo svaté! V 1. knize Mojžíšově v kapitole 49. a 50. čteme: „A přikázal jim (t. Jakob synům svým, uděliv jim požehnání a předpověděv, co se s jejich potomky díti bude), řka: Já se shromažďuji k lidu svému (totiž já umírám); *pochovejte* mne s otci mými v jeskyni dvojité, kteráž jest na poli Efrona hethejského, proti Mambre v zemi chananejské, kterouž koupil Abraham spolu s polem od Efrona hethejského, aby ji měl k dědičnému pohřbu. Tam *pochovali* ho i Sáru, manželku jeho; tam *pochován* jest Isák s Rebekou, manželkou svou, tam i Lía (manželka Jakobova, dcera Lábanova) *pohřbena* leží. A když dokonal přikázaní, kterýmiž syny učil, složil nohy své na lůžko a umřel; i přiložen jest k lidu svému . . . A když se vyplnil čas pláče, mluvil Josef k čeledi Faraonově: Jestliže jsem nalezl milost před obličejem vaším, mluvte v uši Faraonovy: Protože otec můj přísahou mne zavázal, řka: Hle

umírám; *v hrobě* mém, kterýž jsem sobě vykopal v zemi chananejské, *pochováš* mne. Vstoupím tedy a *pochovám* otce svého a zase se navrátím. I řekl mu Farao: Vstup a *pochovej* otce svého, jakž jsi přísahou zavázán . . . . Učinili tedy synové Jakobovi, jakož byl rozkázal jim, a donesše ho do země chananejské, *pochovali* ho v jeskyni dvojité, kterouž byl koupil Abraham s polem k dědičnému pohřbu (asi jako u nás rodinná hrobka) od Efrona hethejského naproti Mambre . . ." Hle zase tu ani slovíčko není o nějakém krematoriu, nebo o spálení mrtvoly Jakobovy, nýbrž jen o pochování do hrobu! A jako vypravuje nám Písmo sv. o pochování (a ne o spálení) Jakoba a jeho předků, tak můžeme se v něm dočísti též o pochování k. p. slavného Josue (A po [vykonání] těch věcí umřel Josue, syn Nun, služebník Hospodinův, jsa ve stu a desíti letech; a *pochovali* jej v končinách vladařství jeho v Taumathsáre, kteréž leží na hoře Efraim, od půlnoční strany hory Gaas". Kniha Josue 24, 29 - 30); Gedeona („I umřel Gedeon, syn Joasův, v stáří dobrém, a *pochován* jest v hrobě Joasa, otce svého, v Efra z čeledi Ezvi". Kniha soudců 8, 32); Davida („Usnul tedy David s otci svými a *pochován* jest v městě Davidově". 3. Kniha královská 2, 10); Šalomouna (o němž čteme v téže knize kapit. 11., verš 43. jako o Davidovi: „I usnul Šalomoun s otci svými a *pochován* jest v městě Davida, otce svého"); Roboama (3. Král. 14, 31 týmiž slovy, jak to praveno o Davidovi a Šalomounovi); Tobiáše („A když vyplnil let devadesát a devět v bázni boží, s radostí [t. j. těšíce se ze šťastné jeho smrti] *pochovali* ho". Kniha Tobiášova 14, 16) a m. j. A kdož by ne-

znal slov Písma svatého: „A mnozí z těch, kteříž spí *v prachu země*, procítí; jedni k životu věčnému, a druzí ku pohanění“ (Daniel 12, 2); anebo výroku velikého trpitele Joba: „Nebo vím, že vykupitel můj živ jest, a že v poslední den *ze země* vstanu, a zase oblečen budu kůží svou a v těle svém uzřím Boha svého“ (Job. 19, 25—26). Již z těchto uvedených míst (vedle mnohých jiných) zajisté nad veškerou pochybnost jest jisto, že Israelité, vědouce, jak utvořeno bylo tělo prvního člověka (t. „z hlíny země“ Genes. 2, 7), a znajíce slova Hospodinova, „nebo prach jsi, a v prach se navrátíš“ (Genes. 3, 19), mrtvé své z pravidla do země t. j. do hrobu pochovávali či pohřbívali. Jen ve zcela zvláštních případech spalovali židé mrtvé, jako k. př. v čas moru („A vezme jej příbuzný jeho a spálí jej“ — Amos 6, 10), nebo k zabránění zneuctění mrtvol — zvláště ve válce — jak toho doklad máme v 1. knize královské, kde čteme: „Vidouce pak synové israelští . . . že zemřel Saul i synové jeho, nechali měst svých a utekli; i přišli Filištínští a bydlili tam. A když bylo druhého dne, přišli Filištínští, aby zloupili pobité; a nalezli Saula a tři syny jeho ležící na hoře Gelboe. I sťali hlavu Saulovi a svlékli s něho odění . . . I složili odění jeho v chrámě Astaroth, tělo pak jeho pověsili na zdi (města) Bethsan. To když uslyšeli obyvatelé Jábes Galaad, co učinili Filištínští Saulovi, vstali všickni muži nejsilnější, a šli celou noc, a vzali tělo Saulovo, a těla synů jeho ze zdí Bethsan, a přišli do Jábes Galaad a spálili je tam; a vzali kosti jejich a pochovali je v lese Jábes a postili se sedm dní“. (kapit. 30, 7—13). Tedy aspoň kosti pochovali, když již k zabránění zneuctění mrtvoly svého

krále byli nuceni ji spáliti. Mimo to za trest měli někteří nešlechetníci býti upáleni, jak svědčí 3. kniha Mojžíšova 20, 14 nebo 21, 9 atd. Tedy jenom ve případech, kdy nebylo lze bez obtíží mrtvolu pochovati, jen na znamení hanby a trestu byli mrtví u národa israelského spalováni, jindy však vždycky pochovávání, čemuž, jak známo, jest tak u židů až posud.

Poněkud jinak bylo tomu u národů pohanských — aspoň některých. Víme z dějin, že lidstvo, čím více od Hospodina a jeho zjevení se odvracelo, tím do větších chyb a pobloužení upadalo. Tak k. př. místo Boha-Tvůrce ctili za bohy rozličné tvory a předměty — a neměli snad těchto zvířecích i neživých bůžků jen několik, snad deset, padesát, nebo sto, nýbrž na tisíce . . . a uctívali je často těmi největšími nepravostmi a zločiny. I což tedy divu, že uchýlili se i od původního pohřbívání mrtvol do lůna země a přidrželi se — aspoň částečně — výminky, t. spalování. Avšak vzdor tomu dokazují dějiny, že i u národů pohanských, kteří oblíbili si spalování mrtvol, původně v obyčeji bylo pohřbívání, jež také i později vedle spalování vždy zůstalo. Tak k. př. pokud se týče slavného národa řeckého, ač dle svědectví spisovatele Homéra své mrtvé obyčejně spalovali, předce zachovávali též způsob druhý, totiž pohřbívání, jak mimo jiné dokazuje i to, že Miltiades poručil pohřbíti vojíny v bitvě u Marathonu padlé, ano jsou doklady toho (nálezy Schliemannovy v Mykenách), že u Řeků dříve bylo zvykem pochovávání, než spalování mrtvol!

Podobně i u slavných kdysi Římanů bylo dle svědectví spisovatele Plinia st. (Nat. hist. 7, 54) starším pohřbívání než spalování mrtvol, a i

když toto vešlo později v obyčej, přidrželi se předce mnozí původního pochovávání, jak dokazuje sám zákon (XII. tabel.), jenž zapovídá „člověka mrtvého v městě (t. v Římě) pochovati nebo spáliti“ („hominem mortuum in Urbe ne sepelito neve urito“), a kterýžto způsob (t. pohřbívání) nazývá spisovatel Cicero (De legib. II., 22, 56) nejstarším druhem či obyčejem pohřbu („antiquissimum sepulturae genus“) a Munitius Felix starým a lepším zvykem („veterem et meliorem consuetudinem humandi“). Rovněž i u jiných pohanských národů, jako Germánů, Gothů, Indů atd., ač z pravidla mrtvé své spalovali, přece nebyl tento způsob nikdy všeobecným, nýbrž zůstalo všude vedle něho také pohřbívání. Ostatně důkaz toho máme u samých svých předků; dokud byli pohany, spalovali mrtvoly svých zemřelých a popel jejich uschovávali v různých nádobách (popelnicích), ale také, jak známo, kladli je do země a označovali místa ta pahrbky mnohdy značně vysokými a mohyly zvanými. A jak tomu asi bylo u křesťanů? Hned od prvopočátku bylo u těchto pohřbívání a ne spalování mrtvol! Vezměme jen do ruky Písmo svaté Nového Zákona a hned v evangeliu sv. Matouše (14, 12) se dočteme, že po stětí předchůdce Páně, sv. Jana Křtitele, „přistoupivše učenníci jeho, vzali tělo jeho a *pochovali* je“; nebo vzpomeňme na vzkříšení Lazarovo! V evangeliu sv. Jana čteme o tom: „Tedy Ježíš opět pohnut sám v sobě, přišel k *hrobu*; byla pak to jeskyně, a kámen byl svrchu položen na ní. Dí Ježíš: Zdvihněte kámen. Řekla jemu Marta, sestra toho, kterýž byl umřel: Pane, jižť smrdí, nebo čtyry dni jest v *hrobě* . . .“ (Jan 11, 38—40). A tak jako v evangeliích, tak i ve

Skutcích apoštolských („*Pochovali* tedy muži bohabojní Štěpána . . . 8, 2) a v ostatních knihách novozákonních jest vždy zmínka toliko o pochování a hrobu, nikdy však o nějaké peci a spalování mrtvol! Vždyť zakladatel křesťanství Ježíš Kristus, jemuž sám Otec nebeský dvakráte (při křtu v řece Jordáně a při proměnění na hoře Tábor) vydal svědectví: „Tentoť jest syn můj milý, v němž jsem sobě zalíbil“, jejž i úhlavní nepřátelé nazvali pravdomluvným slovy: „Mistře, víme, že pravdomluvný jsi, a cestě boží v pravdě učíš, a nedbáš na žádného“ (Mat. 22, 16) — o němž již žalmista Páně prorokoval (15, 10): „nezanecháš duše mé v *hrobě*, aniž dáš svatému svému viděti porušení“, a jenž sám o sobě předpověděl: — „jako byl Jonáš v břiše velryby tři dni a tři noci, takť bude Syn člověka (t. j. Ježíš Kristus) v srdci země (či ve hrobě) tři dni a tři noci“ (Mat. 12, 40) — nedal se po smrti své spáliti, nýbrž pochovati, jak dosvědčují všichni svatí evangelistové, z nichž sv. Matouš píše: „A vzav Josef tělo, obvinul je v plátno čisté, a vložil je do *hrobu* svého nového, kterýž byl vytesal ve skále, a přivalil kámen ke dveřím *hrobovým*... Rozkaziž (pravila knížata kněžská a Fariseové k Pilátovi) tedy ostříhati *hrobu* až do třetího dne . . . A oni odšedše, osadili *hrob* strážnými, zapečetivše kámen“ (Mat. 27, 59—66); sv. Marek: „Josef pak koupiv kmentu a složiv ho (s kříže), obvinul v kment a položil ho do *hrobu*, a přivalil kámen ke dveřím *hrobovým* . . . A velmi ráno první den po sobotě přišly (zbožné t. ženy) k *hrobu* . . . I pravily vespolek: Kdo nám odvalí kámen ode dveří *hrobových?* (Mar. 15, 46 a násl.); sv. Lukáš (23, 53 a násl.): — „složiv je (t. tělo

Ježíšovo) s kříže, obvinul v tenké plátno a položil *do hrobu* vytesaného (ve skále), v kterémž ještě nikdo položen nebyl ... Šly pak za ním ženy ... a shlédly *hrob*, i kterak položeno bylo tělo jeho" atd. Sv. Jan (19, 40 a násl.): „Tedy vzali (t. Josef z Arimathie, tajný učenník Ježíšův a Nikodém) tělo Ježíšovo, a obvinuli je prostěradly s vonnými věcmi, jakž obyčej jest Židům se *pochovávati*. Byla pak na místě, kde ukřižován byl, zahrada a v zahradě *hrob* nový, v němžto ještě žádný nebyl *pochován*. Tu tedy pro den připravování židovský, že blízko byl *hrob*, položili Ježíše" (v následující t. 20. kapitole opakuje se slovo *hrob* několikráte.) Ó zajisté, kdyby byl Syn boží za lepší a správnější uznal mrtvé spalovati, než pochovávati, byl by nám i v tom dal příklad sám na sobě a tudíž byl by se dal spáliti a ne pohřbíti. Že však učinil pravý opak, že dal se totiž pochovati, jest nám to pobídkou, bychom totéž činili — neboť i tu platí slova jeho: „Příklad zajisté dal jsem vám, abyste, jakož jsem já učinil vám, tak i vy činili." (Jan 13, 15). A kdož by neznal jeho slov: „Nedivtež se tomu, neboť přichází hodina, v kteroužto všickni, kteříž *v hrobích* jsou, uslyší hlas Syna božího; i půjdou, kteříž dobře činili, na vzkříšení života (t. j. do nebe), kteří pak zle činili, na vzkříšení soudu" (t. j. budou odsouzeni; Jan 5, 28—29)? Hle zase jen o hrobích mluví tu věčná Pravda — Ježíš Kristus, na němž ani nespravedlivý jeho soudce Pilát „žádné viny" (Jan 18, 38) nenalezl!

Jaký tudíž div, že i sv. apoštolé mluví ve svých epištolách či listech vždy jen o hrobu a pochovávání, nikdy však o spalování mrtvých. A ježto listy ty psány byly namnoze i křesťanům

z pohanstva (k. p. Římanům, Korintským atd.) na víru Kristovu obráceným. lze z toho správně uzavírati, že toho času u Řeků a Římanů nebylo spalování mrtvol jediným a výhradním způsobem odstraňování z domu těl mrtvých, nýbrž že ve zvyku bylo i pochovávání. Vůbec není v Písmě sv. Nového Zákona zmínka o spalování mrtvol, i nelze se tedy diviti, že křesťané dle vzoru svého nebeského mistra a dle učení sv. apoštolů hned od prvopočátku mrtvé své pohřbívali, třeba žili mezi národy, kteří mrtvoly spalovali. To, jako Minutius Felix, křesťanský spisovatel z 2. století, jehož výrok jsme již uvedli, dokazují též Tertullian a Lactantius, kteří ve spisech svých hájí křesťanské pohřbívání mrtvol proti pohanskému spalování těchže.

Nejpřesvědčivějším důkazem, že křesťané hned od prvopočátku mrtvé pochovávali, jsou tak zvané katakomby, podzemní to tajné místnosti, kde konali křesťané, jsouce skoro po tři sta let krutě pronásledováni pro svoji víru, netoliko své bohoslužby, ale kam i pochovávali těla sv. mučedníků, ba právě na jejich hrobech konali nejsv. oběť N. Z., z kteréžto příčiny má až posud každý oltář podobu náhrobku a v každém jsou uprostřed ostatky (reliquie) některého světce nebo světice (zde budiž též podotknuto, že i světla, která při mši sv. hořeti musí, upomínají na to, že první křesťané v katakombách musili světel používati pro tmu tam panující). Pohané vědouce, že křesťané dle své víry v těla vzkříšení mrtvé svoje pochovávají, schválně často těla mučedníků spalovali, by jim tak pohřbení znemožnili a víru jejich potupili, což ovšem křesťané vezdy těžce nesli a velmi často i s nasazením života hleděli

se těl sv. mučedníků zmocniti, by nebyla spálena od pohanů, ale od nich v lůno země pochována. S křesťanstvím pak šířilo se všude také pohřbívání mrtvol, jež stalo se v církvi Kristově všeobecným, což ani jinak býti nemohlo, uváží-li se, že ono bylo zvykem nejstarším a Písmem sv. jak Starého, tak Nového Zákona posvěceným; právem tedy církev Kristova již z tohoto důvodu spalování mrtvol, jež stalo se obyčejem u některých národů pohanských, ač málo kde všeobecným, zavrhla, řídíc se slovem a příkladem svého božského zakladatele, a těm, kteří by odporně jednali, odepřením sv. svátostí i v hodině smrti, církevní slavnosti a pobožnosti za mrtvé pohrozila!

Než jsou ještě mnohé jiné důvody, jež mluví pro pohřbívání a proti spalování mrtvol. Již *přirozený cit lidský* vzpouzí se proti násilnému zničení spálením těch, kteří nám často tak byli milí a drazí . . . Citem tímto vedeni, hledíme těla těch, na nichž snad celou duší jsme lpěli, pokud možno co nejdéle neporušenými zachovati; ježto však u sebe jich podržeti nemůžeme, ukládáme je do rakví, v nichž víme, že tak brzy nesetlejí, jako kdybychom je uložili přímo (bez rakve) do země, ano někdy bývají mrtvoly i balsamovány, by jen hodně dlouho porušení odporovaly. Tak bylo již v Starém Zákoně, jak čteme k. p. v I. knize Mojžíšově kapitole 50.: „I přikázal (t. Josef) služebníkům svým lékařům, aby vonnými věcmi pomazali otce. Kteřížto když rozkázání vyplňovali, pominulo čtyřiceti dní; nebo ten obyčej byl při mazání těl mrtvých“ atd. A z Nového Zákona víme, že zbožné ženy, „Maria Magdaléna, Maria Jakobova a Salome, nakoupily vonných mastí, aby přijdouce pomazaly Ježíše“ (Mar. 16, 1). Proto

také, když Maria, sestra Lazarova, vylila v Bethanii (v domě Šimona malomocného) drahou mast na hlavu Ježíšovu a učenníci, zvláště asi Jidáš, nad tím se horšili, zastal se Kristus Pán Marie a pravil: „Vylivši tato zajisté mast na tělo mé, ku pohřbu mému to učinila“, t. j. tělo mé vonnou mastí pomazavši, za živa ku pohřbu je připravila (Mat. 26, 6—12). Tento zcela přirozený cit pro zachování pokud možno dlouhé a ne pro okamžité zničení spálením osvědčili ostatně i mnozí národové pohanští k. p. Egypťané, kteří mrtvé své balsamovali a tím před zetlením chránili. Kdežto tedy ve hrobě tělo pomalu v prach a popel se rozpadá, hezky v rakvi jsouc uloženo, a my vzpomínajíce si na milého zesnulého, představujeme si ho obyčejně, jak klidně v rakvi odpočívá — jest při spálení mrtvoly v kratinké době veta po ní, a jak hrozné jest na to podívání! Jest to tak děsná podívaná, že v mnohých krematoriích jako v Gothě, Heidelberku a j. není dovoleno již na to se dívati, jak svědčí článek v listu „Katholik“, kde čteme též: „Jak očití svědci dosvědčují, poskytuje hořící mrtvola v peci hrozný pohled i tehdy, roztaví-li se (pec) až do bílého žáru. V okamžiku, kdy rakev do spaloviště všoupnuta byla, rozpadne se, a mrtvola leží tu nahá. Tato zdá se najednou oživnouti, otvírá oči a ústa, natahuje ruce a nohy a za děsného žáru škubá sebou, křiví se atd., což se každým okamžikem mění, přechází ve stav, jenž veškerou představu a popis převyšuje, od něhož oko s hrůzou se odvrací. Jest to také lehko pochopitelným. Představme si jen tělo, které před několikami hodinami bylo plno života a síly, jež nyní ve dvou hodinách na hromádku bílého popele má býti spáleno! Není jinak možno, než že první

stadie spalovacího procesu zcela mimořádné, hrůzné povahy musí býti. Ti, kteří takové divadlo viděli, ubezpečují, že jest nemožno, by někdo, který to jednou viděl, své nebo svých příbuzných a přátel tělo tomuto spalovacímu procesu přenechal". (Viz „Volksaufklärung" čís. 24.) A jeden očitý svědek (v milánském krematoriu) napsal: „Když přišla řada na mne, abych dovnitř nahlédl, byla mrtvola již celá obnažena a zčernalá. Obličej znetvořený, oči otevřené a z důlků vystouplé, ústa zkřivena, údy křečovitě ztočeny. Břicho se pomalu rozpínalo a nabylo konečně ohromného rozměru, až v několika okamžicích prasklo jako bublina. Celá mrtvola obrácena zády vzhůru. Cítil jsem, jak se mi dělá špatně, a odcházel — ne, vrávoral jsem od otvoru". (Viz „Časopis katol. duchov." roč. 35.). A tomuto násilnému prostředku, jak sám horlivý přívrženec spalování mrtvol, Italián Gorini, nazývá tento způsob, této ukrutnosti a barbarství (dle Tertulliana), této nelidskosti, jak zve to sv. Augustin, měli bychom vydati těla svých drahých rodičů, dítek, pokrevenců, ano i těla svoje? Ó nikoli!

Uvažme dále, jak často dočítáme se o tak zvané exhumaci, t. j. vykopání třeba po letech některé mrtvoly. Stává se dosti zhusta, že teprve po dlouhém čase povstane oprávněné podezření, že ta neb ona osoba nesešla přirozenou smrtí ze světa, že třeba byla *otrávena* . . . Při pohřbívání mrtvol snadno se lze o tom vykopáním přesvědčiti, nikoli však při spalování. Kdyby tedy toto se zavedlo, otevřela by se tím brána mnohým zločinům, ježto po spálení mrtvoly bylo by z pravidla i po všelikém nebezpečenství z prozrazení veta, čemuž u pochovávání tak není, i lze lehce souditi, že právě možnost prozrazení i po letech mnohého

od zamýšleného otrávení odstraší. Nic nepomůže námitka, že v popeli z mrtvoly takové také by se našly snad stopy jedu — což pak by byl ten, jehož by se to týkalo, tak hloupým, že by popel takový nezničil a jiným nenahradil? Anebo že by musily býti důkladné prohlídky každé mrtvoly, než by se spálila? Což nyní to není nařízeno? Ó jest, a přece, jak praveno, vzdor nařízeným prohlídkám mrtvol stanou se případy, že k. p. otrávený jest pohřben beze všech námitek, jakoby byl zemřel smrtí přirozenou — nuže nedělo by se tak i potom? Myslíme, že tím spíše, ježto lidé povinností svých nedbalí, nesvědomití a podplatní byli, jsou a budou vždy . . . a po spálení mrtvoly nemohl by jim — aspoň v mnohých případech k. p. při otrávení arsenikem — nikdo nic dokázati! Ano stanou se i případy, že vzdor nařízeným prohlídkám mrtvol pochovají se *zdánlivě mrtví*; to ovšem stávalo by se též potom, jenže při pohřbívání často takový zdánlivě mrtvý může býti zachráněn (zvláště ve hrobkách), kdežto při spalování byl by každý nutně ztracen, ježto při procitnutí v krematoriu tím hrozným žárem tam musil by ihned zhynouti. Proto všichni rozumní lékařové a právníci jsou rozhodně proti spalování mrtvol a dle soudu odborníky na slovo vzatého A. svob. pána Albrechta z Notthaftu („Friedreichs Blätter für gerichtliche Medicin“ 1898) jest třeba zákonodárných ustanovení, jež by zavedená již krematoria zase zrušila!

I námitka horlivců pro spalování mrtvol, jakoby hřbitovy byly nezdravé a tudíž zdraví zvláště těch, kteří poblíže nich bydlí, škodlivé, vyvrácena jest většinou autorit lékařských a zdravotnických, jež se vyjádřily, že jsou hřbitovy pro

lidské zdraví úplně neškodnými, zachovávají-li se jen předpisy pro zakládání hřbitovů a kopání hrobů stanovené (k. př. mezinárodní kongres lékařský v Berlíně r. 1890) — ba jest dokázáno (list „Čech“ přinesl svého času řadu dokladů k tomu), že hrobaři dosahují z pravidla vysokého stáří! Jestliže tedy těm, kteří sami hroby kopají, nic hřbitovy neškodí, ano naopak tito velmi často požehnaného věku dosáhnou, jak mohou škoditi jiným?

Než námitka tato, jakoby hřbitovy ohrožovaly zdraví lidské, jest u mnohých jen záminkou něčeho docela jiného; jim jest totiž líto té prý ladem ležící půdy a vypočítali již dopodrobna, kolik by se mohlo na nynějších hřbitovech uroditi pšenice, žita, bramborů atd.! Ó těch poťouchlých Jidášů! Nad tím hřbitovem lamentují, kam pochovávají se často z kolika vesnic — a těch opravdu ladem ležících pastvisk, často velice rozsáhlých u četných obcí nevidí? Tam ať se uchopí práce a vysázejí holé stráně, zorají a zkopají lada, i vyzískají tím jistě více, než těmi kousky hřbitovů! Ale právě do práce se jim nechce, a práce ovšem by vyžadovalo úrodnými a plodnými učiniti zanedbané pastviny a stráně, proto o těch jakoby nevěděli! Z té také příčiny touží tolik po hřbitovech, jež chtějí v obyčejná pole proměniti — jsou totiž, jak praví, dlouholetým kopáním dobře vzdělány a — věru že se to člověku hnusí říci, ale oni tak říkají, a proto to též jsme nuceni tak pojmenovati — výborně vyhnojeny . . . Tak vidíš otče, vidíš matko, co vy jste se nastarali, nalopotili — ale to vše jest málo! Po smrti si ani nezasloužíš kousek toho místečka na hrob, ve kterém ostatně již četní jiní odpočívali, a tudíž

snad lidstvo tím tolik zkráceno není . . . ba ani po smrti nedají tvému tělu pokoje — má sloužiti za — hnůj! Ó jaký odpor, jaký hnus již pouhá myšlenka na toto zneuctění mrtvých těl v každém musí vzbuditi, kdo jen trochu citu, jen trochu lásky ke svým v Pánu zesnulým si zachoval! Často lidé i mrtvým zvířatům a ptákům, byly-li jim zvláště milými, dopřejou místa k zakopání a dlouho na místo to pamatují — ale tobě, člověče, přívrženci spalování mrtvol toho nepřejí, ty si té píde země nezasluhuješ . . . Nemysli si, že snad přeháníme a nadsazujeme — ó nikoli! Bys mohl se přesvědčiti, že krematisté skutečně až tak daleko jdou, tož věz, že dle jmenovaného již spisku (Volksaufklärung č. 24), k. př. professor Moleschott ve svém spise „Der Kreislauf des Lebens“ (Běh života) velice se zužitkování lidských mrtvol zastává, ba spalování těchže zrovna za „svatou úlohu“ prohlašuje, poněvadž prý by se popelem jejich naše pastviny v úrodné nivy proměnily . . .

Jiný horlivý přívrženec spalování mrtvol — Lieball — prorokuje zcela určitě ve svém spise „zkázu světu pochováváním mrtvých, a nový ráj spalováním mrtvol . . .“ To jest hrozné, není-li pravda? Mimoděk připadá člověku, když takové nesmysly čte, nepatří-li lidé, v jichž makovicích se takové „rozumy“ rodí, do — blázince! Ale jděme dále!

„Mudrc“ Thompson ten již docela vypočetl, že získalo by se 206.000 liber popele a odpadků, kdyby se jen v jediném Londýně všechny mrtvoly spalovaly — a devětkráte tolik, kdyby se tak dělo se všemi mrtvými v Anglii.

A Bertani vypočetl italské komoře, jaký teprvé by byl užitek, kdyby se všechny lidské kosti

zužitkovaly — tu prý by se vyzískalo (ovšem následkem hnojení popelem z lidských mrtvol!) ročně nejméně 5 milionů hektolitrů obilí více . . . Není to sprostota, není to zpustlost bez míry, když mrtvoly našich milých a mrtvoly naše mají tutéž službu konati, jako hromada hnoje — když ty mrtvoly, které i u mnohých národů pohanských (k. př. Egypťanů, jak dokazují tak zvané mumie) ve veliké byly úcté, mají moderním pohanům, přívržencům to spalování mrtvých těl, nahraditi guano t. j. ptačí trus?!

Když již páni krematisté mají takovou starost a péči o pokolení lidské, že i hřbitovů chtějí použiti k tomu, by se na nich selo a sázelo, popelem pak mrtvol by se mrvilo, mohli by snad sami trochu více pro lidstvo se obětovati a nečekati s tím spálením, až nemocí nebo stářím vyschnou na kost a kůži — nýbrž dáti se spáliti hned, aby toho popele, či jak oni říkají hnoje, z nich byla předce větší hromádka! Nebo, ježto mají strach o dostatečnou výživu pro lidi, ať nezapomenou, že o obilí nebylo by ani tak zle, ale maso a všeliký omastek jest opravdu velice drahým! Zajisté že mnohý přívrženec spalování mrtvol je dosti při těle a má dostatek sádla — nebylo by tudíž záhodno, by ve prospěch těch ubožáků, kteří nemohou si ani pořádně omastiti, o mase ani nemluvě, té své obtížné tlouštky se zbavil a čas od času nějaké to kilo svého sádla jim věnoval? Proč má čekati, by si snad jednou pochutnávali na suchých bramborech z pole jeho popelem pohnojeného, když by předce mohl ještě za živa svým tukem jim je omastiti?! Snad se toho dočkáme, jako ve francouzské revoluci „Knihy o právech lidských“, „Konstituce“ a j. byly vázány

lidskou koží, ano i kalhoty z lidské kůže byly v těch bojích (prý za svobodu!) z kůže lidské zhotovovány, jako v Paříži z tuku dětských mrtvol svíčky se vyráběly atd., že lidstvo bude si pochutnávati na mase, neb aspoň sádle a škvarcích pánů krematistů . . . Dobré chutnání a zažití! My pro sebe se této oběti, tohoto pokroku a požitku rozhodně zříkáme, aby zbylo více na ty, kteří si od spalování mrtvol tolik slibují!

A což kdo bude moci platiti ty hrozné výlohy se spalováním mrtvol spojené? Dnes tak mnohý, má-li zaplatiti několik korun od pohřbu, nadává a spílá — ale což potom? Ostatně dnes dělají si obyčejně lidé sami všecko dražším, než by musilo býti! Tak k. př. co se pohřbu týče, kdyby přišli v čas, kdy jsou pravidelně služby boží, a nezdržovali kněze od jiné práce, jistě by si na ten požadavek stěžovati nemusili; když však na zbytečnou, ano často až přemrštěnou pompu vyhodí často ne sta, ale tisíce (za věnce, stuhy, kytice, lahůdky k hostině a m. j.), když nechají kněze lačného čekati do 10., 11. hodin, ano i déle, pak se nesmí diviti, požádá-li on také o něco více — vždyť kde takové obnosy zrovna se vyhodí za věci nepotřebné, ba i pohoršlivé (chudina se vždy takovou slávou pohoršuje, zvláště platí-li člověku zlému a špatnému . . .), tam těch několik korun pro kněze již nepadá na váhu. Modlitby církevní jsou pro všechny stejné, tedy i při pohřbu právě takové pro chuďasa jako pro boháče; žádá-li však bohatý mimořádné služby, jako k. př. průvod třeba z místa $^1/_2$—1 hod. nebo i více vzdáleného, potom ovšem musí o něco více platiti, než člověk chudý, který žádných mimořádných služeb (průvodu, čekání atd.) nežádá. Ano takovému poslouží se dosti

často i zdarma! Jak tomu však bude při spalování mrtvol? Věru potom chudí lidé již nebudou smíti ani zemříti — neboť spálení mrtvoly stojí hrozné peníze! Jestiť pro každou mrtvolu třeba k dosažení žáru 800–900 stupňů 600 kg uhlí, za něž počítá se v krematoriu gothském 40—50 marek (marka jest o něco více, než naše koruna); to však není všecko! Žádá se dále pro obsluhovače pece 14 marek, za upotřebení pece 16 marek a za dopravu mrtvoly k spalovišti 30 marek, tedy v celku maličkost 100—110 marek! (Viz „Časopis katol. duchovenstva" z r. 1894!) Vidíš, chudý člověče, na tebe nejspíše ti páni spalovači nepamatovali! Či ze samé lásky přáli by ti, bys se tu věčně dřel a nouzi trpěl? Možná dost — neboť na tak drahou smrt či vlastně spálení sotva si ušetříš, zvláště když právě ti, kteří nejvíce mají, nejméně platívají . . . Podle všeho má býti spalování tedy jen privilegiem či výsadou boháčů — i přejeme jim té radosti! Čím dříve, tím lépe . . .! Dnes máš-li dáti od pohřbu pět nebo deset korun, štvou tě lidé říkajíce, že jest to mnoho, ale až bude to spalování, pak sto korun nebude nic . . . nuže těš se na to! Avšak namítne snad někdo: I až umru, pak se nepotřebuji o nic starati — však mne tu nenechají! To jest pravda — ale také nyní mrtvý se nepotřebuje o sebe starati, a předce jak mnozí lidé starají se, by jednou měli slušný pohřeb! Tato touha, by člověk svým poměrům přiměřeně byl pohřben, zůstane v srdci lidském asi vždy, jenže kdyby zavedeno bylo drahé spalování mrtvol, těžko by bylo chudším třídám vyhověti! Sám na práci rukou svých odkázaný dělník, jmenovitě bude-li míti četnější rodinu, tolik si nezachová; syn nebo dcera, i kdyby měli sebe

lepší úmysl, slušný pohřeb spálením mu připraviti, nebudou také moci hned sto korun nebo ještě více sehnati — a tu snad nezbude jim nic jiného, než aby tě zakopali někam — za plot jako p . .! Tak vidíš, co ti přejí nepřátelé křesťanského pohřbívání! Hřbitovy chtějí zrušiti, tam ti na posvěcené půdě, kde tvoji předkové v Pánu odpočívají, místa popřáti nechtějí, na spálení, jež by s velikými výlohami bylo spojeno, míti nebudeš — a tak co ti zbývá, než někde ten koutek za plotem! Netěš se také tím, že to zaplatí obec! Dnes také mají obce chudé na své útraty pochovávati, a ví každý, jak rády to činí . . . Viděl jsi již pohřeb takového chuďasa, jemuž obec jej vypravila? Viděl jsi tu rakev, či spíše neforemnou bednu? Tak šetří obce teď, kde pohřeb tolik předce nestojí — jak by bylo potom, až by výlohy šly vždy do set? Ale i kdyby chtěly obce ten náklad nésti, jest otázka, budou-li jen moci? Zeptejme se jen starostů nebo výborů obecních, jak si většinou naše obce dnes stojí, a my se zhrozíme těch hrozných dluhů, v nichž mnohé až po krk vězí . . Mnohdykráte všechny příjmy té které obce stačí sotva na úroky!

Než, již dosti! Z toho, co až posud pověděno, jest patrno a zřejmo, že spalování mrtvol protiví se zjevenému zákonu božímu, ježto v Písmě sv. jak Starého, tak Nového Zákona vždy jen o pohřbívání, nikoli však o spalování mrtvých těl řeč jest, jak vedle výroků již na počátku uvedených svědčí i slova Hospodinova k Abrahamovi: „Ty pak půjdeš k otcům svým v pokoji, *pohřben* buda v starosti dobré“ (1. Mojž. 15, 15); nebo v knize Soudců čteme o mrtvole Samsonově: „Sestoupivše pak bratří jeho, i všecko příbuzenstvo,

vzali tělo jeho a *pochovali* je mezi Saraa a Esthaol *v hrobě* otce jeho Manne“ (16, 31). Tedy vždy jen o pohřbení či pochování a o hrobě, nikdy však o spálení a peci zmínka jest v Písmě svatém. Dále odporuje spalování mrtvol příkladu samého Syna božího Ježíše Krista! I On zemřel, jak bylo o něm prorokováno, a jak sám častěji předpověděl, a hle, nikdy se nezmínil o tom, aby snad po své smrti byl spálen, nýbrž dal se pochovati a ze hrobu slavně z mrtvých vstal! Kdyby byl spalování mrtvol za lepší uznal, než pohřbívání do lůna země, jistě že by byl sám i v tom nám příklad zůstavil a nečekal, až nějaký Siemens vymyslí si pec na spalování mrtvých těl! Spalování mrtvol protiví se též původnímu pohřbívání, jež vedle Písma sv. dokazují též památky z nejstarších dob lidského pokolení; z těch dovídáme se, že lidstvo na prvním svém stupni mrtvé své všeobecně pochovávalo, později teprvé (avšak ne všeobecně, jak již zprvu pověděno, nýbrž toliko u některých pohanských, zvláště kočujících a bojovných národů) spalovalo, konečně pak ve křesťanství zase pohřbívalo. To nejlépe dokazují nálezy ve starých hrobech a mohylách z různých dob; kdežto totiž v kamenných komorách, jichž stavba poukazuje na dobu nejstarší, tak zvanou kamennou (ježto se skoro ku všemu užívalo kamene), nalezeny zbytky celých těl se zbraněmi a jinými věcmi z kamene, našly se v mohylách z doby pozdější — tak zvané bronzové — popelnice s kostmi spálenými a zbraněmi, ozdobami bronzovými, ve hrobech pak z doby ještě pozdější — t. z. železné — opět celé mrtvoly se zbraněmi, okrasami atd. ze železa. Konečně odporuje spalování mrtvol obyčeji v církvi katolické vezdy užívanému, jímž bylo pochování, jak

dosvědčují zmínky Písma sv. Nov. Zákona, katakomby a j. Zakazuje-li tedy církev spalování mrtvol, jak ještě blíže bude uvedeno, a to jak fakultativní či dobrovolné, tak obligatorní či závazné, nečiní tak proto, že by snad spalování mrtvol bylo v odporu se článkem víry: „Věřím v těla vzkříšení“ — vždyť Bůh jest všemohoucí a proto může tak dobře vzkřísiti těla těch, kteří ve hrobě v prach se poznenáhlu rozpadli, jako těch, kteří násilně v peci byli spáleni, ač pochování v hrob zdá se onomu článku víry případněji a tudíž lépe odpovídati — nýbrž jedná tak proto, že sám Hospodin již prvnímu člověku návrat do země, z níž jeho tělo bylo utvořeno, předpověděl, že Syn Boží sám se pohřbíti dal, že jak u národa vyvoleného v Starém Zákoně, tak u křesťanů od prvopočátku ne spalování, nýbrž pohřbívání bylo všeobecným zvykem. Mimo to protiví se násilné zničení v ohni citu lidskému — vždyť často jen s velikým bolem ztrácíme ty drahé svoje miláčky, ale nemohouce si jich doma ponechati, jsme šťastni, že můžeme aspoň čas od času hroby jejich navštíviti a tak s nimi se potěšiti. A i když jednou hroby ty musí ustoupiti jiným, předce víme, že kosti a popel jejich jsou na půdě posvěcené, kdežto popel ze spálených mrtvol po vymření rodu, po přejití statku v rodinu jinou atd. může snad přijíti k zneuctění, k vyhození a p., neboť kdož může žádati, by někdo schovával a opatroval celé množství popelnic? Jak mnohý nezdárný synáček, nebo nevděčná dcerka již popel svých rodičů hodili by třeba — na smetiště . . .!

To všecko kdo dobře a zrale uváží a zároveň nezapomene také, jak vzdor nezdařeným dvěma prvním pokusům o zavedení spalování mrtvol,

t. r. 1797 za času francouzské revoluce a r. 1848 opět ve Francii, kdy pokaždé zapřísáhlí nepřátelé náboženství a církve stáli v čele tohoto hnutí pro spalování mrtvých těl, předce novodobí pohané, zvláště pak požidovštělí tak zvaní zednáři, kteří místo Boha uctívají — ďábla (tak vida, něco předce musí člověk ctíti — jenže ve své zlobě a zaslepenosti odvrátí se mnohý od světel ku tmě, od pravdy ke lži, od Boha k — satanu . . .), pozhovu nejen ve Francii, ale i v Anglii, Německu, Italii, Rakousku atd. spalování mrtvol zavésti hleděli a posud hledí — zdaž bude se diviti, že církev Kristova byla nucena proti tomuto modernímu pohanství vystoupiti a věřícím spalování mrtvol zakázati? Vždyť spalováním mrtvol chtěli krematisté vyrvati ze srdcí lidských víru v život posmrtný a zničiti vliv církve Kristovy a jejích služebníků na věřící, jak zřejmě to vyjádřil tajemník svobodozednářské lóže Luigi Castellago (Zednářská revue r. 1885) slovy: „Civilní sňatek odnímá církvi a papeži rodinu; beznáboženské vyučování odnímá jim vyrůstající pokolení; civilní pohřby a spalování mrtvol odejme jim i ty poslední nároky při smrti; tak pokrok (ale v čem pokrok?) co nejdříve zahubí církev a papeže“. Ó věříme rádi, že zničení církve katolické, již sv. Pavel nazývá „sloup a utvrzení pravdy“ (Timot. 3, 15) jest vroucím přáním židovských svobodných zednářů a všech nepřátel pravdy — avšak uvidíme, vyplní-li se ďábelská tužba těchto ctitelů satanových, nebo slova toho, jemuž i úhlavní jeho nepřátelé — fariseové — dali svědectví pravdy slovy: „Mistře, víme, že pravdomluvný jsi a cestě boží v pravdě učíš“ — (Mat. 22, 16), slova totiž, jež řekl sv. Petrovi: „I jáť pravím tobě, že

ty jsi Petr (t. skála), na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou" (Mat. 16, 18). Nuže, když ani branám t. j. mocnostem pekelným nepodaří se dle zaslíbení věčné Pravdy — Ježíše Krista — církev na Petrovi založenou, kteroužto jest církev naše katolická, přemoci a zničiti, nepodaří se to jistě ani žádné moci pozemské, byť byla třeba tak bohatou, silnou a ďábelsky vychytralou, jako jest svobodné zednářstvo! Neřekltť zajisté nadarmo Syn boží: „aj, já s vámi jsem po všecky dny, až do skonání světa" (Mat. 28, 20), nebo: „Nebe a země pominou, ale slova má nepominou" (Luk. 21, 33).

Právem tudíž plným zakázala církev svatá (dekretem ze dne 19. května 1886) 1.) přistupovati za člena spolku pro spalování mrtvol; 2.) nařizovati, by tělo vlastní nebo těla jiných byla spálena a 3.) vykonávati jakoukoli funkci či obřad církevní při spalování mrtvoly zemřelého, který sám určil své tělo pro pohřbení ohněm, jakož i konati veřejné modlitby a obětovati mši sv. za pokoj duše jeho. Tímto rozhodnutím, jež výnosem sv. Officia z r. 1894 blíže bylo vyloženo, musí se tedy jak duchovenstvo, tak věřící říditi, nemají-li o nich platiti slova Kristova: „Kdo vás slyší, mne slyší; a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo pak mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal" (Luk. 10, 16), nebo slova: „jestliže pak (bratr tvůj t. j. bližní) ani církve neposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán" (Mat. 18, 17).

Dopřejme tedy svobodným zednářům a jich nohsledům té radosti, že jako pohané dají se jednou spáliti, ano poraďme jim, když tak po tom touží, by to udělali hned a nečekali, až nemocí nebo stářím zhubenější a tak jenom malou hro-

mádku popele k pohnojení po sobě zůstaví . . . My však zůstaňme věrni pochovávání mrtvol do země (do hrobu), jak to Hospodin již prvnímu člověku v ráji naznačil slovy: „V potu tváři své jísti budeš chléb, dokavadž se nenavrátíš *do země* (tedy ne do pece), z kteréž vzat jsi; nebo prach jsi, a v prach (tedy ne v popel) se navrátíš“ (1. Mojž. 3, 19), jak to Ježíš Kristus příkladem svým nám ukázal, který nedal se spáliti, nýbrž do hrobu uložiti, a jak to bylo obyčejem a zvykem v církvi Páně od jejího ustanovení. Přidržme se pohřbívání do země tím spíše, že půda na hřbitovech jest posvěcena, a my hroby svých milých a drahých čas od času můžeme navštěvovati a ozdobovati, popel však ze spálených mrtvol mohl by tak lehce časem býti na místa nečistá vyhozen . . Přejme zemřelým ten kousek půdy na hřbitově — vždyť si to snad zasloužili, a nedejme se másti námitkou, že by hřbitovy byly nezdravými — ó nikoli! Odborníci a zkušenost dokazují pravý opak! Ježto pak spálení mrtvoly stojí ohromné peníze, jichž mnohý z nás nemá, dopřejme toho hnusného škvaření bohatým židům, kteří stojí v čele svobodných zednářů, i těm našim horlivcům pro spalování mrtvol, neboť mají snad pravdu, že guano (ptačí trus či hnůj) jest drahým — nuže ať oni to nahradí! My se však dáme po křesťansku pochovati!

Přátelé pravdy!

Protivníci katolické církve šíří mezi náš lid celé spousty prolhaných brožur na potupu naši. Proto upozorňujeme Vás všecky na obranné brožury katolické, které důkladnými, promyšlenými úvahami maří otravné účinky nám nepřátelského tisku. Jsou to

ČASOVÉ ÚVAHY.

Na celý rok se předplácí pouze 1 K.

Jednotlivá čísla (nejméně 32 str.) po 8 h.

Na 4 výtisky dáváme pátý zdarma.

Při hromadných objednávkách poskytujeme až 50 procent slevy.

Za nepatrný obnos tudíž může si každý koupiti hojnost vzdělávacího čtení. Nečekej nikdo, až nepřátelé protikatolickými letáky zbožnou osadu zaplaví! Jest potřebí vždy již předem katolické věřící uvědomovati, aby pro případný útok byli ozbrojeni. Pracuje-li se nepřátelským tiskem na zkáze církve tak houževnatě, jest rozhodně potřebí vytrvale státi na stráži. Laskavé čtenáře prosíme, aby si prohlédli seznam dosud vyšlých brožur, jak jest uveden na obálce tohoto čísla. Objednávky obratem vyřídí

administrace »Časových Úvah« v Hradci Králové.

OBRÁZKY
ze smíšené osady.

— ŘADA II. —

Napsal **Fr. Mimra**, farář v Krouné.

Již prvý díl těchto poučných povídek přijat kritikou katolického tisku velice sympaticky. — Díl II., objemnější, který právě rozesíláme, obsahuje 16 povídek na 459 stranách. Spisovatel jest již dlouhou dobu duchovním správcem v nábožensky smíšené osadě, bystře pozoruje vzájemné vztahy katolíkův a evangelíkův, tak že přítomná kniha jest plodem dlouholetých zkušeností, vrhajíc pronikavé světlo na poměry panující v osadách smíšených. Spisovatel poutavým, satyrickým způsobem líčí, jak chabá jest obrana katolíků proti tuhé, sorganisované výbojnosti protestantův.

Každý čtenář bez rozdílu stavu naleze v knize hojnost poutavého poučení.

Kniha vřele odporučena jest nejd. bisk. Konsistoří v Ordinariatním listu z r. 1904, čís. 3. str. 39.

Cena franko pouze 2 K 20 h.

Objednávky vyřídí

Bisk. knihtiskárna v Hradci Král.

V knihovně Obnovy

dosud vyšly spisy:

Obrázky ze smíšené osady. Řada II. Napsal Fr. Mimra. Cena 2 K 20 h. (Řada I. „Obrázků ze smíšené osady“ dosud na skladě po 86 h.)

Duch Obnovy. Sepsal Eduard Brynych. Cena 4 K.

Kříže a kalichy. Obrázky ze smíšené osady. Napsal Eduard Brynych. Cena 2 K.

Jana Leopolda Haye, biskupa královéhradeckého, **„Zpráva o visitaci far kraje chrudimského“**, již jako královský komisař r. 1782 k rozkazu císaře Josefa II. vykonal. Podává Dr. Vácsl. Řezníček. Cena 80 h.

Jana Leopolda Haye, biskupa královéhradeckého **„Zpráva o visitaci kraje čáslavského“**, již r. 1783 k rozkazu císaře Josefa II vykonal. Podává Dr. Vácsl. Řezníček. Cena 80 h.

— V tisku: —

Královéhradecké vzpomínky z péra Dra. V. Řezníčka.

KŘESŤAN

Nejsvětější Svátosti Oltářní posvěcený.

Sestavil **Abbé A. Henry,** čestný kanovník a řed. ústavu Nejsv. Trojice v La Marche. Dle III. vydání přeložil **Vojt. Kameš,** farář v Chřenovicích. Nákladem biskupské konsistoře.

Stran 514 — 8°. — Cena brožovaného výtisku 1 K 40 h, franko 1 K 60 h; v tuhé vazbě celoplátěnné 1 K 80 h, franko 2 K; v kůži 2 K 60 h; franko 2 K 90 h.

Recensi pochvalnou této výtečné adoračníknihy viz v červencovém sešitu **„Rádce duchovního“** r. 1896.

Časopis: *SS. Eucharistia* (roč. I. 1896) čís. 10. (říjnové) str. 160 podává o spisu tomto úsudek skvělý. Píšeť: Jsme vděčni ctěné bisk. knihtiskárně v Hradci Králové, že nám knihu tuto zaslala. Po srovnání s *Walserem* máme knihu tuto za *lepší a příhodnější pro členy věčného klanění* nežli onu, poněvadž podává nejen *hojnost modliteb, ale i myšlenek k rozjímání*, čehož se ve Walseru nedostává. Proto ji *odporučujeme všem* při zavádění věčného klanění. Kdo zjedná pro své členy věčného klanění tento spis, *nepotřebuje dlouho ničeho nového.*

Kniha obsahem dělí se na 3 díly: Díl I. hodí se zvláště pro lid, chovaje pěkná, jasná a dojemná poučení o N. S. O., o mši svaté, o sv. přijímání, hojnost krásných příkladů. — Díl II. odporučuje se kněžstvu, theologům pro vhodnou látku k meditacím a kázáním. — Díl III. uvítají zbožné duše pro hojnost krásných rozmanitých pobožností k N. S. Olt., k sv. přijímání, ke mši svaté; z té příčiny kniha došla i v našich klášteřích hojného rozšíření.

Biskupská knihtiskárna.

OLTÁŘ

poučná a modlitební kniha i zpěvník pro diecési královéhradeckou.

Druhé vydání — 368 stran 8°.

V plochých arších při odebírce nejméně 50 kusů franko za 20 K, 100 kusů za 40 K.

Cena knihkupecká:

brožovaný	42 h
vázaný v poloplátně	58 h
vázaný v celoplátně	68 h
vázaný v celoplátně se zlaceným křížkem	74 h
vydání na velinovém papíře vázaný celý v kůži se zlaceným křížkem a ořízkou . . .	K 1·80

Užívání „Oltáře“ J. M. nynějším nejdůstoj. panem biskupem Dr. J. Doubravou

schváleno *

a nařízeno.

(Viz Ordin. list čís. 1. r. 1904.)

Biskupská knihtiskárna.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Král.

nabízí školní knihy:

1. Malý katechismus

katolického náboženství.

Cena 1 výtisku vázaného 30 h.

2. Střední katechismus

katolického náboženství.

Cena 1 výtisku vázaného 64 h.

3. Velký katechismus

katolického náboženství.

Cena 1 výtisku vázaného 80 h.

Katechismy jsou schváleny na valné schůzi biskupů rakouských ve Vídni dne 9. dubna 1894.

Prodej pro knihkupce jako z c. k. školního knihoskladu s 18% slevou proti hotovému zaplacení.

Rozdílení výtisků pro chudou školní mládež neděje se více prostřednictvím c. k. okr. škoních rad, nýbrž za 11 lístků — jež po jednom vlepeny jsou s příslušným vysvětlením do každého výtisku — vydají se 2 výtisky případného druhu katechismu pro chudé. Dle poměru, v jakém katechismů pro tu kterou školu zakoupeno, zcela spravedlivě dostane se poměrný počet (přes 18%) pro tutéž školu

zdarma pro chudé.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Socialní demokracie ve světle pravdy. 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství. 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě.

Čtěte! Předplácejte!

Rozšiřujte!

OBNOVU!

Předplatné obnáší:

čtvrtletně	*2 k 50 h*
pololetně	*5 k*
celoročně	*10 k*
do Německa celoročně	*10 k 52 h*
do zemí balkánských	*11 k*
do Ruska	*11 k*
do Ameriky	*11 k 56 h*

Předplatiti možno počínajíc kterýmkoliv číslem.

Redakce a administrace **OBNOVY** v Hradci Král. Adalbertinum.

Našemu čtenářstvu!

Končíce VIII. ročník „Časových Úvah“ děkujeme našim čtenářům za hmotnou podporu, našim pak spolupracovníkům za milou pomoc. Zůstáváme věrni svému programu, dle něhož uveřejňujeme zpravidla delší a tudíž i věcně cennější práce jednak populární, jednak učenější, ježto máme čtenářstvo nejen intelligentní, ale i lidové. Musíme tedy vyhovovati oběma vrstvám. Přinášíme za předplatné pouhé 1 K do roka vlastně objemnou knihu přes 300 stran silnou, takže musí každý uznati, že vydáváme své brožury bez nejmenšího zisku. Obětavost naše ve prospěch dobré četby měla by nalézti ohlasu zejména u těch, kteří časopis náš nepředplácejí, ačkoliv 1 korunu někdy hravě utratí. Uznáváme vděčně sympatické ocenění našeho časopisu družstvem „Vlasti“, které po všecka léta brožury naše oceňovalo.

Pro příští rok máme uchystané práce: Dra Samsoura, Běliny, Zaletěla, Sahuly a j., proto doufáme, že nám zůstane nejen čtenářstvo naše věrno, ale že přibudou nám i jiní přátelé.

Redakce »Časových Úvah«.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
věnovaný časovým otázkám.

Redaktor Th. Dr. František Reyl.

Ročník VIII. Číslo 12.

Apologetická studie.

Jubileum mariánské a Lurdy.

Píše
Dr. Fr. Reyl.

V Hradci Králové.
1904.
Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Vyšlá čísla Časových Úvah:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII. O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista. — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dítek svých?* 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirsík.* 2. Jan Hus (3 vydání v 15000 výtiscích.)* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list.* Náboženství věcí soukromou?* 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích.)* 7. Ovoce husitismu. 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka. 2. O významů katolických spolků. 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku.)* 5. Husitství a protestantství. 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma. 10. Oslava Husova.* 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žalobu vyděděnce XIX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitského. 5 Husitství a svoboda. 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu! 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti? 11. Žena křesťanska a pohanská 12. Moderní choroba a její protilek.

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

věnovaný časovým otázkám.

Redaktor Th. Dr. Fr. Reyl.

Ročník VIII. **Číslo 12.**

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Jubileum Marianské a Lurdy.

Píše Dr. Fr. Reyl, očitý svědek.

I. Učení církve o neposkvrněném početí Panny Marie.

Počátkem letošního roku 1904 dne 2. února vydal sv. Otec Pius X. okružní list, v němž upozorňuje katolický svět na 50letou památku prohlášeného článku víry o neposkvrněném početí Panny Marie. Sv. Otec píše:

„Za krátkou dobu několika měsíců dospějeme k onomu přeradostnému dnu, kterého před padesáti roky Náš předchůdce Pius IX., svaté paměti papež, obklíčen jsa velikým počtem kardinálů a biskupů, mocí neomylného svého úřadu učitelského rozhodl a prohlásil, že jest učení Bohem zjevené, že blahoslavená Panna Maria byla v prvém okamžiku svého početí uchována neporušenou před

veškerou poskvrnou hříchu prvotního. Nikoho není tajno, s jakou radostí věřící po celém světě toto prohlášení přijali a pak radost tuto také veřejně dokázali; vždyť, pokud sahá paměť lidská, nebylo zajisté důkazu lásky jak ku přesvaté Panně, tak k Náměstku Ježíše Krista nikdy ani obecnějšího ani svornějšího".

Dne 8. prosince t. r. bude tomu právě 50 let, kdy r. 1854 papež Pius IX. za souhlasu celé sv. církve prohlásil za článek víry toto učení: „Blahoslavená Panna Maria v prvém okamžiku svého početí zvláštní milostí a výsadou všemohoucího Boha vzhledem ku zásluhám Ježíše Krista, Vykupitele lidského pokolení, vší poskvrny hříchu dědičného ochráněna a prosta zůstala".

Prohlásil tedy neomylný učitelský úřad církevní, že ze všech přirozených potomků Adamových mimo Ježíše Krista, jenž ne přirozeným, nýbrž způsobem nadpřirozeným z Ducha svatého počat byl, jediná Panna Maria zvláštní milostí boží bez hříchu prvotného počata byla pro zásluhy Ježíše Krista. Pro tytéž zásluhy Ježíše Krista i my býváme od hříchu dědičného na křtu sv. očištěni, jenže teprv po svém zrození, kdežto sv. Panna zbavena byla hříchu dědičného již před svým narozením, jsouc neposkvrněně počata, čili jsouc Neposkvrněné početí sama. Pro blahoslavenou matku svou připravil Syn Boží ve své nevystihlé dobrotě přece větší milost, nežli pro ostatní smrtelníky, neboť kdy druzí teprv po smrti Páně a po svém teprv narození bývají křestní vodou očišťováni od hříchu dědičného, byla Panna Maria již před smrtí Páně a před svým zrozením bez křestní vody od poskvrny hříchu dědičného a od každé zlé žádostivosti uchráněna. Rozum to uznává, že sv. Panně

mohlo se dostati od Boha aspoň tolik posvěcující milosti boží, kolik jí dostali v ráji první lidé, kteří také beze všech vlastních zásluh byli stvořeni ve stavu neporušenosti. Neobdržela sv. Panna také více milosti, nežli obdržela pramáti naše Eva.

Učení církevní o neposkvrněném početí Panny Marie srovnává se s rozumem a srovnává se též se starobylým přesvědčením křesťanským, které vždy sv. Pannu vyjímalo z porušených potomků Adamových.

Máme přímé doklady historické, které tuto starou víru dokazují:

Již v církvi prvotní spisovatel Origenes dí (zemřel r. 254) ve své homilii: „Maria nebyla dotknuta svůdným dechem hada".

Svatý Ambrož, arcibiskup milánský (zemřel r. 397), Bohorodičku nazývá „Pannou neposkvrněnou, která milostí Boží zůstala čista ode všech poskvrn hříchu" (Výklad žalmu 118.).

Sv. Augustin, veliký učenec katolický a biskup Hipponský (zemřel r. 430), píše: „O hříchu je-li řeč, vyjímám nejblahoslavenější Pannu Marii, o nížto v této otázce k vůli cti Boží dokonce nechci mluviti" (De nat. et grat. c. 36).

Svátek neposkvrněného početí Panny Marie na východě slaven byl již v 5. století, neboť připomíná se již v bohoslužebné knize sv. opata Saby v r. 485 Na západě zavedena byla slavnost tato v Anglii a ve Francii ve století 12. Kteréžto církevní slavnosti svědčí, že učení o neposkvrněném početí bylo považováno za článek víry.

Vedle toho sv. Otcové, zejména Efrem Syrský a sv. Epifanius, zovou výslovně Pannu Marii „neposkvrněnou".

Sněm tridentský vykládaje nauku o hříchu

dědičném, praví, že není jeho úmyslem zahrnouti blahoslavenou a neposkvněnou Pannu do nauky o všeobecnosti hříchu prvotného. Předtím již papež Sixtus IV. vydal v r. 1474 a 1483 ustanovení, jimiž propůjčuje odpustky těm, kdo zbožným duchem konají slavnost neposkvrněného početí Panny Marii.

Papež Řehoř XV. (1621—1623) zapověděl, aby nikdo ni ústně ni písemně, ni v soukromí ni veřejně se neodvážil tvrditi, že sv. Panna byla počata se hříchem prvotním.

Kliment XI. r. 1708 nařídil, aby v celé církvi bylo slaveno toto učení zasvěceným svátkem neposkvrněného početí.

Nejenom v církvi katolické, ale i ve východních sektách náboženských, které se od mateřské církve odtrhly již v nejstarších dobách, shledáváme totéž přesvědčení a svátek neposkvrněného početí Panny Marie.

Zajímavý doklad pro všeobecnost této víry přinesla letošní „Hlídka" z německých novin zprávou ze života Lutherova.

V homiliích a kázaních Lutherových, jež uveřejněny roku 1527, nachází se též kázaní „na svátek Početí Matky Boží". A kázaní začíná: „Slavíme dnes svátek zbožně a spásonosně (mildiglich und seliglich), že početí její stalo se bez hříchu prvotního. Proto Maria už v prvním okamžiku života byla beze všeho hříchu". A vysvětluje dále, že jest to zcela slušno a vysvětlitelno, aby matka Spasitelova byla vší milostí ozdobena a všeho hříchu prosta. — V novém vydání těchto kázaní v r. 1529 opět řeč na svátek Početí Marie otištěna se všemi chválami Marie Panny. — Ale v pozdějších vydáních řečí a kázaní ještě za života

Lutherova už myšlenky a výrazy v kázaní o početí Panny Marie značně pozměněny, neznámo ovšem, zda Lutherem samým či jeho oprávci. (Köln. Vlkztg. příl. 41.)

Všeobecná víra v neposkvrněné početí Panny Marie, historickými doklady zjištěná, spočívá na písmě sv. a to hlavně na prvém zaslíbení Vykupitele, jež dal Bůh v ráji člověčenstvu slovy: „Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, a mezi semenem tvým a jejím, *onať potře hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její*" (I. Mojžíš 3, 15.). Nelze si mysliti, že by ta, která měla potříti hlavu ďáblovu, mohla dle zaslíbení tohoto nad ďáblem zvítěziti, kdyby třeba jenom na okamžik byla pod jeho vládou.

Anděl nazval sv. Pannu v Nazaretě „milosti plnou". Nelze si mysliti, že by mohl anděl užiti těchto slov o bytosti, která byla dosud stížena hříchem dědičným a která následkem toho byla předmětem nelibosti boží.

Ovšem i prorocké knihy Starého Zákona mluví o ženě všeho hříchu prosté: „Všecka jsi krásná, přítelkyně má, a poskvrny není na tobě" (Píseň 4, 7). A jakož Starý Zákon vůbec byl přípravou na spásu Vykupitelem dokonanou, jsou i tato slova proroctvím, vztahujícím se na matku Páně.

Uvažujíce dále slova anděla zvěstujícího „a co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn boží" (Luk. 1, 35), musíme uznati, že by Ježíš Kristus, Bůh nejsvětější, nemohl ani vzíti na se člověčenství z bytosti, byť jen na krátce hříchem poskvrněné.

Souhlasí proto kde který rozumný katolík se slovy sv. Otce Pia IX., jenž ve své bulle z r.

1854 praví: „Slušelo, by Jednorozený jako na nebi má Otce, jejž Serafové oslavují třikráte svatý, tak i na zemi měl Matku, jížto nikdy nescházela záře svatosti.“

Jeť tedy článek víry o neposkvrněném početí Panny Marie obsažen v písmě sv., jeť dokazován celou starobytostí křesťanskou a jeť nejpádněji dokazován a hlásán samou sv. Pannou zjevením v Lurdech.

II. Zjevení Panny Marie v Lurdech.

Sv. Otec, Pius X. ve svém okružním listě píše: „Sotva Pius IX. prohlásil, že je článkem víry učení, že Maria Panna hříchu neznala, počala sama sv. Panna v Lurdech činiti divy; proto tam vystavěn veliký a skvostný chrám Neposkvrněné Bohorodičky, a zázraky, které se v něm na přímluvu Matky Páně denně dějí, jsou jasné důkazy, které potírají nevěru lidí nynějších.“

Neuplynula ještě ani 4 leta od prohlášení dogmatu o neposkvrněném početí Panny Marie, když 11. února 1858 sama Matka Boží zjevením svým prohlášený článek víry potvrdila.

Téhož dne dopoledne kol 11. hodiny ubírala se 3 děvčata na suché dříví v pohorském městečku Lurdech, které leží ve Francii na úpatí pohoří Pyrenejského. Byly to 2 dcerky chudého mlynáře Soubirousa (čti Subiru) Bernadetta s Marií a jejich spolužačka Johanka. Děvčata šla za městem ostrovem podél mlýnské struhy až ku jejímu výtoku do řeky Gave, kde vypínaly se nevysoké (as 20 m) skály massabielské, porostlé divokým šípkem a lesními stromy. Ve skále byla jeskyně as 10 m. široká, 5 m. hluboká a 4 m. vysoká. Nad jeskyní

byl balvanovitý útes, jenž podobal se výklenku. Děvčata přišedší ku jeskyni, spatřila v ní hojnost suchých větví, kamž je byl vítr zavál. Bez meškání přebrodila mělkou strouhu, aby v jeskyni dříví nasbírala. Bernadetta však, jsouc poněkud slabšího tělesného ústrojí, opozdila se trochu, proto byla ještě na ostrově, když děvčata v jeskyni již zmizela. V tom okamžiku, kdy chystala se též přebřísti potok, zaslechla pojednou hukot a šumot jako prudkého větru. Domnívajíc se, že přichází bouře, pohlédla vzhůru a tu ku svému zděšení spatřila na protější skále nad jeskyní na skalním útesu as ve výši 6 metrů státi paní nevídané sličnosti, ozářenou skvělou září.

Krásná ta paní byla prostřední velikosti, plná vznešeného půvabu a mladistvá, jakoby čítala nejvýš dvacet roků. Byl v ní jakoby souhrn krásy, něžnosti, mladosti, čistoty a nevinnosti . . . Šaty její byly bílé jako padlý sníh; pod dlouhým řasnatým rouchem, splývajícím dolů, vyčnívaly bělostné nohy, stojící na skále a dotýkající se lehounce ratolestí keře růžového. Na každé pak noze rozvita podivná růže barvy zlaté.

Kolem beder ovinut pás barvy modré jako nejjasnější blankyt, a splývá dlouhými konci skoro až na bělostné nohy.

S hlavy splývá řasnatý závoj, zahaluje ramena a horní část rukou, a v zadu sahaje skoro až po lem bělostného šatu.

Ruce má nábožně sepjaty a v nich drží růženec, jehož zrnka bílá navlečena jsou na zlatém řetízku, růženec pak končí zlatým křížkem.

V prvém úžasu padla Bernadetta na kolena a sáhla po svém růženci, jež nosívala s sebou, a držíc jej v prstech, chtěla se poznamenati svatým

křížem, avšak chvěla se úzkostí a strachem, takže nebyla s to, aby pozdvihla ruce své.

Než pohled a úsměv milostivého zjevu dodaly ustrašenému děvčeti srdnatosti. Vznešená paní dělá sama kříž, a tím jsouc Bernadetta povzbuzena, zdvihá ruku, dělá kříž a pak modlí se sv. růženec.

Po malé chvíli neobyčejné zjevení zmizelo. Bernadetta probrala se ze svého úžasu, pohlíží kol sebe, nikoho však nespatřuje. Spěchá za družkami do jeskyně, vypravuje jim o svém zjevení, avšak shledává je překvapeny, ježto samy nic neviděly.

Dívky byly znepokojeny tímto vypravováním Bernadetty a usnesly se, že o tom pomlčí. Doma však přece svěřily se matce s touto událostí, avšak nedůvěřivá matka pokrčila jen rameny k tomuto vypravování a zakázala dcerám na tato místa choditi. To se stalo ve čtvrtek.

Když však přišla neděle, prosily dívky, aby směly opět jíti ku jeskyni, čemuž matka jen po dlouhých prosbách svolila. Dívky vzaly s sebou svěcenou vodu, aby zkoušely zjev, kdyby se zase udál. Před jeskyní modlily se všecky společně růženec, a hle, krásná paní se opět zjevila nad jeskyní na témže místě, avšak jenom zraku Bernadetty byla patrná, kdežto družky její nic neviděly. —

Příští čtvrtek po popeleční středě, dne 18. února, šly s dívkami ještě 2 dospělé dámy, které sice viděly zářiti obličej Bernadetty zvláštním nadšením a slyšely, kterak rozmlouvá s nějakou bytostí, ale samy také nic neuzřely. Téhož dne vyslovila zjevená paní přání, aby Bernadetta chodila k jeskyni po celých 14 dní každodenně. A

když Bernadetta neznámé paní se otázala, zdaž smějí i její společnice ku jeskyni docházeti, obdržela odpověď: „Mohou s tebou sem přicházeti ony a ještě třeba jiní lidé, neboť toužím, abych tu byla viděna od celého světa“.

Pověst o těchto podivných zjevech u jeskyně massabielské rozlétla se kvapem po celém městečku, ano i po celém okolí, protože právě 18. února byl v Lurdech výroční trh. Ihned se tvořily strany v lidu, jedni tomu věřili, druzí to zavrhovali. Následující však dny počet zvědavců spěchajících s Bernadettou ku jeskyni stále stoupal, takže dostoupil několika tisíc, ačkoliv návštěvám těmto opřel se veřejný tisk a policie, která podrobila Bernadettu několik hodin trvajícímu výslechu. Když zkušený policejní komisař Jacomet použil všech method při vyšetřování prostého 14letého děvčete, nepodařilo se mu děvče zavésti do rozporu ve výpovědích, takže koncem konců nezbylo mu nic jiného, nežli užiti hrozby a pod přísným trestem další cesty k jeskyni zakázati.

Než Bernadetta nechtějíc porušiti slib, daný neznámé paní, docházela i přes policejní zákaz ku jeskyni kde se krásná paní každodenně, kromě 22. a 26. února, po 14 dní zjevovala, tedy od 18. února až do 4. března. Při zjeveních těchto rozmlouvala neznámá paní s Bernadettou, jednou ji vybízela: „Modli se za hříšníky“, při jiném opět zjevení jí řekla: „Jdi ku kněžím a řekni jim, že si přeji, aby se mi zde postavila kaple“.

Z kněží totiž dosud ani jediný u jeskyně se neobjevil a místní farář Peyramale přímo svým kaplanům zakázal účastenství při těchto zjeveních, aby nepřátelé víry nevzali si z toho záminku, že běží o nějakou komedii kněžstvem nastrojenou

k oklamání lidu. Sám farář Peyramale zprávám o zjevení nevěřil, a proto když přišla Bernadetta se vzkazem neznámé paní, aby u jeskyně dal zbudovati kapli, přivítal děvče poněkud příkře, čině mu výčitky, že pobuřuje celý kraj neslýchanými zprávami. Teprv když děvče klidně a pokorně vyslechlo napomenutí jeho, zmírnil pan farář svůj ostrý ton a pravil: „Nevím, kdo ta paní neznámá jest, a proto, nežli přání jejímu vyhovím, musím se přesvědčiti, že má právo kapli ode mne žádati. Nechť na důkaz své moci dá vyrůsti růžím na planém šípku skal massabielských". — Odpovědí svou zavděčil se pan farář zejména těm, kteří zjevení děvčete připisovali přeludům smyslovým a předrážděné fantasii.

Tato opatrnost lurdského kleru byla též schválena tarbským biskupem, jenž k celé události zaujal vyčkávací stanovisko.

Příštího dne — 24. února — oznámila Bernadetta oné paní, když se jí opět zjevila, přání pana faráře lurdského, avšak — růžový keř nerozkvetl. Podivná bytost prý se jen usmála a volala: „Pokání! Pokání! Pokání!"

Bernadetta oznámila faráři lurdskému, co se událo.

Den na to — tedy 25. února — veliké množství lidu doprovázelo děvče k jeskyni.

Pověst o podivných zjeveních rozšířila se v brzku daleko široko, a proto nejen obyvatelé Lurd, nýbrž i cizinci přicházeli v četných zástupech k jeskyni.

Podivná paní se opět zjevila a pravila k Bernadettě:

„Jdi a napij se a umyj v prameni a požij zelin, rostoucích podle pramene!"

Bernadetta se ohlíží, nikde však nevidí pramene. Chtěla tedy sejíti k řece Gavě, avšak paní praví: „Ne tam, nýbrž z tohoto pramene se napij". Přitom ukázala na jiné místo v jeskyni.

Když Bernadetta po kolenou dospěla na označené místo, ale ani tam stopy po nějakém prameni nespatřila, pohlédla rozpačitě ku zjevu, jakoby se tázala, co má činiti, když tam pramene není. Zjev znovu dal znamení, a tu počala rukama v zemi hrabati.

Nesčetní kolem stojící diváci, kteří ničeho nebyli slyšeli a nic neviděli, leč pohyb děvčete, neměli ovšem ani tušení, co všechno to znamená.

Náhle počala prohlubina pod rukama Bernadettinýma vlhnouti a z neznámých hlubin vytryskla tajemná voda.

Vytrysklý pramen naplnil úžasem všecky přítomné diváky, neboť před tím dnem nikdy pramene v jeskyni nebylo. Někteří se těšili tou myšlenkou, že je trochu napršelé vody, která v brzku vyschne. Než pramen nevyschl a dnes ještě metá 85 litrů za minutu.

Většina lidu však věřila, že neznámý zjev nedal nadarmo vzniknouti prameni v jeskyni, nýbrž že má poskytnouti důkaz o podstatě nadpřirozeného zjevení zázračným působením na choroby. Náhled tento došel ještě téhož dne skvělého potvrzení.

V Lurdech žil všeobecně známý chudý kameník Ludvík Bouriette, který před 20 lety při trhání skály úlomkem do pravého oka byl udeřen. Přes všechno namáhání a opatrnost nemohli lékaři poraněné oko vyhojiti.

Jakmile se ubožák dověděl o pramenu zázračně vytrysklém, zavolal svou dceru a pravil:

„Jdi k jeskyni a přines mi té vody! Blahoslavená Panna, jestliže je to skutečné ona, potřebuje toliko chtíti a budu uzdraven".

Za půl hodiny se děvče vrátilo. Ačkoliv byla voda dosti kalná a blátivá, počal se Bouriette přece modliti a své nemocné oko vodou tou natírati. A skoro v témže okamžiku radostně vykřikl a na všech údech nevýslovným rozčilením se otřásl. Náhlý zázrak stal se s okem jeho poraněným. Temná mlha, která jej po 20 let obestírala, zmizela, vždy víc a více počalo mu svítati, a čím horlivěji pokračoval v umývání, tím rychleji nabývalo zdraví oko nemocné, takže v krátké době docela zřetelně rozeznával předměty okolní.

Zázračné uzdravení Bouriettovo musil uznati i lékař Dozous (čti Dozú), který oko poraněného kameníka po 20 let znal. Proto nechtěl lékař zprvu věřiti zprávě o náhlém uzdravení, jsa přesvědčen o nevyléčitelnosti choroby kameníkovy. Teprv když se setkal s kameníkem a provedl zkoušku s ozdravělým okem, uvěřil.

Při setkání totiž vyňal dr. Dozous zápisník a na jeden list napsal tužkou několik slov a zadělav mu zdravé oko úplně, aby na ně pranic nemohl viděti, držel napsané před okem poraněným a řekl: „Jestliže to přečtete, uvěřím!" A Bouriette četl: „Bouriette má bělmo na oku a nebude nikdy viděti".

Proti tomuto faktu nedalo se zhola nic namítati, protože byl každému zcela patrným. Událost tato podala důkaz, že zde neběží o výmysly chorého děvčete, nýbrž že zjevení u jeskyně skutečně se děje a že také nadpřirozeného řádu jest. Zájem pro jeskyni massabielskou tím vzrůstal.

Dne 4. března zjevila se neznámá paní na-

posledy po 14 předem ohlášených dnech. V týž den vyžádala si ještě jednou, aby kněží zbudovali zde kapli a konali k ní průvody.

I v následujících dnech měsíce března docházívala Bernadetta ku jeskyni, aby se zde modlila růženec, ale zjevení neměla, až teprv na svátek Zvěstování Panny Marie. Téhož dne byla zvláštním tušením Bernadetta vedena ke skále a s ní ubíraly se nesčetné zástupy lidu. Vznešená paní zjevuje se opět na skalním výběžku. Lid dolébá na Bernadettu, aby se otázala na jméno neznámé bytosti. Tušilo se sice, že zjevuje se zde Matka Boží, ale jistoty o tom dosud nebylo, ježto neznámá paní jména svého dosud neoznámila.

I volá Bernadetta vroucně po třikráte: „O milá paní! Buďte tak laskava, povězte mi, kdo jste a jak se jmenujete!"

Na tuto prosbu nabyla tvář vznešené paní ještě laskavějšího vzezření. Sepjaté ruce zářivá bytost rozpíná, jakoby chtěla plnost milosti celému světu sděliti, a se zrakem plným vděčnosti, ku nebesům pozdviženým, volá:

„Já jsem Neposkvrněné Početí!"

Po těch slovech zářivá bytost zmizela bez obvyklého úsměvu a pozdravu, jímž vždycky prosté dítko oblažovala.

Slova tato slyšela malá Bernadetta v životě svém poprve, smysl jejich ovšem nechápala, ale od těch dob podržela slova ta nesmazatelně v paměti a po příkladě jejím podrží slova ta stále v srdci a v mysli všecek svět katolický, jenž z úst samé sv. Panny slyšel potvrzení učení církevního článku víry, jehož památku 50leté ročnice letos vděčně slaví.

III. Zjevení lurdské před soudem kritiky.

Kněžstvo z rozumného důvodu stranilo se jeskyně lurdské, aby nezavdávalo příčiny nepřátelům ku podezření, že Bernadetta jedná z nějakého návodu. Než věřící lid toužil, aby církevní vrchnost vyslovila se též o tomto zjevení, když již světská vrchnost pod přísnými tresty zakazovala vstup na obecní majetek před jeskyní. Teprv za 6 měsíců po prvém zjevení vydal biskup tarbský ku svým diecésanům pastýřský list, v němž oznamoval ustavení zvláštní vyšetřující komisse, v níž vedle bohoslovců zasedali též zástupcové vědy. Komisse ohledala jeskyni a její pramen, vyšetřila 30 případů zjištěných uzdravení a předložila výsledek svého šetření biskupu tarbskému, jenž teprv r. 1862, tedy po 3 letech, prohlásil zjevení lurdské a četné zázraky za pravé.

Bernadetta stala se předmětem všeobecného obdivu a byla by zahrnuta četnými dary, kdyby byla chtěla těžiti ze zvláště jí propůjčené milosti od Boha. Nikdy však nepřijala haléře ni sama, ni její rodina. Rodiče její nepřijali ani nabídky vznešené rodiny, která nabízela jim 100.000 franků odměny, jestliže jí děvče postoupí za vlastní dítko. Chudý mlynář Soubirous zůstal chudým živnostníkem, jenž ani jediný spuchřelý šindel na svém mlýně neopravil z cizích peněz. Bernadetta sama, aby ušla četnému obtěžování, opustila Lurdy a vstoupila r. 1866 do kláštera školních sester v Neversu, kdež 1879 dokončila pokorný život svůj v pověsti svatosti. Kdo ze svého vypravování netěží hmotně, je osobou hodnověrnou a zaslouží víry, neboť obyčejně lidé dopouštějí se šalby, aby se obohatili. Nemáme tedy příčiny, proč bychom

o pravdomluvnosti Bernadetty pochybovali.

Jiná však otázka jest, zdaž pravdomluvné děvče se samo nemýlilo ve zjeveních a zdaž nelíčila něco, co bylo pouhým přeludem chorého mozku a co se tedy Bernadettě zdálo býti pravdou, ale skutečností to nebylo?

Tuto obavu již vyslovil okresní praefekt Massy hnedle v prvých počátcích zjevení lurdských, protože mu na tom velmi záleželo, aby snad pomatenou dívku mohl zavříti do blázince. Zmíněný státní úředník dal zdravotní stav děvčete vyšetřiti dvěma lékařům, kteří vydali dobrozdání, že je děvče duševně zdrávo. Městský lékař Dr. Dozous umínil si též prozkoumati, zdaž netrpí hallucinací čili předrážděnou obrazotvorností, proto pozoroval často Bernadettu u jeskyně, když měla vidění, a výsledek svého pozorování uveřejnil r. 1875 v knize „Jeskyně lurdská“. V knize té píše: „Bernadetta měla obyčejný zdravý rozum, který jí nemohl nikterak vésti k nějaké přemrštěnosti v ohledu náboženském. Rovněž ani zevnější poměry, v nichž vyrostla, hlavu jí nepopletly, ježto v domě její rodičů dostalo se jí v ohledu náboženském jenom nejnutnějšího poučení. Vidění Bernadetty trvalo něco přes 14 dní a pak porůznu pouze třikráte. Kdyby byla Bernadetta trpěla hallucinací, nebyla by zajisté choroba ihned po oněch dnech přestala, nýbrž byla by i po delší dobu chorobou tou trpěla, protože chodívala i po 4. březnu s velikým zástupem lidu ku jeskyni, ale zjevení neměla, leč pouze 25. března, 5. dubna a 16. července.“ Vysvědčení o zdravotním stavu Bernadetty vydal ještě lékař Dr. Robert Saint-Cyr, předseda lékařské komory okresu Nievreského v r. 1872. Lékař tento prohlašuje: „Mladá sestra Bernadetta je

daleka vší pomatenosti, naopak bych tvrdil, že pro svou klidnou, jednoduchou a mírnou povahu nemá k tomu ani nejmenší náklonnosti.“ To psal domácí lékař kláštera, jenž sestru Bernadettu po kolik let již znal.

Povolaní znalci uznali Bernadettu za úplně zdravou a to musí uznati i laik v lékařské vědě, protože pouhý přelud obrazotvornosti nemohl by býti příčinou nově vytrysknutého pramene a nemohl by způsobiti několik set podivuhodných uzdravení. Máme v ústavech celé řady pomatených lidí, kteří líčí ohromné své bohatství a předce jim nikdo za postup těchto pokladů nedá ani haléře. Proto také pouhý přelud chorobného mozku mohl by snad několik měsíců poutati pozornost pyrenejských horalů před 46 lety, ale nemohl by ještě dnes udržovati stále vzrůstající zájem věřícího i nevěřícího světa. Kdyby zjevení lurdská nestala se skutečně, pak si nedovedeme vysvětliti, proč zázračné městečko ve Francii dovede každoročně přivábiti 700.000 poutníků a touristů!

Události, které zjevení lurdská provázely a dosud jsou jejich výsledky, jsou klíčem ku rozřešení nejobyčejného zájmu pro Lurdy. U jeskyně lurdské tvoří Matka boží divy ještě dosud a tyto očividné zjevy dokazují lépe pravdomluvnost Bernadetty, nežli nejrozumnější rozklady učených lékařů.

Zázraky lurdské ovšem nemůže nikdo popříti, ale mnozí se snaží oslabiti jejich nadpřirozený ráz tvrzením, že četná uzdravení působí vlastně léčivá voda lurdská. Leč tvrzení toto je pravý „přelud“, protože chemický rozbor pramene lurdského, provedený již v r. 1858 universitním professorem Filholem zní ve svém závěru: „Voda tato neobsahuje ni jediné části, která by jí zvláštní

léčivé síly dodávala. Může se jí beze škody ke všemu užívati“. Voda lurdská neobsahuje léčivých látek, kterými jsou bohata zřídla lázeňských míst, a přece léčí slepotu, hluchotu, souchotiny, zlámaniny, rheumatismy atd. Tato všeobecně léčivá moc svědčí o něčem vyšším, nežli o přirozené vlastnosti vody.

V Lurdech se dějí zázraky na lidech nemocných. Tohle však nemohou připustiti „učenci“. Jeden takový český mudrc napsal: „Raději bych se zbláznil, nežli bych v zázrak věřil“. Jiný zase dokazuje, že je zázrak nemožný. Je to kratochvilný důkaz! Dokazovati nemožnost něčeho, o čem se může každý očitě přesvědčiti, že se to děje, jest věru úkol hodný hlubokého již „učence“. Na štěstí již ztratily nápady učenců svůj kurs od těch dob, kdy se stalo, že žádná vědecká pravda v moderní době nedočká se většího stáří nežli jepice. Co dnes jeden učenec za pravdu prohlásí, zítra mu to jeho kollega zatratí jako nesmysl.

Zázraky jsou proto možny, protože se dějí. Zázrakem míníme děj, který je 1.) původu nadpřirozeného, t. j. od Boha buď přímo aneb prostřednictvím lidí vykonán, 2) který se od obyčejného průběhu přírodních jevů odchyluje a 3.) který je lidem nápadný. Zázraků od začátku světa používal Bůh k tomu, aby lidem váhu a pravdivost zjevení svého dokazoval. Spasitel ku potvrzení svého božského poslání činil četné zázraky, proto nemohli se židé vymlouvati, že v něm pro jeho chudobu nemohli poznati zaslíbeného Vykupitele. Prostí rybáři galilejští zázračnými divy, z moci boží konanými, obrátili na víru Kristovu více pohanů, nežli svou výmluvností. Rovněž výroky Bernadetty o zjevení Panny Marie v Lurdech

jsou jenom proto pravdivými uznány, protože byly zázraky dotvrzeny.

Nevěrec, jenž neuznává ani jsoucnost Boha, nebude uznávati ani jeho vyšší moci a zázraků. Kdo však má správný pojem o Bohu, nemůže možnost zázraku popírati, neboť by tím tvrdil, že Bůh není všemohoucí, že zákony přírodními je omezen, že řád přírodní je nezměnitelný a tudíž nutný.

K tomu odpovídáme: 1. Bůh je bytost svobodná, proto svobodně stvořil svět, jehož trvání řízeno je zákony Bohem stanovenými. Zákony tyto nejsou tedy nutny (absolutní), proto nejsou nezměnitelnými. Samy se ovšem měniti nemohou, ale mohou býti změněny svým původcem. O zákonech těchto můžeme pouze tvrditi, že jsou stálé, t. j. že pokud naše zkušenost sahá, působí vždycky stejně. Ze stálosti však nezměnitelnost neplyne.

2. Bůh stvořením světa jistě nevyčerpal naprosto svou sílu a neztratil tím svou všemohoucnost, proto nestojí proti světu a zejména proti jeho mudrcům jako malomocná, tvořením vysílená bytost, která si svými zákony spoutala tak ruce, že již nemůže ani jediné věci dokázati bez přispění svých zákonů.

Mnozí zavrhují zázrak z toho důvodu, že by vznikla rušením přírodního řádu nejistota v životě lidském. Zázrak neruší přírodního řádu, protože není zjevem trvalým a všeobecným, nýbrž ojedinělým, že může býti dobře rozeznán i prostým člověkem od všeobecného úkazu přírodního. Jestliže na př. v Lurdech uzdraveno bylo několik lidí od slepoty, proto přece tím nebyly zrušeny všecky oční kliniky, kde obyčejné choroby oční bývají obvyklým uměním lékařským hojeny. Ostatně není

ani třeba, aby Bůh zázrakem nějaký přírodní zákon měnil. Nadpřirozený zjev může se státi i tím, že Bůh stvořené síly přírodní k určitému směru soustředí, účinnost jejich zvýší aneb zase umenší, takže vyvodí si tímto soustředěním přírodních sil takový účinek, jakého přirozený směr sil vyvoditi může. Tedy při zázraku nemusí ani jediné nové síly přírodní přibýti, aniž se musí některá stávající síla ztratiti. Vždyť i studovaní lidé, na př. lékaři, dovedou volně probíhající proud elektrický soustřediti na chorý úd nemocného a docílí tím výsledku, kterého prostý člověk by nedocílil. Proč by nemohl nejvýš moudrý a všemohoucí Bůh ovládati síly přírodní tak účelně, aby při některých případech dokázal účinek, jakého obyčejně síly přírodní nemají.

Není příčiny, proč bychom se domnívali, že zázrak je proti rozumu a tudíž nemožný. Ostatně, kdyby nás rozumová úvaha nepřesvědčila, musí nás o tom přesvědčiti zkušenost. Dnes se všemu věří, co lze smysly pochopiti Zázraky lurdské se dějí před tváří tisíců lidí, proto v ně věřiti musíme. A také kdo si blíže všímal těchto neobyčejných událostí, vrátil se z Lurd se zcela jiným názorem, nežli jaký panuje u povrchních lidí.

Události lurdské byly a jsou pozorovány muži vědy a našly také svého advokáta již od r. 1866. Obhájcem tím je francouzský advokát Jindřich Lassere (Lasser), jenž onemocněl roku 1862 chorobou oční tou měrou, že nemohl přečísti ani obrovské písmo návěštních tabulí bez ohromné bolesti. Touž dobou byly divy lurdské po 4 leta ve Francii známy. Důvěrný přítel Lasserův, protestant Karel Freycinet, pozdější francouzský president a ministr války, domlouval chorému advo-

kátu, aby použil zázračné vody na vyléčení očí. V listě svém Lasserovi napsal evangelík Freycinet tato slova: „Navštívil jsem proslavenou jeskyni lurdskou a slyšel jsem věci skutečně podivuhodné o mnohých uzdraveních vodou z onoho pramene, takže Ti vážně radím, abys rovněž učinil pokus. Kdybych byl jako Ty katolíkem a nemocným, tedy bych neotálel užiti tohoto prostředku. Je-li pravda, že nemocní byli náhle uzdraveni, mohl bys doufati, že počet jejich rozmnožíš; pakli to pravda není, nic při tom neztratíš.“ Lassere dlouho otálel, nechtěje hlavně proto dosíci zázračného uzdravení, aby nemusil přerušiti, jak sám vyznává, svou dosavadní lhostejnost náboženskou a aby nemusil státi se katolíkem věřícím. Bál se Lassere o svou nevěru a také vším pravem, neboť o ni přišel za několik minut, když po jediném svlažení chorých očí zázračnou vodou nabyl úplného zdraví, takže ihned mohl čísti knihu o zjevení sv. Panny v Lurdech. Francouzský liberální advokát bál se pohlédnouti pravdě ve tvář, aby nemusil ztratiti svou nevěru, a týž důvod odráží také naše liberální panstvo, že nejedou přesvědčiti se o divech nadpřirozených v materialistickém století.

Kdo se bojí o svou nevěru aneb o náboženskou lhostejnost, ať do Lurd ani dnes nejezdí, neboť faktickými divy překonán musí u nohou sochy milostné Matky Boží složiti svou nevěru aneb lhostejnost. Neboť co vám zbývá jiného, když spatřujete vstávati ze svého vozíku chromého muže a vrhati se v pláči na kolena před Velebnou Svátostí, s níž se právě průvod kol něho ubíral? Buďto vás obejde posvátná bázeň a vy v duchu klečíte vedle uzdraveného mrzáka v pokoře před všemohoucností Božskou, aneb vás přepadne nevýslovná hrůza před sešílením, budete-li mocnému tomuto dojmu odporovati.

Advokát Lassere hnedle po uzdravení svém již r. 1862 chtěl vydati knihu o Lurdech, však celá 4 leta váhal a teprv r. 1868 vydal prvou svou knihu „Notre Dame de Lourdes — Matka Boží Lurdská“, která byla přeložena do všech kulturních jazyků. Od těch dob vydal ještě některé jiné knihy, v nichž popisuje zázraky lurdské.

Vystoupení tohoto populárního advokáta pařížského na obranu zázraků lurdských způsobilo ohromný rozruch nejen ve Francii, ale i v celém světě. Ježto mnozí i svědectví Lasserovo podceňovali, prohlásil zámožný Francouz, pan E. Artus veřejně v novinách, že je ochoten vyplatiti 10.000 franků tomu, kdo dokáže, že v Lurdech náhlá uzdravení dějí se přirozenou cestou. Prohlášení toto učinil p. Artus tehdá, když jeho neť Julie Tourniorova byla 14. června 1871 z těžké nemoci lurdskou vodou náhle uzdravena. Určený obnos zvýšil p. Artus na 15.000 franků a uložil je v Paříži u notáře Turgueta, Rue de Hannovre 6. Peníze tam leží již přes 30 let a dosud jich nikdo nepokusil se získati, ačkoliv liberální tisk neostýchá se pravost zázraků lurdských bez ustání popírati.

Tak jen podati důkazy, že zázraky lurdské jsou falešny, a pěkná odměna 15.000 franků dá se vyzískati, neceně ani ohromnou ostudu, jakou by ti nenávidění klerikálové při tomto „odhalení“ utrpěli. Pakli však, pánové, jste přesvědčeni, že byste důkazů nepodali, nechte nadávek, neboť svou vážnost tím silně snižujete.

O zázračné působnosti Lurd přesvědčil se i vznešený svět francouzký hnedle ještě na počátku

zjevení lurdských. Jak již bylo zmíněno, zabraňovala policie lidu přístup ku skalám massabielským. Zejména okresní prefekt Massy byl neobyčejně přísným v provádění tohoto zákazu. Náhle však za časného jitra dne 5. října 1858 došel okresního prefekta od císaře Napoleona III., jenž meškal tou dobou se svým dvorem v blízkém lázeňském místě Biarici, telegram, jímž císař sám nařídil, aby policejní zákaz ve příčině návštěvy byl zrušen a lidu byl volný přístup povolen. Nikdo si nedovedl nenadálé toto zakročení koruny vysvětliti. Teprv kniha v r. 1893 vydaná v Paříži u V. Havarda pod názvem „Le triomphe de Lourdes" (Vítězství Lurd) příčinu tohoto zakročení vysvětluje. Jedné noci v říjnu r. 1858 byl císařský princ zachvácen prudkým záchvatem záškrtu, takže lékař radil, aby byla císaři ještě téže noci podána o tom zpráva. Císařovna Eugenie učinila v této úzkosti slib, že bude-li nemocný princ uzdraven květinou, u jeskyně lurdské vyrostlou, že u svého chotě vyprosí povolení lidu ku návštěvě jeskyně. Sotva se dotekly rty nemocného prince podané květiny, byl ihned uzdraven, takže císař Napoleon spatřil synáčka svého již úplně zdravého a rád vyhověl prosbě své choti.

Zázračné jevy v Lurdech pozoroval též známý francouzský spisovatel Zola, jenž za tím účelem do Lurd přišel, aby mohl je snižovati. Napsal též pověstný svůj román o Lurdech, jehož vydání však dle zpráv novinářských vždy litoval. Že psal Zola více dle přání nevěreckého světa a ne dle svého přesvědčení, dokazuje výrok jeho, jejž učinil v r. 1893 zpravodaji časopisu „Gaulois."

Když se totiž zmíněný zpravodaj dotazoval Zoly po jeho dojmech z Lurd, odvětil Zola, že

raději o tom pomlčí. Prohlásil však v dalším rozhovoru: „Jediné mohu říci a také to napíši. Slyšel jsem o Lurdech mluviti jako o hnízdě pověry, která je skvrnou našeho století, čemuž jsem také věřil. Já však prohlašuji na obrat, že Lurdy jsou sídlem lásky, nadšení náboženského a pokory. Soudím, že Lurdy v našem sobeckém století ukáží ještě svou užitečnost. A jak již dnes mohu říci, našel jsem v Lurdech podivné mimořádné věci" (Hecker, Lourdes str. 281).

Týž Zola na otázku zpravodaje časopisu „Univers", jaký dojem naň učinily Lurdy, odpověděl: „Mohutný dojem! Prosby nemocných před jeskyní, všecky ty zbožné vzdechy, všecko to mě přemohlo. Neboť trpícím lidem vlévá se opět sebedůvěra, a paprsek naděje, naděje na uzdravení do duší ubožáků promítá, a kdyby nic jiného se nedělo než toto: Lurdy jsou již tím velikým dobrodiním pro lidstvo" (tamtéž).

Za dobu 46 let dostavilo se do Lurd na tisíce vtipných a vnímavých lidí, ale dosud nikdo v Lurdech nenašel podvodu a zloby lidské, nýbrž odnášel si odtud dojem místa posvátného, v němž člověk zapomíná na všecky své vášně, které ho snižují, a v němž dovede se vysoko povznésti k Bohu.

Nedávno přeběhla novinami zpráva, že proslulý spisovatel Huysmans vrátil se letos z Lurd úplně přesvědčen o zázračnosti tohoto místa. Viděl prý mnoho poutníků, zkoumal jejich uzdravení a tvrdí, že lékařská věda je slabá vysvětliti tyto nadpřirozené účinky. Dojmy své hodlá spracovati ve zvláštní knize. Sv. Panna našla tedy opětně výmluvného obhájce svého neposkvrněného početí.

IV. Lurdy za dnů našich.

Lurdy za dnů našich jsou bez odporu nejzajímavějším městem na světě. Každoročně zavítá do něho 700.000 lidí, ačkoliv je velmi vzdáleno ode všech kulturních velikých měst. Čítá skoro 8000 lidí, má rozsáhlé nádraží, ježto některý den několik set vozů železničních je na kolejích umístěno. Elektrická dráha probíhá 1½ km dlouhou hlavní třídou, v níž jsou ponejvíce výstavné hotely a bohaté krámy s nejrozmanitějšími předměty. O pohodlí cizinců je všemožně pečováno, neboť správa obce již se stanoviska náboženského dbá o to, aby špinavá lakota nekazila povznešenou náladu poutníků. Proto lze i v nejlepším hotelu vystačiti denně se 12 franky čili s našimi 10 K. V soukromých bytech stojí denní pobyt i se stravou pouze 5 fr. Cesta není tak drahou, ježto pro Lurdy jsou nižší sazby. Z Paříže na př. stojí obě cesty 1638 km. dlouhé ve 3. třídě pouze 67 franků.

Jeskyně milostná je za městem asi 10 minut vzdálena. Z města přejdeme řeku Gave a hnedle vstupíme na esplanadu, t. j. podlouhlý park, v jehož prostředku stojí veliká socha Panny Marie. Po obou stranách esplanady jsou nemocnice pro muže a ženy. Za esplanádou zvédá se nádherný chrám Panny Marie v imposantní rozloze, neboť jsou zde vlastně 3 chrámy nad sebou. Z nížiny vstupujeme nejprv do chrámu Růžencové Panny Marie, jenž je budován ve slohu byzantském, má 15 pobočných kaplí s mosaikovými obrazy růžencových tajemství. Jedna kaple bude ozdobena českým votivním obrazem, jejž zhotoví nákladem asi 30.000 franků znamenitý český umělec Foerster. Zásluha o tento

pomník marianského českého kultu náleží p. L. Kolískovi, faráři v Tišňově na Moravě, jenž svými spisy, sbírkami na zmíněný obraz a pořádáním prvé české pouti do Lurd přispěl značně ku rozšíření znalosti lurdských divů.

Z růžencového chrámu vstupujeme buď schody aneb pohodlnou cestou arkadami do povýšeného nádvoří před gotickou basiliku, pod níž je ještě jeden chrám t. zv. krypta. Všecky tyto 3 stavby důmyslně řešené poskytují ještě mnohem mohutnější dojem, nežli sám velechrám Sv. Petrský v Římě. A pod těmito svatyněmi, ovšem opodál něco k severní straně, nalezá se milostná jeskyně, jejíž bývalý zevnějšek je úplně zachován a pouze stříbrným prostým oltářem ozdoben. Na výklenku skalním, kde se Bernadettě sv. Panna zjevovala, stojí krásná socha Panny Marie z kararského mramoru. Zrovna vedle jeskyně vyvěrá zázračný pramen, jenž sváděn je rourami ku pití a ke koupelím ve 3 piscinách. Jestliže chrámy nad jeskyní imponují nádherou a uměním, působí prostá jeskyně pod nimi nevylíčitelným kouzlem posvátnosti. Na kamenném dláždění kupí se stále sta a sta lidí, ale zdá se vám, jako byste byli sami někde v posvátné samotě. Nikdo si druhého nevšímá, každý se noří do svých zbožných citů. Nejvýš někdy radostný výkřik náhle uzdraveného člověka aneb dojemně přednášené tiché prosby chorých vás na okamžik z vnitřního rozjímání vyruší, aby ve vás vřelost zbožného zanícení sesílily.

V Lurdech překvapí vás mnoho uměleckých památek a soch, zejména pak výstavnost marianských svatyň. Nepotlačíte svůj obdiv, když si vzpomenete, že lid francouzský obětavě stavěl nákladem 2 millionů franků v dobách, kdy po ne-

šťastné válce v letech 70tých 5 tisíc millionů franků musil vyplatiti válečné náhrady německému vítězi. V úžas vás uvede v basilice lurdské bohatá sbírka 10.000 různých votivních darů, 300 poutnických praporů, 5000 zlatých a stříbrných srdcí, kamenných děkovných nápisů, válečných mečů a bohatý chrámový poklad. V chrámovém pokladě je pozoruhodným předmětem monstrance (schránka pro Velebnou svátost), na které jsou 63 sošky a 32 medailony s obrazy. Monstrance je mistrovským dílem francouzského zlatnického umění, na němž pracovalo 36 zručných zlatotepců po celá 4 léta. Ku ozdobě umělecké tvorby bylo použito 1300 diamantů, 4100 drahých kamenů, 36 brillantových hvězdic. Ku popisu mistrovského tohoto díla byl vydán zvláštní objemný spisek. V pokladu chrámovém je dále brillantová koruna Panny Marie, pak drahocenný kříž, darovaný papežem Piem IX. Nejenom věřící lid, ale i nejvyšší hlava křesťanstva sv. Otec Pius IX. hleděli závoditi v projevech úcty k Neposkvrněné. Když v r. 1876 velechrám lurdský byl dostaven a pařížským kardinálem Guibertem za přítomnosti 35 biskupů, 500 kněží a as 100.000 věřících byl slavně svěcen, vydal k této slavnosti papež Pius IX. dne 31. května 1876 zvláštní list, v němž povýšil chrám lurdský na hodnost basiliky, kteráž přednost patřila pro četné duchovní výsady pouze 4 chrámům v Římě. Téhož roku zaslal svatý Otec Pius IX. též zlatou palmu s přáním, aby byla položena u nohou sochy Panny Marie.

Příklad vznešeného předchůdce následoval též i sv. Otec Lev XIII., jenž roku 1883 splnomocnil arcibiskupa toulonského, aby do základního kamene pro růžencový chrám v Lurdech poznačeno bylo v pergamenu, že slavnostní obřad děje se jménem Jeho Svatosti papeže Lva XIII. V letech pak 1891 a 1892 zařadil papež Lev XIII. Matku Boží Lurdskou do církevního kalendáře, nařídiv, aby 11. února konaly se církevní hodinky a obětována byla mše sv. ku poctě Matky Boží Lurdské.

Náboženské nadšení pro zjevy lurdské došlo důstojného výrazu ve stavitelském a výtvarném umění, proto také umělecká tato tvorba působí na vás vřelým dojmem. Poloha Lurd je též v ohledu touristickém zajímavá, protože na pahorcích rozložené městečko, jemuž blízké pyrenejské velehory poskytují bdělou ochranu, působí i na zkušeného cestovatele utěšeně, avšak ani umění, ani přírodní scenerie nemůže vyvoditi v duši divákově ten mocný dojem, jaký působí nadpřirozené události, které se v Lurdech do dnes dějí a jaký působí projevy obětavosti, v nichž ošetřovatelé nemocných se předstihují.

Do Lurd přivážejí každoročně četné nemocné. A poněvadž je cesta do vzdálených Lurd pro nemocného člověka dosti drahá a obtížná, podnikají tuto cestu obyčejně ti choří, které již lékařská věda prohlásila za nezhojitelné.

Pro tyto nemocné jsou zřízeny 2 veliké nemocnice a službu nemocných obstarává zvláštní „Bratrstvo hospitalitů a hospitalitek“, kteréž zřídil biskup tarbský r. 1885. Členové těchto bratrstev pocházejí z různých stavů a konají nejen službu nemocných úplně zdarma, nýbrž i vydržují se sami na vlastní útraty po jistou část roku v Lurdech. Obětavost tato z lásky k sv. Panně a z lásky ku trpícímu lidstvu prokazovaná nese blahé ovoce, neboť rozdíl je mezi ošetřováním nemocných ře-

meslně za plat prokazovaným a mezi ošetřováním obětavě a nezištně prováděným. Členové bratrstva dělí se na 3 skupiny, z nichž jedna skupina pro dopravu nemocných dostavuje se ku příjezdům vlaků na nádraží s nosítky a povozy. Jest zajisté úchvatný zjev, spatřujeme-li celou řadu mladých stepilých mužů s řemením na zádech, přenášejících nemocné do povozu aneb setkáme-li se na ulici s nemocničním vozem, jehož potah řídí obratně milosrdná sestra. Nemocného se členové bratrstva ujmou, dopraví do nemocnice, odtud jej přenášívají ke koupelnám, na kliniku lékařskou a na průvody s Velebnou svátostí. Věnují nemocnému tak dlouho péči, dokud v Lurdech mešká. Druhá skupina koná službu při samých koupelnách, kdež pomáhají nemocným při koupelích. Třetí skupina udržuje pořádek při jeskyni, což nebývá nejlehčí věcí, a zejména když do Lurd zavítá jednoho dne současně až 50.000 poutníků, jako se stalo za pobytu naší prvé české pouti. Dozor tento provádějí velmi taktně a působivě, neboť při velikém návalu lidí panuje všude ticho a vzorný pořádek. Nikdo si ani nedovede představiti, kterak lze bez policie udržeti 50.000 lidí v náležitém pořádku. Předsedou bratrstva je baron de Malet a členové náležejí všem stavům, vznešeným i prostým. Šlechta, důstojníci v civilu, studenti, řemeslníci atd. z Francie i z cizích zemí jsou členy tohoto blahodárného spolku, jemuž se prospěchářské naše století právem obdivuje jako podniku neobyčejně příkladnému.

Pozoruhodným ústavem jest též lékařská klinika v Lurdech čili „Bureau des constatations médicales.“ Již r. 1858 byla zřízena biskupem tarbským komisse ku vyšetření zázraků lurdských. V komissi této zasedali lékaři Dr. Dozous, Dr.

Vergez a později Dr. Dunot, jenž neměl žádné osobní příčiny býti shovívavým vůči zázrakům lurdským, protože jeho vlastní choť ve své chorobě úlevy zde nedosáhla, nýbrž zemřela. Dr. Dunot však viděl neobyčejná uzdravení na cizích lidech, proto zjevy těmi se obíral a přičinil se, aby v Lurdech byla zřízena zvláštní pozorovací kancelář, kde by stálá komisse lékařská lurdská uzdravení vyšetřovala a zapisovala do zvláštních annalů, které se vedou od r. 1868. Po Dru. Dunotovi stal se přednostou této kanceláře Dr. Boissarie (Boasarý), jenž v r. 1891 vydal knihu „Lurdy se stanoviska lékařského“. Kancelář stává se dostaveníčkem lékařů celého světa, takže na sta přichází jich každoročně na světovou tuto kliniku. „Z hostů těchto má převahu mladý svět: professoři z universit, assistenti nemocnic, chovanci vojenských lékařských škol atd. Mladí lékaři stojí v popředí. Milují pokrok, studují všecky nové otázky bez pevného plánu.

Cítíme kolem sebe jakousi vědeckou obnovu; při všech zkouškách a prohlídkách používá se nejnovějších výzkumů, aby se mohl úsudek učiniti. A co se tkne horlivosti našich kollegů, můžeme ji beze všeho umlčování chváliti. Stráví největší část času v nemocnici, nejen aby studovali, nýbrž také, aby nemocné ošetřovali“ (Dr. Boissarie ve své knize).

Když nemocní do Lurd přijdou, představí se nejprv této lékařské komissi, která převezme od něho lékařské dobrozdání z domácího ošetřování a sepíše s nemocným protokol. Když nemocný uzdravení dojde, opět se podrobí prohlídce lékařů, kteří pronesou o věci svůj úsudek. Že nehledají v každém uzdravení zázrak, t. j. ta-

kový zjev, jenž vědou lékařskou by se nedal docíliti, rozumí se samo sebou a dokazují to lékařské protokoly. Vzdor této přísné klassifikaci, přece úřední zprávy „zázračné kliniky“ vykazují skoro každodenně 2—5 náhlých uzdravení. Za pobytu naší české pouti v Lurdech stalo se od 29. srpna do 5. září 1903 náhlých uzdravení 30, z nichž dne 3. září čeští poutníci na vlastní oči spatřili 3 uzdravení při průvodu s Velebnou Svátostí. Průvody tyto s Velebnou Svátostí konají se již přes 25 let vždy odpoledne o 4. hodině s takovou okázalostí, jako u nás při slavnosti Božího Těla. V průvodu ubírají se s hořícími svícemi dlouhé řady mužů (ženy nebývají do průvodu přibírány), za nimiž jdou kněží a pak nějaký hodnostář s Velebnou Svátostí. Průvod vyjde od jeskyně, projde arkádami chrámu na nádvoří Růžencového chrámu, kdež jsou v řadách vedle sebe uloženi nemocní, nad nimiž konají se modlitby a jimž udílí se požehnání monstrancí. Průvody tyto svými účinky jsou skvělým potvrzením, že Velebná Svátost není pouhou oplatkou, jak často rouhavá slova se posmívají, nýbrž že jest pravým tělem Páně pod rouškou prostého chleba.

Ačkoliv Spasitel ukryl božství své pod clonu prosté způsoby chleba, přece nedopustil Otec nebeský, aby lidé mohli se domnívati, že na oltáři je pouhý chléb. Připustil sice Otec nebeský, aby jednorozený Syn jeho narodil se v chudičkém, prostém chlévě betlémském, ale nedopustil, aby lidé mohli se domnívati, že v prostých jeslích spočívá dítko obyčejného smrtelníka. Proto rozžehl nad opuštěným chlévem betlémským třpytný jas na obloze, takže takovým leskem nebyla ozářena kolébka žádného krále na světě. Jasná tato záře

na obloze nebeské naznačovala lidstvu, že král světa zrodil se sice v chudobě, ale při tom nepozbyl svého jasu a své velebnosti. Podobně tak přijal sice Otec nebeský stálou oběť Syna svého pod prostičkou způsobou chleba na oltáři, ale nedopustil, aby lidé nevážili si více této svátostné roušky, nežli obyčejného snad chleba. Skryt zůstává sice Spasitel lidskému zraku ve Velebné svátosti, ale čas od času koná prostřednictvím této svátosti divy a zázraky, které jímají naši mysl, napomáhají naší víře, přesvědčujíce nás, že na kolenou v prachu máme klaněti se božství Páně pod způsobou chleba ukrytému. Právě Lurdy bývají svědkem četných zázraků prostřednictvím Velebné svátosti vykonaných.

Od roku 1858 stávaly se četné zázraky na přímluvu Matky Boží u posvátné jeskyně. Divy tyto neděly se ovšem na každém nemocném a každodenně, nýbrž ojediněle a v neurčitých dobách. Po 30 letech však zdálo se, že snad zázraky v Lurdech úplně přestanou, protože byly rok od roku vzácnějšími. Tak r. 1888 modlilo se mnoho tisíc poutníků u jeskyně lurdské, aby vyprosili uzdravení četným nemocným, avšak přese všecky vroucí modlitby nebyl uzdraven ani jediný nemocný. Tu napadlo jistému zbožnému knězi, aby uspořádal se slavnostní průvod s Velebnou svátostí, aby tak sám Ježíš Kristus, podstatně ve Velebné svátosti přítomný, kráčel takřka osobně řadami těchto ubožáků a aby se nad nimi smiloval. Myšlenka tato se uskutečnila. Na rychlo bylo vyžádáno svolení biskupského úřadu a ještě téhož dne v oktávě nanebevzetí P. Marie konán byl slavnostní průvod. Více než-li 500 kněží v církevním rouchu doprovázelo Velebnou svátost z chrámu

s hořícími svícemi. Průvod bral se řadami nemocných, kteří vztahovali úpěnlivě ruce k Velebné svátosti a volali slovy písma sv.: Ježíši, chceš-li, můžeš mne uzdraviti! — Ó, Pane, nejsem hoden, abys mne uzdravil, ale rci toliko slovem a budu zdráv! — Jiní volali: Pane, zachovej nás, hyneme! — Ježíši, Synu Davidův, smiluj se nad námi! — Přítomní poutníci, vroucími vzdechy nemocných dojati, rovněž se připojili ku prosbám nebožáků, takže Spasitel ve Velebné svátosti skrytý ubíral se řadami lidu, jenž nápodobil slepce u Jericha, volajícího po uzdravení tím úsilovněji, čím více se Pán k němu blížil. — A hle! Dobrota Páně, slepci u Jericha uzdravením projevená, ukázala se nyní poznovu! Ještě nebyl průvod u konce a již četní nemocní povstávají se svých loží a nosítek, odhazují své berly a volají: „Jsem zdráv! Jsem uzdraven!“ Lid pln úžasu patří na tento zázračný zjev a volá: „Sláva Ježíši Kristu! Sláva neposkvrněné Panně!“ Pamatný tento průvod ukončen byl chvalozpěvem Marianským: „Velebí duše má Hospodina“ a svatým požehnáním. Od roku 1888, po plných 16 let, konává se průvod s Velebnou svátostí řadami nemocných, pod širým nebem před svatyní lurdskou shromážděných, a skoro každého dne uzdravuje Spasitel některého nemocného před tváří tisíců svědků.

Jak již svrchu bylo zmíněno, zúčastnili jsme se dne 3. září 1903 průvodu s Velebnou svátostí a pisatel těchto řádků byl svědkem, kterak as 20 kroků od něho povstal náhle ze svého vozíku nemocný muž, jenž pak zároveň se svou opatrovnicí dal se do pláče z radostného vzrušení. Pořadatelé průvodu ihned učinili opatření, aby hlasitým jásotem nevznikl zmatek v řadách lidu, jenž

v počtu as 40.000 obklopoval nádvoří. Náhle uzdravený muž byl Albert Soula z Tournay 36letý tovární dělník. V květnu r. 1901 rozdrtil mu tovární elevator nohy, takže mu rány stále hnisaly. Vyležel 7 měsíců v nemocnici, odkudž byl propuštěn jako nevyléčitelný mrzák, jenž bez 2 berlí nemohl se hnouti. Dělník tento zavítal t. r. do Lurd, ale neužil lázní v zázračné vodě, nýbrž dal se dopraviti na vozíku do řady mezi ostatní nemocné na náměstí před chrámem v počtu asi 500 seřaděné a po udělení požehnání Velebnou svátostí ihned povstal a bez berlí chodil. Pohled na tento okamžik náhlého uzdravení nelze vylíčiti.

Kdo vidí sta a sta ubohých mrzáků, nad nimiž věda lékařská vyřkla odsuzující ortel, kterak v důvěře upírají zrak k Matce milosti, neubrání se slzám a hlubokému pohnutí. Proto lze si vysvětliti opět radostné vzrušení nad nenadálým uzdravením. Chápali jsme na př. radost matky, která vezla dětský kočárek a vedle ní kráčela náhle při processí s Velebnou svátostí uzdravená 7letá dceruška Adela Parotová, jež vůbec dosud pro zkřivenou páteř a ochromené údy nikdy ani nechodila. A takových zjevů uzříte každodenně několik před tváří celého světa odehraných.

Zjevy tyto neobycejné a přirozeným způsobem nevysvětlitelné dějí se tedy před zraky nesčetných diváků, nemohou tedy býti popírány, ale nevěrci hledí váhu skutečných událostí různými lživými vytáčkami seslabiti. Ovšem jenom nesoudný dav jde za nimi.

Tak na př. před 2 lety v létě rozšířila se v novinách sensační zpráva, že jistý pařížský inženýr Probst chce provésti důkaz, že zázračný pramen jeskyně lurdské není ničím jiným, nežli

nádržkou uměle přiváděné vody z blízké řeky Gave. Zmíněný pan inženýr je prý dobrý katolík a přišel k tomu náhledu o podobné prý manipulaci, když jeho těžce nemocná choť při koupeli v piscině zemřela. Inženýr Probst sliboval, že nakreslí dopodrobna umělé provedení vodní kanalisace. —

Taková zpráva přišla jako na zavolání a šmahem byla za pravdivou přijímána, ačkoliv si každý mohl vzpomenouti, že missionáři, teprv v r. 1866 v Lurdech usazení, nemohli vodní kanalisaci provésti již před 8 lety, kdy pramen poprve vytryskl.

Na chlubné prohlášení „inženýra" Probsta dal představený missionářů dne 24. srpna 1902 v časopisech veřejné vyzvání, aby pan inženýr u přítomnosti svědků odkryl onu tajemnou kanalisaci skály massabielské. Zároveň nabízel superior missionářů, že v lurdských časopisech, jakož i velikými plakáty po 6 měsíců vyvěšenými u jeskyně oznámí tento objev pana inženýra.

Na tuto nabídku missionářů p. Probst ovšem nepřistoupil a také do žádného hledání kanalisace se nedal, nýbrž začal se vymlouvati, že prý se zatím stopy kanalisace ukryly atd. Kanalisace se tedy zatím dle p. inženýra odstranila, ale voda z jeskyně teče dále i bez ní, protože byla vytvořena jenom ve fantasii p. Probsta.

Ostatně „objevy" p. Probsta, slavného vodního inženýra, vedly zvědavé lidi ku dalším objevům ze života tohoto výtečníka. Shledalo se, že p. Probst není žádným inženýrem, nýbrž prostým kupeckým mládencem v soukenickém závodě, že není žádným horlivým katolíkem, nýbrž pravověrným lutheránem, že mu nezemřela manželka v piscině lurdské, nýbrž že žije dosud v dobrém

zdraví v Oloronu, městečku poblíž Lurd. (Viz Kolískovu „Lež a pravda o Lurdech".)

A tak již bezpočtukráte hleděli nepřátelé pověsti Lurd ublížiti hloupými lžemi, ale konec konců byla z toho ohromná ostuda pro ně a pro lehkověrné jejich kývaly.

Že se najdou i v Čechách t. zv. intelligenti, kteří raději věří báchorkám o Lurdech nežli historické a kritické o nich zprávě, přesvědčili jsme se loni z „Národních listů", z „Pokroku" a jiných listů, které berou jméno národa, světla, pokroku a osvěty každým svým číslem nadarmo. Kdyby měla nás Francie posuzovati jenom z projevů těchto žurnálů, pak by ovšem si nás mohla plésti s cikány, jak to namnoze dosud činí. Na štěstí čerpá Francie své poznání též z jiných pramenů a proto nás také skvěle v Lurdech uvítali. Místní list věnoval příchodu našemu vřele psaný článek.

Denně mešká v Lurdech 20—40 tisíc poutníků z Francie, Španěl, Italie, Belgie a Anglie, neníť tedy poutní vlak Francouzům v Lurdech žádnou vzácností, proto tím cennější byla blahosklonnost tarbského ndp. biskupa, jenž Čechy vítal vřelými slovy u zázračné jeskyně, ačkoliv za svého biskupování neučinil tak dosud žádnému národu. Nechceme z této milé pozornosti francouzského biskupa vyvozovati dalekosáhlé projekty o sbratření Čechů s Francouzy, ale zjev tento zasloužil jistě slušnějšího záznamu v liberálních listech, nežli jak to učinili jejich lokálkáři. Když několik českých sokolů provedlo několik zdařilých přemetů před francouzskými liberály, nemohly liberální české listy nad takovým úspěchem po kolik neděl přijíti z horečného nadšení do střízlivé rozvahy. Pro katolickou Francii nemá liberální tisk žádných ohledů

slušnosti. Častější styky s katolíky francouzskými šly by jistě lidu našemu lépe k duhu, nežli přátelství francouzských neznabohů, kteří pro svůj mravní bankrot nemohou ani sami sobě pomoci. Lurdy zaslouží rozhodně větší pozornosti, nežli jakou jsme jim dosud věnovali.

Poznamenáváme, že z hradecké diecése zúčastnilo se první české pouti do Lurd 50 osob, mezi nimiž 18 kněží, kteří tvořili právě $^1/_5$ všech zúčastněných kněží. Kněží diecésané přivezli v upomínku na tuto první pout ndp. biskupovi Dru Doubravovi vkusně provedenou stříbrnou rytinu zázračného zjevení sv. Panny. Pouti zúčastnili se tito p. t. vdpp.: děkan Broul, faráři Fr. Jeřábek, Jos. Portman a Frt. Pospíšil; Jos. Prudič, kaplan, Th. Dr. Fr. Reyl, ředitel, Vlad. Sekera, ředitel, Dobr. Orel, professor, Jos. Světelský, katecheta; kaplani: Jan Středa, Adolf Hubálek, Václ. Böhm, Fr. Brýdl, Jos. Dubec, Jos. Nováček, Jos. Bedrna a Jos. Nosek.

Poznamenáváme účast našich diecésanů proto, že z celých Čech zúčastnilo se pouze 98 osob, takže naše diecése tvořila zrovna polovinu účastníků z království. Kněží zúčastnilo se z hradecké diecése 18, kdežto z ostatních 3 českých diecésí pouze 14. Mají-li čísla též v náboženských projevech svou váhu, jako v jiných statistikách, pak můžeme tvrditi, že úcta ku sv. Panně v naší diecési je značně rozšířena a náboženský zevní život na potěšitelném stupni rozvoje. Snad příklad Hradeckých povzbudí příležitostně i jiné ku návštěvě Lurd, které odmění každou námahu s cestou spojenou.

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Socialní demokracie ve světle pravdy. 3. O sv. zpovědi. 4. Svépomoc dělnictva. 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10, 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství.

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství. 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívati či spalovati mrtvoly? 11. Moderní náboženství Masarykovo.

Obrázky ze smíšené osady. Rada II. Napsal Fr. Mimra, farář v Krouné. Již prvý díl těchto poučných povídek přijat kritikou katolického tisku velice sympaticky. Díl II., objemnější, který právě rozesílame, obsahuje 16 povídek na 459 stranách. Spisovatel jest již dlouhou dobu duchovním správcem v nábožensky smíšené osadě, bystře pozoruje vzájemné vztahy katolíkův a evangelíkův, tak že přítomná kniha jest plodem dlouholetých zkušeností, vrhajíc pronikavé světlo na poměry panující v osadách smíšených. Spisovatel poutavým, satyrickým způsobem líčí, jak chabá jest obrana katolíků proti tuhé, sorganisované výbojnosti protestantův. Každý čtenář bez rozdílu stavu nalezne v knize bojnost poutavého poučení.

Cena franko pouze 2 K 20 h.

Objednávky vyřídí

Biskupská knihtiskárna v Hradci Král.